

Consolatorium timoratae conscientiae.

Contributors

Nider, Johannes, approximately 1380-1438.
Morris, William, 1834-1896

Publication/Creation

Augsburg : A. Sorg, 1486?]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/mr8v443p>

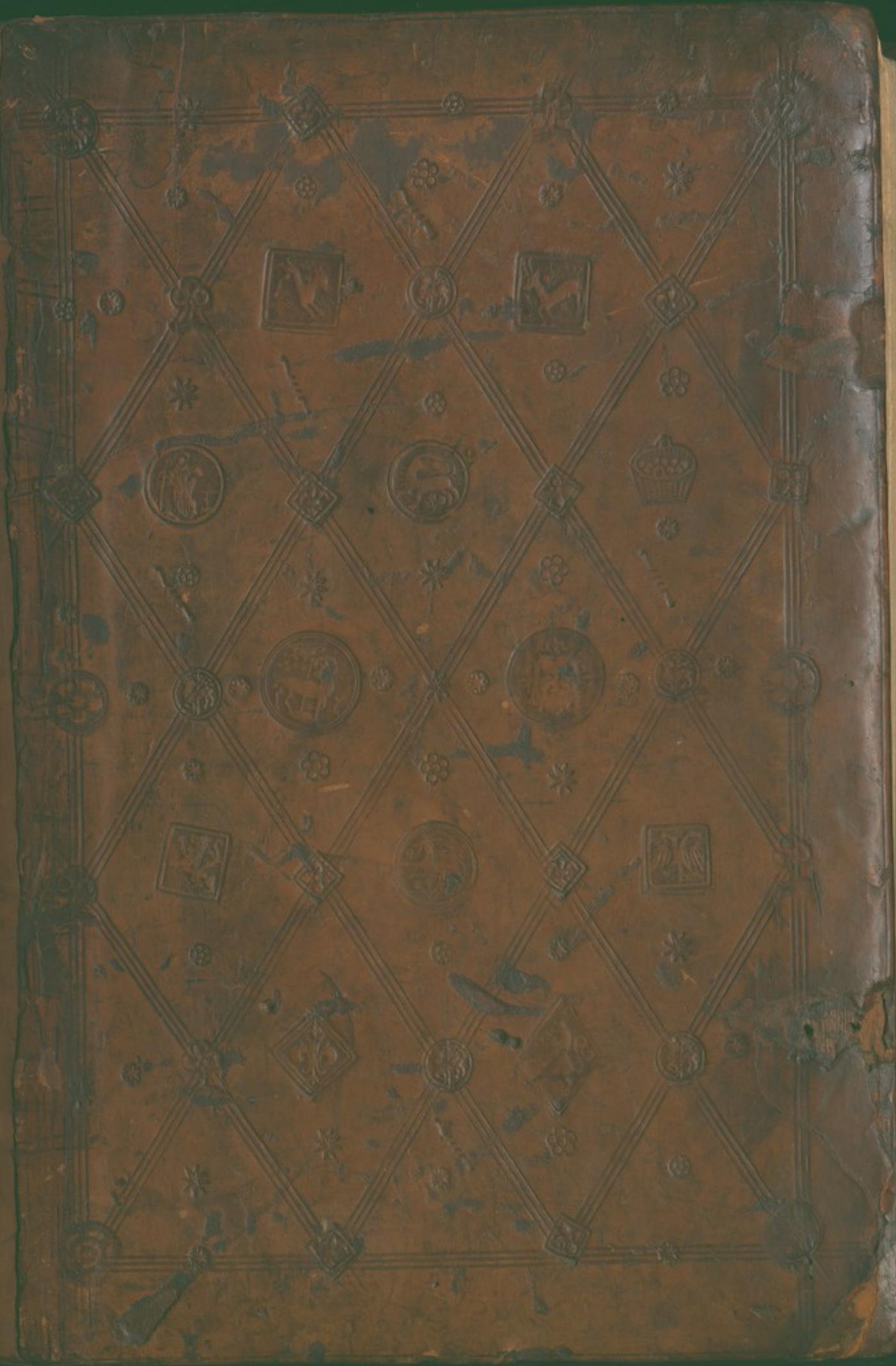
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

196.12.1

3115

LIBRARY

of

WILLIAM MORRIS
KELMSCOTT HOUSE
HAMMERSMITH

917 Nider (Joannes) Consolatorium timorato Conscientie, lit. goth. long
Prosa 165 lines, 34 to a page, with signatures (Hain 11807), rubricated, capitals
painted in blue and red, absque nota (Aug. Vind. A. Sorg, c. 1486)—
Ambrosii (S.) Hexameron, lit. goth. double columns, 37 lines, with
signatures (Hain 901), absque nota (Colon. Jo. Guldenschaf, c. 1477)—
Crescentius (P. de) Opus Ruralium Commodorum, lit. goth. double
columns, 46 lines, with signatures (Hain 5831), capitals painted in red,
Impressum Argentinae (s. nom. impr.) 1486; in 1 vol. oaken boards,
leather, stamped with small devices

5 Nyder (Johannes) Consolatorium timorato Conscientie, lit.
goth. s. l. et a.; Liber Ambrosii Episcopi Exameron, lit.
goth. s. l. et a., both fine copies with rough ll.; CRUSCENTUS
(Petrus de) Opus Ruralium Commodorum, lit. goth. in
double columns with rubricated capitals, fine copy, in one
vol. old oak boards covered with stamped leather

1486
Tome given to Lambeth Palace Library
Argent., 1486

FROM THE LIBRARY
OF WILLIAM MORRIS
KELMSCOTT HOUSE
HAMMERSMITH

C.P.J. Weber 1802.

23 E 5227⁽¹⁾

Hain. #11807

Poet. 1695

B.M. II, 381

2

Incepit consolatoriū timorate conscientie magistri Johannis Hider.

Huc disciplinas repimus phisicas diversis morbis corpī medicos tradidisse antida varia diuersi sub tractatibꝫ. Cum aut rationalis anima incomp̄ pabiliter nobilioꝫ sit corpe plus lōge aiatum medicis de hijs opus ē tractatus formare quibꝫ egrotati subueniant ā i.e. Et q̄q̄ in humana anima cadere possint infirmitatū spūalium pene infinita accidētia. tñ p pñti vñ morbo qui est ex ratione cōscientia p̄ncipaliter succurrere pono p hūc tractatū c̄ censeri potest. Consolatoriū timorate co nscientie. Quæ reuera ex famosor̄ doctoꝫ tam theolo gice pagine q̄ iuris canonici cōportauī sñijs. Quia i git in huiꝫ vite exilio nihil ē bona cōscientia iocundiꝫ De qua eterna ait sapientia. Secura mens q̄si iuge cō uiuiū. Et apoꝫ. i. Corinth. ii. Gloria nra hec est testi moniū cōscientie nre. Et ita e diuerso in hac lacrimaz valle vel renalius & mishabiliꝫ mala conscientia. De q̄ Ysa. d. Vermis eoꝫ non moriet in eternū & ignis eoꝫ non extinguet. Ideo vt conscientia sine errore ad felicitatis eius cū bona spe ire q̄at terminū iuxta tres famosas acceptiones cōscientie tractatū pñtez in tres ptes divido. Prima ps in. viii. capi erit de cōscientia put spez denotat. Secunda in. x. capitulis erit de cōscientia put habente certificat. Tertia in. xxij. capitulis erit de conscientia put in aliquo trepidat.

Priime partis Capitula.

Drum q̄ conscientia primo mō capitur p spe & ponunt septem fruct⁹ bone conscientie. Secundū q̄ mala cōscientia eam habenti septem mala īgerit.

Tercium q̄ septem rep̄iunt̄ differentes conscientie.
Quartum q̄ conscientia bona ad similitudinez dom⁹
materialis est regenda.
Quintū q̄ cōscientia bona non debet s̄p sufficere eā ha-
benti s̄z etiā laborandum est p bona fama.
Sextum an quis scire possit se habere bonā cōscien̄tiā
⁊ de septem gradibus bone conscientie.
Septimum p que signa quis cognoscere possit se ha-
bere bonam conscientiam.
Octauum de tribus signis optimis bone conscientie.

Decunde partis Capitula.
pRimum quid sit conscientia p̄t dicit creduli-
tate fixā. Et quomodo originat̄ p̄ filogismū
practicū. Quid sint hinderis ratio īferior
⁊ superior ⁊ eorum differentia a conscientia.
Secundum quid sit recta conscientia ⁊ eronea ⁊ quo
modo error conscientie oritur.
Tercium an conscientia ligat sicut lex.
Quartum q̄ conscientia non in omni casu ligat. Qñ
aut̄ liget vel non oñdit ex diuersis moīs ignorādi.
Quintum applicat diuersos modos ignorandi ad p̄
positū sero q̄ situm qñ s̄z cōscientia liget ⁊ qñ non.
Sextum mouet plura dubia de ligamentis conscientie
⁊ soluit.
Septimum assignat quinq̄ causas eronee cōscientie.
Octauum dat remēdia ne quis in ignorantia damne-
tur ⁊ sunt. iiii. s̄z p̄ q̄ quis facit q̄ in se est.
Nonum ostendit tres esse differentias hominum habē-
tium malam conscientiam.
Decimum pbat multis rationib⁹ quomodo faciēt q̄
in se est omnino datur gratia.

Tercie partis Capitula.

Decimum quid sit stupulosa conscientia stupulosa
scientia fides dubium ambiguitatis et similia
diffiniuntur datque stupulosa et conscientia de
Secundumque piaulosa sit stupulose conscientie
temptatio Et quomodo differunt ab aliis temptatio
nibus ix differentiis ostendit. ferre.
Tertium quo stupulosa conscientia plura bona potest co
Quartum quinque cause ponuntur stupulose conscientie.
Et due declarantur.
Quintum residue tres cause declarantur.
Sextum docet medicare morbum stupulose conscientie.
Et causas morbi assignat alios. Et de hoc prima
regula permititur et doctrina.
Septimum quod in exercitiis corporalibus et ieiunia abstine
tia et similibus non super valorem morte timere sed acriter
corpus debet castigari.
Octauum declarat seca et tercia doctrina medico mo
rali necessarie et multipliciter ostendit quod in deum sine
ordinato timore sperare debemus.
Nonum Explanat quarta doctrina et quantum ob sint
singularitas impersuasibilitas ac inobedientia.
Decimum Olilia doctrina exponit. et numerantur viij
regule ceteris obseruare debent quod volunt stupulas con
scientias deponere rationabilitate quatuor tres declarantur.
Ca. xi. deducit quartam regula et probat auctoritatibus anti
quo et quod auctoribus contraria sententiis licet bona
conscientia unam viam tenere.
Ca. xii. probat idem magis auctoritatibus modicorum docto.
Ca. xiii. Ostenditur idem rationibus.
Ca. xiv. Per quinque rationes conclusiones et per alia
manifestat quod certitudo sufficit in morali materia ut
se periculosum quis non committat.
Ca. xv. Quibus vijs ad talem certitudinem perveniri
possit ostenditur.

- C**a. xvij. Soluit argumenta terrentia timidas conscientias et declarat quomodo spes cum humilitate habet et debet at tam quo ad conscientiam de posteris quam de futuris.
- C**a. xvij. Quintus regulas declarat ut quis credat sapientibus et expertis obedire debet superioribus in dubiis.
- C**a. xvij. Deducit sextas regulas et docet animose pugnare contra stupulos. Et quid sint libertas et arbitrii voluntatis ratio et similia diffinuntur.
- C**a. xix. Ide seque quomodo stupuli sint abiciendi doce.
- C**a. xx. Septima regula valens ad depositorum stupulorum per epikeryam cuius proprietates ponunt octuplex doctrina hinc eam dicat quatuor tres declarant.
- C**a. xxi. Residue quinque doctrinae deducuntur.
- C**a. xxij. Ad sciendum quomodo precepta diuina et humana ligant diffiniunt leges diuine et per iuxtaclusiones sic precepto et aliquo et inter pretatio.
- C**a. xxii. Declarat peccatorum mortaliu[m] et veniali[u]m differencentia diffinitio et proprietates.
- C**a. xxijj. Quod per peccatum mortale caritas perditur et quod scire non possumus super ubi sit peccatum mortale uniusmodi quam per culosum sit illud diffinire ostendit.
- C**a. xxv. Dicit sex regule universales ad agnoscendum ubi sunt peccata mortalia vel non.
- C**a. xxvj. Docet quoniam aliquid sit peccatum in regulis religiosorum et in alijs statutis humanis et quod sitatemtus.
- C**a. xxvij. Docet quoniam preceptum diuinum sit obligans ad mortale peccatum et quod latum sit medium virtutis hinc virtutem epikerye. munib[us]
- C**a. xxvijj. Simile docet de uotis iuramentis et preceptis.
- C**a. xxix. Docet quomodo in opinionibus de fide doctoribus atraria tenetibus stupulosus tute se habeat valeat.
- C**a. xxx. Docet quomodo tam in fide quam in moribus diversis sentientibus stupulosus tute ambulare possit. Et in summa optime et breuissime explicatur

quiſ error excusat ⁊ quiſ non.

Ca. xxxij. Sub diuersis diuisionib⁹ terminat⁹ de q̄libet
ignorantia qñ excusat vel quando non.

¶ Quod d̄scientia primo modo capitur pro
spe ⁊ ponuntur septem fructus bone d̄scientie.

Arimo igit̄ aduertendū q̄ d̄scientia su-
mit uno mō p̄ re d̄scita. i. p̄ spe bona
de dei amicitia. ut sanctus Tho. refert
ij. distan. xxiiij. Sic enim accipit̄. i. Thys.
j. Caritas procedit d̄scientia bona glo-
sa. i. spe. qz ex meritis q̄ d̄scientia tenet
motus spei insurgit. Sic ⁊ de d̄scientia loquunt̄ doctores
antiqui ut plurimum quemadmodū Apo. Heb. vi.
accipit d. Confidimus qz bonaz d̄scientiam habemus
in omnib⁹. Hui⁹ aut̄ ⁊ cui⁹libet bone d̄scientie septem
reperimus fructus ⁊ utilitates in sacre scripture littera-
ris. Quia est radix caritatis. Iter veritatis. Ornat⁹ ve-
nustatis. Retractorium a peccatis. Thesaurus hone-
statis. Testimoniu[m] bonitatis. Et uiuui delectabilita-
tis. Primo ē radix spei bone ⁊ caritatis. ppter qd apō
i. Thymo. j. dicit. Finis precepti est caritas de corde
puro ⁊ d̄scientia bona sc̄. De quo sanctus Bernhard⁹
libro. iii. de cōsideratione dicit. Fortitudo tua fiducia
fidelis d̄scientie. Et beatus Augu. in quodam sermone
Quid obest illi si de illa tabula eum delere vult huma-
na ignorantia. si eum de libro viuentium nunq̄ p̄pria
deleat d̄scientia. Nam ⁊ si bonum quod de nobis dicit̄
in mente non inuenit̄. magnam in nobis tristitia d̄-
bet generare. Et e contra. Si malum qd de nobis dici-
tur in nobis non inuenit̄ in magnam debemus letitiā
psilire. Secundo est Iter veritatis. Pro quo psal. orat

a e

dicens. **D**educ me dñe in semita mandato & tuorum.
et in iustitia pte inimicos meos. dirige in aspectu tuo
viam meaz. **S**ibi glo. **D**irige in aspectu te y. i. in scien-
tia. ubi ho aliquis non videt sed tu sol. quoz ho i lau-
danti vel vitupanti non est credendu. qz non videt in
scientiaz in qiter ad deu dirigit. **S**ubdit. **N**m non e
in ore eo & veritas se inimico & meo & quo & iuditio
non est credendum. **I**deo ad conscientiam obi deus vi-
det subeendum e. **T**ercio est Ornatus venustatis rat-
ialis aie qspsona xpzi dici. **V**e quo **P**sal. **O**is gloria
ei ab intus. **S**up quo glo. **H**ic est laus sponse a glo-
ria. qsi diceret. **C**oncupiscet rex decorum tuu qui decor
non est nisi intus. or omnis gloria ei. s. filie regis ab
intus in scientia. **I**deo **C**an. iiiij. **A**nime sancte spon-
sus dicit. quā pulchra es amica mea oculi tui colubaz
Glo. id est quo ad exteriorez auersatōem absqz eo qd
intrinsecus latet glo. in intentōe q sola pulchra est. ver
quam alia sunt amendabilia. **I**ntrinsecus latet qz soli
deo patet. **Q**uarto est Retractorium a peccatis. **Q**uez
em scientia mordet & stimulat qz aliqd sit illicitu iaz
p tanto a peccato tali retrahit in quod labi posset. **p**
ter qd veritas ait **L**u. xij. **I**lle seruus qui cognouit vo-
luntatem domini sui & non ppauuit se se ad aduen-
tum dñi mundo & non fecit hm voluntatez eius plagiis
vapulabit multis. **E**quit qz. **Q**ui autem non cognouit &
fecit digna plagiis vapulabit paucis. **E**t si quis
non facit hm intellectum quem habet vel habere debz
d aliquo morali agibili diceat ei illud **J**acobi. iiiij. **S**ci-
enti bonum & non facienti peccatum est illi. **E**t. ii. **P**e. ii.
Melius erat illi viam veritatis non agnoscere qz p
agnitez retroire ab eo qd traditum est illis a sancto
mando. **H**anc ob causam alcior fuit casus **L**ucifori
or sicut alijs peminiebat scientia ita ceteris pejor fuit i
ruina. **N**ec tñ pterea vt dicit glo. beati Augu. sup p
missa vba euangelica. **F**ugiendu est ad latebras igno-

rante qz ignorantia eoz que quis scire debet & potest
 neminez excusat sed accusat potius & sepe delictum au-
 get. **H**m illud. i. Corinth. ix. Ignorans ignorabit. Ido
 Ambro. sup Ro. xii. dicit. Grauiissime peccas si igno-
 ras. h est pectusissime. qz non vedit ad pñiaz q igno-
 rat. **N**u ergo dz puer. xii. Est qui pmittit & qsi gladio
 pungit dscientie. qz sez dscientia pmittit bene facienti
 pñium vite eterne & dscientia bonaz negligentia mina-
 tur penaz mortis ppetue. **Q**uinto est Thesaurus bone-
 statis. De quo Eccle. xii. **B**ona est substantia cui nō ē
 peccatum in dscientia. Qd tam de substantia rez terre-
 naz q spñalium intelligi potest. Illi em diuitie sunt
 bona substantia quez de male acquisitis aut retentis
 non mordet dscientia. **S**ic etiā illi hominis diuitie spi-
 rituales pura scientia & veritas sunt bona substantia
 de mortali non mordet dscientia. **N**az interiora bona
 virtutū prie sunt & vere diuitie. De cuiibz Criso. sup
 Math. Ibi reddite q sunt cesaris ce. & q sunt dei deo.
Numissa inquit cesaris & aurum est numisma dei hō
 est. In solidis cesar videt. In hoībo aut deus agnoscit
Et ideo diuitias vēas cesari date deo aut dscientie vēe
 solam innocentia reseruare. Ide astriuit Cassio. lib. iiiij.
 epistolaz. Quid acc̄ri ait putat v̄l i bona dscientia p-
 dit. aut in q pte posset hō pficere si innocentia pbat
 fuerit amississe. **S**exto est testimoniu bonitatis. In cui⁹
 signū ap⁹. ii. Corinth. i. post q̄ ait. Gloria nostra hec
 est testimonium dscientie nre. Immediate subdit. q
 in simplicitate & sinceritate dei & non in sapientia car-
 nali sed in gratia dei a uersati sum⁹ in hoc modo Pro-
 pterea Grego. **O**me. ix. sup Ezech. dicit. In eo q̄ dz
 sp tacite recurrere debem⁹ ad mentez & interiorē teste⁹
 & iudicem requiri. **Q**uid em pdest si omnes laudat
 & dscientia accusat. Aut qd poterit obesse vel abesse si
 oēs deroget & sola dscientia defendat. **B**ona ait Bern.

Can. Consolatio cū blasphemā a malis pacientibz si
recti diligent nos. oīo sufficit aduersum nos loquuntū
iniq̄ opinio bonoꝝ cū testamōto d̄scientie. Septimo
est diuinum delectabilitatis in eo q̄ secura mens quasi
inge diuinū. Proi. xv. Ḫn Cassio. li. iij. Epistola xz. Or
borē quā florere vides quā summa d̄spicis viriditate le
tari sub terraneo succo secunditatis nutrit̄ aī reddes
in sup̄fitie qd̄ vñet in radice. Hō quoq; vultus ma
gna hilaritate decorat̄ si visceribz sanis grauamē nul
liꝝ sentiat̄ lesiomis. Ex q̄lo patet quomō bone d̄scientie
possessio sit iocundissime rei adeptio. Hanc tñ d̄scienti
am se h̄c sperantes meōres sint iugiter velox. Psido.
li. iij. de sumo bono d. H̄z d̄scientia serui dei hūilis esse
dz̄ a tristis vt p̄ hūilitatē non sup̄biat aī p̄ valēm me
vōrez cor ad lasciviam non dissoluat.

¶ Quod mala conscientia eam habenti sep
tem mala īgerit. ¶ Capitulum. ii.

E contrario vero mala d̄scientia ſeuē septē
amarissimos ſolet gignere. Nam bellum inte
ſinū generat. p̄ymū faciliter enccat. mundi
ſibi immūda actitat̄. viā difficultem practicat.
ad errore mentis adiuuat. ad gehennā edificat aī iugē
tristias d̄tinuat. Prō inq̄ bellum inter ſinū generat.
ita vt cogitatio cogitatori recalcitrat. Qd̄ apoꝝ. iij. Ro
inuit d. Testimoniū reddē te illis. ſ male p̄ his d̄ſcia ipſo
rum aī inter ſe inuicē cogitatiōnū accuſantiū aut etiā d̄
fendentū in die q̄ iudicabit dñs occulta hoīm qd̄ vide
licet ſit in die iuditij. aī ſit hodie cū q̄s aut diuina inspi
rat̄ e ad intra d̄pungit. aut qñ facinora ſua sacramē
taliter dſiteri tenet. De taliusmōi intestino bello vul
nerate d̄scientie. Gen. li. 8. iiiij. v̄tutibz dicit. Timidum
nō facit cūm miſi reprehensibilis vite d̄scientia. Secundo
p̄ymū faciliter enccat q̄ malā d̄scientiaz gestat. quia
cū q̄s ab intra mala d̄scientia actuat̄ ad extra male

opari incipit. primo cause ruine existat. Juxta illud. i.
 Corinth. viij. Si q̄s viderit eū q̄ h̄z d̄sciētiā in p̄dolio
 reūbente nōne d̄scientia ei⁹ cū sit infirma edificat ad
 manducandū p̄dolatrica ⁊ p̄bit infirm⁹ in tua d̄scia
 se pp̄ter quez mortu⁹ est xp̄s. Sic aut̄ peccates in fra-
 tres ⁊ patientes d̄scientia ip̄o ⁊ infirmaz in xp̄m pec-
 catis Tercio munda immūda actitat. Nam Thitū. j.
 Q̄ia munda mūdis inq̄natis aut̄ ⁊ infidelib⁹ nihil mū-
 dum ē. H̄z inq̄nate sunt eoꝝ mens ⁊ d̄sciētia Confitet
 verbis se nosce deū factis aut̄ negant. H̄bi glo. Nihil
 eis mundū ē qz non sunt digni de deñis dei. s̄ ⁊ mens
 ⁊ intellec⁹ eoꝝ ⁊ d̄scia inq̄nate sunt c̄sino ex cibo in-
 c̄natio eoꝝ. s̄ ex malo intellectu ⁊ d̄scientia peccatoꝝ
 Et vere mens eoꝝ ⁊ d̄scia inq̄nate sunt qz d̄fitem qui
 daz verbis se nosce deū factis aut̄ negant. Quarto ma-
 la d̄scia viā difficilez practicat cū iniustis q̄ dicit Sap
 v. Ambulauim⁹ vias difficiles viā aut̄ dñi ignorauim⁹.
 Quo d̄tra suadet suis Apo⁹ Heb. y. Accedamus
 ad sacerdotē magnū xp̄m cū vero corde in plenitudie
 fidei asȳsi corda a d̄scia mala. Nam malaz h̄is d̄sciam
 nūq̄ in via moꝝ securus est an sic subitanee moriens
 corporaliter labat in dubietate ad inferni baratrū. Qm si
 b̄t melius d̄sulens diuina mia excitat⁹ ad penitētie la-
 menta recurrat. Idecirco Sen. li de morib⁹ ait. Mala d̄-
 scientia sepe secura ē tuta nūq̄. Itaq; nil ei d̄miseric̄ nī
 si qd̄ amico d̄mittere possis. pleriq; famaz d̄sciaz autē
 pauci verent. Quito ad errore mentis adiuuat ita ut
 nō nūq̄ adheresim inducat. d. Apo. i. Th̄y. iii. Sp̄s
 aut̄ manifeste dicit qz in nouissimis t̄p̄ib⁹ discedet q̄d̄
 a fide attēdentes spiritib⁹ ero ⁊ d̄octrinis demonioꝝ
 in p̄p̄ocriſi loq̄ntium mendacium ⁊ cauteriatā h̄ntiū
 suaz d̄scientiā. glo. i. corruptam prava cogitatione ⁊
 adustum igne male d̄cupiscentie. Sexto ad gehennam
 edificat tunc videlicz qn̄ quis sententiā ⁊ p̄ certitudi-

ne iudicat aliquod esse peccatum. Quia Ro. viiiij. dicit. Qui discernit si manducaverit dominatus est. quod non ex fide est. Si manducaverit cum illa conscientia dominatus est. verum est. quia qui iudicat non edendu[m] et edit dominatus est. Ipse enim regum se facit quando illud quod inutile sibi asservit facit ideo dominatus est ex fide. i. h[ab]itum conscientiam. Contra fidem vestigium edit quod edendum non credit. Unde sequitur. Omne autem quod non est ex fide peccatum est. Septimum tristitiam continuat in magnu[m] grauamen anime et spiritus. Huius capitulo. xvij. H[ab]et presumit seu perturbata conscientia. Glosa. Que non habet tranquillitas securitatem. Cui rationes assignat Hen. li. de morib[us]. Nullum inquit conscientiu[m] peccatorum tuorum magis timueris quam temet ipsum. Alienum enim potes effugere te autem non possis. Neque enim ipsa est pena sua. Similez tradit sicut Augu. li. confessio. H[ab]et dicit. Iustus dominus et factus est ut pena sit sibi omnis animus inordinatus. Et psido. li. iiiij. Soliloquorum. Nulla pena gravior quam conscientia mala. Nesciis enim male conscientia pro prijs stimulis agitat.

Quod septem reperiuntur differentes conscientie.

¶ Capitulum Tercium.

Gest autem bona conscientia similiter et mala multa triplici. Quia quidam est et dicit Cauteriatu[m]. Alia nimis laeta. Alia nimis arta et pusillanimis. Alia tranquilla sed non bona. Alia perturbata non bona. Alia perturbata sed bona. Et alia tranquilla et bona. Prima quod dicit Cauteriatu[m]. id est corrupta proprie[te]tate est pseudodoxa et principue heretico et de quo probat Apo. i. Thess. iiiij. d. In nouissimis typis discedent quod a fide attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum et in hypocrisi locutionum mendacium et cauteriate honestes conscientias. et quod articuli fidei sunt velut principia in religione christiana idcirco tales conscientie cauteriate sunt perniciissime. Si enim parvus error in principio magnus est in fine. Certum est quod magis error in principio maximus est in fine. Tales sunt etiam pharisei et hypocrite qui decimantes mentem ruitam et

omne olus grauiora legis p̄termittētes quibus veri-
 tatis dominata est Math. xxiiij. dicens. Ne vobis scribe &
 pharisei hypocrite qui decimatis mentam & anetum ac
 reliquias q̄ grauiora sunt legis iudicium & misericor-
 diam & fidem. Talismi scientia habet qui de magnis
 peccatis potentib⁹ & diuitib⁹ modicam scientiam in pre-
 dicatōe & secratōe vel in priuato sermone faciunt. Sz
 paupib⁹ & despctis hoīib⁹ in pno excessu ḡrāuies scientie
 formant stupulos. Similes sunt hiij vulpine astu-
 tie de q̄ fabulose fecerit q̄ cū vulpis leonis cuiusdam cul-
 pos in eius pñitia audisset peccata ḡrāuia excusauit et
 alleuiauit p̄ singula puta rapinaz p̄ defectum p̄pria &
 carnium gulatu p̄ robur leonū corporis furorē p̄ dñm
 potētie sup cuncta cīantia ac. Cum aut̄ aduenissz sim-
 plex asinus & fitens vulpi q̄ post grauez abstinentiaz
 a cibis & delectabilib⁹ & post labores grandes quibus
 sub frumentoz saccis portandis laborauerat de calcio
 sui exactoris & pastoris p̄minens fame motus come-
 disset cepit vulpis hoc factū deducere ad pīcula maxi-
 ma sez q̄ exactor cui tale dannū intulerat paup̄ fuit.
 & nudus & q̄ in pedib⁹ frigefactus caput & totū corp⁹
 ledi poterat & tandem seq̄ interitus est hoīidium & sic
 male tractatus fuit asin⁹. Hac de causa talium scientia-
 um vulpinā denοiat Bern. li. de consideratōe ubi d. Pul-
 pina scientia ē tepida & uersatio facta & fessio obia suā
 deuotione. oratio suā intentiōe lectio sine edificatōe ser-
 mo sine inspectiōe porto coronā & veste rotundaz īgu-
 laz ieuminoz seruo & statuis horis psallo sz cor meum
 longe ē a deo. Exteriorez sup̄fitē intuens salua mihi
 oia arbitror tot⁹ p̄gens in ea q̄ foris sunt oblit⁹ inte-
 riorz meoz sicut aq̄ effusus sum Sed a scientia ē nimis
 lata eo z q̄ non ponderant peccata nisi magna nō cur-
 rantes de venialib⁹ & p̄uis. Cōtra quos dicit Eccl. xix.
 Qui nimia negligit paulatim decidz. Nulla em̄ dom⁹

repente ruit h̄z st̄llicidijs neglectis successiue putrescunt
dom⁹ sustentacula ⁊ sic tandem ei⁹ se q̄t ruina. Tales as-
simulant p̄fectorib⁹ q̄ sp̄ lata curant habere retia nū-
q̄ stricta ⁊ ideo nūq̄ m̄iores cape valent p̄sticulos q̄
sepe delectabiliores sūt magnis p̄fectorib⁹. Nūq̄ tales ad
p̄fectiōis apicē vite valent p̄uenire atē platine q̄ est de-
lectabilissima. Vñ delectatōes venialiū peccator⁹ psal-
mi. reniens ait. Renuit a solari aīa mea memor sui dī
⁊ delectat⁹ sum ⁊ exercitat⁹ sum ⁊ defecit sp̄us me⁹. Et
alibi Psal. xxviiij. Silui a bonis ⁊ dolor me⁹ renoua-
tus ē. H̄z se q̄t. Cōcaluit eoz meū intra me ⁊ in medita-
tōe mea exardest ignis. Taliū etiā late a sc̄ientie hoīm
a sc̄ientia vulgo lupina dī. Nam fēt̄ pabolice lupū p̄
multas rapinas p̄ rusticos captū q̄ cū libertati dari de-
beret ⁊ allegaret q̄ nec feno nec frumento aut fructibus
vesci poss̄ velut alie bestie restitut⁹ est p̄stine libertati
pacto tñ tali p̄e iuramentū firmato q̄ vlt̄a valorem
vñ. nūmōr̄ in carnib⁹ nūq̄ deinceps rapet. Igit̄ emiss⁹
liber q̄daz die vacca ⁊ vitulū ei⁹ repit esuriēs. Cumq̄
fames ad vtrūq̄ accipiendū temptaret ⁊ e diuerso cō-
scientia piuriū eū mordet⁹ a sc̄ientiam dilatare cepit dī.
Nimis artaz a sc̄ientiā h̄te posses q̄ vitupari solet a pru-
dentib⁹. nā vacca hec valet nūmos quatuor ⁊ vitulos
duos. Ergo cū bona conscientia cōclusit. Occide vtrū
q̄ ⁊ manduca. Hic sunt pleriq̄ qui sp̄ p̄ latam a sc̄ien-
tiā querūt excusationes in peccatis dī magnis pua in-
dicātes aut nulla a quo vīcō orat p̄phā erui cū dī. Nō
declines eoz meū in verba malitie ad ex. ex. in pec. Cū
hoīb⁹ op̄atib⁹ iniqtatē ⁊ nō d̄mu. cū ele. eo. Corripet
me iustus in mia ⁊ icrepabit me ole. au. pec. i. hoīs la-
te a sc̄ientie nō impig. ca. me. Tertia a sc̄ientia ē pusilla
nimis ⁊ arta nimis eo⁹ qui pene de singulis sibi dubio-
sis formāt strupulos etiā in hijs q̄ de se sūt licita. Pro
quo⁹ solutione in tercia parte late īfra tractabitur.

De talium ceteris fuerunt israelite plurimi psecutōis tē pē
 fugientes ad antra de hā quos cū gentiles die sabbati p
 uocarēt ad bella bellare nolebant d̄scientiā nimis auc
 taz h̄ntes ne fragerent pceptum de sanctificatōe sabat
 i. **Dixerunt q̄ Moriamur in simplicitate n̄a quod et**
 fecerunt ut hēc. j. **Macha. ij.** **Quarta d̄scientia ē tranquilla**
 s̄z non bona eoz q̄ peccant sub spe venie tandem conse
 quende. **H**ec dicunt in corde suo q̄ de⁹ non reçret ista
Quales d̄scientiā nōnūq̄ habēt etate iuuenes vel mo
 rīb. **Quos Salomon pmonet. d. Proii. j.** **Fili mi si te**
 lactauerint peccatores ne acq̄escas eis. **O**ssimulatur
 tales tranquillaz sibi d̄scientiaz formantes maniacis et
 freneticis quo p̄ in firmitas est ideo maxima seu pia
 losissima quia medicina remedia nec admittū nec cō
 gnosant. **Quā obrem. b. Ambro. ait.** **G**rauiissime pec
 cas si ignoras. grauissime. i. pia losissime qz remediū
 non admittunt vel ignorant. **T**alez etiā d̄scientiā ha
 bent h̄ij q̄ ex crassc ignorantia vel affectata nolūt sciē
 vt bene agant. et iniqtatem sepe meditant̄ in cubili sue
 d̄scientie quā tamē iniq̄itatē ppter suaz ignorantiaz
 nequeunt agnoscere. **Quinta d̄scientia est p̄ turbata et**
 non bona nōnūq̄ desperatōi p̄ prima q̄lem habent h̄ij
 qui crebro in eadem peccata labunt̄. **E**t q̄q̄ peniteant
 tamē ppter relapsus frequentiam ppter quendam de
 sperationis impulsū gemiunt et turbant̄. **Quales vo**
 cat in septimo Ethī. philosophus Incontinentes Si
 miles infirmis qui in eisdem febrīb reciduant. **Quos**
Cristus anime medicus solatur cum Petro querenti.
Quotiens in me peccabit. s. de die frater meus et dimic
 tam ei. **R**espondit non dico tibi septies sed septuagesi
 es septies id est h̄m omnes kacholicos doctores. **To**
 tiens quotiens penitentib Math. xvij. **Sexta conscienc**
 ia est bona sed non tranquilla pmo infirma eorum
 videlicet qui conuersi ad dominum deum recogitant

in amaritudine cuiusque annos suos p̄sa. xxviii. q̄ gea
uiter adhuc sentiunt aliaz legē in membris suis repū
gnante legi mētis a deo in fluxe. Rō. vii. Tales sepe ob
sinceram diligentiam ne deum offendant in p̄uis vero
nullū extat peccatū sibi turbatā faciunt conscientiam
nonnūq; ad hoc temptatione demonis ut in p̄plexita
tem ruant. Viciū etiā aliquā mouent ad hoc doctrinā
insipientū homī. De quib; apo⁹. i. Corinth. viii. dicit
Percutientes eorum infirmaz conscientiam in xp̄m pec
cantis. Quos tñ idē Apo⁹ specificat ibidē. x. Omne qd̄
in macellum venit manducate nihil interrogantes p
pter conscientiā p̄ quo & cura Bernh. frater Can. in c̄
Quid efficacius ad curandū cōscientie vulnera nec nō
ad purgandū aciem mētis q̄ xp̄i vulnera sedula medi
tatio. Et ite & Turbabor sed non perturbabor q̄ vulne
rum domini recordabor. Septima cōscientia ē t̄ ancl
la & bona. Est q̄ talium de quib; dicit Apo⁹ ad Gal. v.
Qui xp̄i sunt carnem suā crucifixerunt cū vicijs & con
cupi centijs. Quaz hugo libro suo primo de aia sic de
scribit. Tran̄lla conscientia est q̄ omnibus est dulcis
nulli gr̄uis utens amico ad grāz & inimico ad paciē
tiā amatis ad benivolentiā q̄b; potest ad beneficentiā
cui dñs nec sua peccata imputat q̄r non fecit nec aliēa
q̄r non appauit nec negligentiā q̄r non trahit nec su
berbiā. q̄r in vanitate non permanens. Et ite & consciē
tia bona titulus ē religionis templū salomonis. Ager
benedictis ortus deliciae & aureū reclinatoriū gaudiū
angelorum. archa federis thesaurus regis aula di ha
bitaculum spūs sancti liber signatus & clausus & i die
iudicij appariend⁹. De domo talis cōscientie scribitur
Gapien. viij. Intrans in domum meā concescam cū
illa. Non em̄ habet amaritudinez cōuersatio illi⁹ nec
tedium cōuid⁹ illi⁹ sed letitiam & gaudium scilicet p
pter eius studiis.

TQuod conscientia bona ad similitudinem
domus materialis est regenda. **Capi. iii.**

Quia vero eterna sapientia bona et tranquillaz
conscientia domui assimilate dignata est in
quantitate letitia habet et fructuum copia. Idecirco
cum omni quod possum diligentia aduentanda sive
quinq[ue] quod exigunt ad domum conscientie vice ut bene fu-
deat debite ordinet fortiter tueat prudenter regat et se-
pe tergat. Primo bene fundet oportet super solidum fun-
damentum Christi et sacre scripture. Sicut Salvator dicit
Mat. vii. Deus qui audit verba hec et facit ea assimilatur
viro sapienti qui edificauit domum suam supra petram. Num
me autem caueri deinde ne domus conscientie sit late nimis aut
stricte edificata quia qui facit contra conscientiam edificare
ad gehennam ut dicit glo. Ro. ix. Sed haec ista domum
quae super aquas voluptatis alii super arenam cupiditatis.
alii super monte vel ventum superbie. Ideo veritas ait
Math. vii. subiungit. Deus autem qui audit verba hec et non
facit ea similis erit viro falso qui edificauit domum
suam super arenam et descendit pluvia et venerunt flumina
et flauerunt venti et irruerunt in domum illam et cecidit et fu-
it ruina eius magna. Sibi Aug. Considerandum quod quod
cum dixit. Qui audit verba mea hoc satis signat istum
sermonem secundum dominum in monte preceptis quibus christiana vita
format esse perfectum ut merito quod habet ea vivere volue-
rit copet edificanti supra petram. Et glo. ibide inquit.
Cecidit quod omnis conscientia quod spe et fixa in deum non permanebit in temptatib[us] non vix subsistere et tanto amplius
ante plus in his quod mundi sunt a superioribus disiungitur.
Et vere omnes mali vel fictioe boni ingruente quilibet
temptatione perirent fiunt. Est igitur primum fundamentum
fides firma super christum fundata. De quod Math. xvii. Super
hanc petram scilicet christum filium dei vivi edificabo ecclesiam
meam ait Christus. Et Apo. i. Corinth. iii. Fundamentum

aliud nemo potest ponere p̄ter id qđ possum ē qđ ē
ihs xp̄s. Perfectio vero hui⁹ fundamenti est caritas si-
ne qđ fides vita⁹ non hz. Ideo Eph. iiiij. H̄tūq; funda-
mentū a plectens sic orat. Flecto genua mea ad patrē
dñi n̄i ihu xp̄i ex quo omnis p̄nitatis in celo ⁊ in tra-
nominat ut det nobis hm diuitias glorie sue corrobora-
ri p sp̄m eius in interiori hōie habitare xp̄im per si-
dem i cordib⁹ v̄is in caritate funda ⁊ radicati ut pos-
sitis apprehendere cū omnib⁹ sanctis qđ sit latitudo longi-
tudo sublimitas ⁊ profundum. Secundo oportet ut do-
mus debite ornēt v̄maginib⁹ virtutū ⁊ exemplo ⁊ bo-
no ⁊ qđ non sufficit adulto habere fidem ⁊ caritatē ni-
si exeat in op⁹. Fides em̄ sine op̄ib⁹ mortua est. Iaco
ij. Et hm.b. Grego. in ome. s̄nāz. Caritas si op̄ari re-
nuit caritas nō ē. Et apo⁹ Gal. v. d. In xp̄o ihu neq;
circuncisio neq; ppuciu⁹ aliqd v̄z. sed fides qđ p dilectio-
nem op̄at. Obi glo. Fides v̄tiq; non ociosa qđ fides si-
ne orib⁹ non saluat sed qđ op̄at p dilectōez dei ⁊ pximi-
mi. In cui⁹ rei typum dñs Exo. xxvj. Jubet vt cortina
interior nobilissima qđ tabernaculum tegebat vt ex de-
cem cortinis una erat dñeza poliret varie. Naz ibi sic
deus aut moysi. Inspice ⁊ fac hm exemplar quod tibi
in monte monstratum est. Tabernaculum ita fiet decē
cortinas de bisso retorta iacinto ac purpura coctoq;
bis tincto varietas ope plumario facies. Obi glo. in
hijs q̄tuor cornithinaz colorib⁹ iustificatōes exp̄iment.⁹
In býsso retorta caro casti remitens. In iacinto mēs
supna cupiens. In purpura caro passionib⁹ subiacēs.
In cocto bis tincto mens inter passiones dei ⁊ pximi
dilectionē p̄fulgens. Verū vt ad talium virtutū exercicia
puenias facilius expedit vt crebro sancto ⁊ patrū vi-
tam velut v̄magines pingam⁹ intrīsicus. Si em̄ vt
refert Ongu. alia Julianū quidam rex turpis sp̄e cubi-
culum suum fecit dep̄ingi pulchris v̄maginib⁹ vt eaz

7

aspectu vxor sua pulchrum patret filium. **C**ur xpianus
domum sue conscientie quaz deo inhabitat in memoria bo-
noꝝ exemploꝝ nō depingat ut vxor sensualitatem ples-
virtutum generet. **T**ercio oportet ut domus conscientie tu-
eā fortiter qd fieri dū dversatione honesta & angelica
custodia. **N**az sicut tētū domus est custodia ita exteri-
or bona dversatio tantamen est bone conscientie. cts bona
fama primo & bona cōscientia sibi p̄sint. **J**uxta illud
Math v. **H**ic luceat lux v̄ta eo. ho. ic. **I**de cōre xpus
Math. x. dixit. **Q**d in aure auditis pdicante sup̄ tecta.
id ē p̄ bonaꝝ dversatōez. **A**d cautelam & ampliorē cu-
stodiaz etiā misericordissima dei bonitas angelicā ad-
didit custodiaz. **J**uxta illud **Lu.** xj. **C**um fortis arma-
tus custodit atrium suū in pace sunt ea q̄ possidet. **E**t vt
angelus bonus fortior diabolo vincat supueniens et
quferat vniuersa arma in q̄b̄ affidit diabolus & ei sp̄o-
lia distribuit. **I**deo glo. ibidez. **D**istribuit inct spolia.
exhibens fideles custodias angelorum ad hominē salutem.
Quarto oportet ut domus conscientie prudenter i. discre-
te regat. **Q**uāuis em̄ deo hōi amīniculet ut trātū est a-
ngelica custodia **Eccle.** xv. tñ c2 deus fecit hōi & rectum
relicuit eū in manu deilij sui. i. in suo libero arbitrio
cuo mediante bonū vult gratia assistente & malū gra-
tia dei dimissa. **H**unc ergo deus q̄ nos capaces ratiois
fecit ut discretionē regamur q̄ eadez est prudentie. In
hac em̄ virtute juxta phm. vi. **E**thi. **O**mnes morales
dneāunt̄ virtutes. **H**anc xpus suos carissimos docuit
discipulos quibꝝ dixit. **E**cce ego mitto vos sicut oves ī
medio luporum. estote ergo pru. si. ser. caput videlicet bo-
ne conscientie discrete regendo. **H**ec est virtus & verius
auriga virtutū quā. b. **A**ntho. p̄tulit solitudini opibꝝ
misericordie. vite monastice. rigorī abstinentie. & pri-
uationi facultatū om̄ ut tradit **Cassian**. **C**olla. sedā
abbatis moysi que virtus ut id deducit breuiori via

monachum sine deceptionis dyabolice fallacia vehic
ad pfectio[n]is apicem. H[oc] ut ibide dicit. Non nisi h[ab]it
litate tali aq[ui]rit q[ui] quis senio[r] vel plato[r] et statuta custo
dire mit[er]t. Quinto oportet ut sepe tergat domus conscientie
p[ro] stopaz et trit[er]ois et confessionis q[ui] in eaz cadunt plu
res venialiū aut venena peccato[r] mortalium nec ali
ud remediu[m] creare oportet q[ui] illud. Vn Aug[ustus]. sup Jo
han. Hernius peccati quo fugit secū se trahit quocumq[ue]
fugerit non fugit seip[s]a[m] mala conscientia nō est quo cat
se seq[ue]r[er] ymo nō recedit a se. Peccatu[m] em q[uod] facit in
est vis audire cōsilium. Si vis ad deū fugere ad ip[s]um
fuge a fitendo non latendo.

¶ Q[uod] conscientia bona non debet semper suffi
cere eam habenti sed multum etiam laboran
dum est pro bona fama. ¶ Capi. v.

Oriunt ait hic cōstiones quedaz. Prima an ta
lis bona conscientia sufficeret possit eaz habenti
sic q[ui] non curvet de repellenda propria infamia.
Causa dubij est diuersitas ut videt sancto[r]z
docto[r]z q[ui] in multis autoritatib[us] dicere vident[ur] q[ui] non
sit curandū de fama dumō peccatu[m] non sit in conscientia
Naz dicit Augu. ad clerū yponens. Quid obest homi
ni q[ui] ex illa tabula vult cum delere humana ignorantia
si de libro viuentū non eum deleat inq[uis] conscientia ut e
tiam allegatu[m] ē supra ca. j. Ide ad secundinū maniche
um. Sentis de augu. qd qd libet sola me in oculis dei
scientia non accuset. Et Gre. Constantino epo medio
lanensi. In cunctis que in hac vita aduer sa pueniunt
sola ē sicut nostis omnipotentis dei discretio pensanda at
q[ui] ad eoz propriū sp[iritu] recurrentū ut nullius ibi lingua im
plicet ubi conscientia non accuset. Quez em conscientia des
fendit liber ē inter accusationes et liber sine accusatione
esse nō potest si sola q[ui] interius adicit conscientia accusat
Et itez Grego. Inter verba laudantū et vituprantū

ad mentes s^p recurrentū est ut si in ea non inuenitur
 bonum qd de nobis dicit magnam tristitiam generare
 debet. Et rursus si in ea non inuenit malum quod d
 nobis hoies loquunt in magnam debem⁹ letitiam p si
 lire. Quid em si non hoies laudant et ascientia nos li
 beros demonstrat Habeam⁹ paulum ostendente. Glo
 ria nostra hec est testimoniu ascientie nostre. ij. Cor. j.
 Job quoq dicit. Ecce in celo testis meus. Si ergo est
 nobis testis in celo testis in corde dimittamus stultos
 foris loq quicquid voluerint. Ex hijs videt non esse cu
 randum de infamia vbi alicui constat de ascientia bona.
 Ex aduerso est Augu. de atraria vita clericorum. xij. q. j.
 ca. d. Nolo ut aliquis de vobis inueniat male viuendi
 occasionez. Proutdem⁹ em bona ut ait apo. no solu
 coraz deo sed etiaz coraz hoibꝫ ppter nos ascientia bo
 na nobis necessaria ē ppter nos fama nostra non pol
 lui sed pollere debet in nobis. Due res sunt ascientia
 et fama. ascientia est necessaria tibi fama proximo tuo.
 Qui si de ascientie negligit famaz crudelis est. Et ite
 rum alibi Augu. Non sunt audiendi siue viri siue fe
 mine qui qn do reprehendunt in aliq negligentia p quam
 fit ut in malaz veniant suspitōez. unde vitaz suā lon
 ge abesse sciunt dicunt coraz deo sufficere sibi ascientia
 estuationez hoim non solum imprudenter verū etiam
 crudeliter cōtemnentes cū occidunt animas alioz siue bla
 sphemantium viam dei qbꝫ hm suaz suspitōez qsi tur
 pis que casta est despiciēt vita sanctoz vel etiam cum
 accusatōe ymitantium non q vident sed q putant. ro
 borat dicta p̄fata textus sacre pagine qui dicit Unicui
 q mandauit de proximo suo ut sc̄ ei p̄sit verbo
 et exemplo. Autoritatū talium varietatem et q̄stionum
 non dum soluit S. Tho. p distinctōes quodli. ix. q. xij.
 Strūg inquit sc̄ cōtemnitus fame et appetit potest es
 se laudabile et viciōsum. Fama em non necessaria est

homini ppter sepm s ppter primum edificandū. Ap
petere igit famaz ppter pximū caritatis est. Appetere
vero ppter seipm ad inanez gloriaz vnit. Et ecōtra
vio atemtus fame ratōe sui ipsi hūilitatis ratione p/
ximi ignauie est et crudelitas. Illi ergo qb intumbit
ex officio siue ex statu pfectōis alio r salutē pec-
cant nisi infamia prialia iuxta posse repellant. Alij ve-
ro qb magis custodia sue salutis imm nec pnt sue hūi
litati pudentes famaz vel infamia etenere. H̄z cū in-
famia duplicitate repellat sez occasionē substrahendo et
liguas detrahentū cōpescendo. Primo mō tenent om-
nes infamia vitare alias sine scandalo actuo transie-
non possent. qd sy est peccatum s̄ sedo mō nō tenent
misi qts d̄ alic̄s saluti pximi puidere. Et h̄ est quod
Gre. ome. sup Eze. dicit Liguas detrahentū sicut nō
debem⁹ nro studio excitare ne ipsi peccant ita p suā ma-
litia excitatis debem⁹ egnimite tolerare ut nobis me-
ritum crescat. Aliqñ etiā apescere ne dum mala de no-
bis disseminat eo r qui nos ad bona audire poterat
corda innocentū corrumpat. Et infra. H̄i etenī quo-
rum vita est exemplum ymitatōis posita debent si pnt
verba detrahentū qz apescere ne eo p̄ dicatōez nō au-
diant q audire poterant. et in prauis morib⁹ remanē-
tes bene vivere etenere. Ex hijs patz solutio ad ob-
iecta. Etia patz q contēnere infamia est aliquido hūi
litatis act⁹. H̄i i vita spēm legit de multis sanctis pri-
bus q p̄priam infamia sustinuerunt non repellētes eā.
Hic sancta marina virgo sub virili hitu monachi do-
seruiēs false accusat a pandocis filia p milite imp̄gna-
ta quaz infamia sustinuit marina quin qmio penitenti-
am ages ante foras monasterij sui p̄ qd tēpus vilis
sumis in monasterio mancipata officijs statim s̄p um-
deo reddidit. Locioneqz sui corz is et ob sessione demo-
nis rea p̄dente facinus p̄prium virginis innocentia

purgata est ut in vita p̄m legi. Sic etiā ad tempus
 beata virgo Eugenia philippi rectoris Alexandrie no-
 biliſſimi tomo nī filia fecit q̄ cū p̄tho & iacinto deges-
 se Eugeniu v̄cans sub monachali habitu in mona-
 sterio latitans tandem in abbate electa a melancia feia
 in Alexandria ditissima accusata est q̄ cū ea stuprum
 voluisse & mittere. Et cū res publico iudicio igne pur-
 gari debere & incendio sancta virgo ne religio misera-
 tur eius infamia decresceret. Tandem p̄i iudicii se fra-
 tribus & agnatis p̄nib⁹ pdidit q̄ effet innocens p̄ter &
 femina sicut p̄ez & sanguineos ac pene totaz Alexan-
 driam fidei xpiane diuixit ut docent ei⁹ virginis gesta

An quis scire possit se habere bonam con-
 scientiam Et de septem gradibus conscientie

Capitulum Sextum.

Hec p̄inde ex supradictis nascitur questio.
 Q̄dum cūis scire possit An bonam habeat &
 scientiam. Respondeat q̄ hec eadē q̄stio Alexan-
 dri de hal. in summa sua distinctionib⁹. Nota-
 dum q̄ septem sunt differentie hominum qui se putant ha-
 bere caritatem & bonam conscientiam sed neutrum habent.
 Alij sciunt q̄ nō habent talia. Alij dubitant. Alij opini-
 ant q̄ caritatez habeant & bonam conscientiam. Alij ex-
 perient sed non habent de hoc conscientiam. Alij hoc sciunt
 p̄ reuelatōem tantum. Alij vero p̄ causam. Primi sunt
 infideles plurimi & heretici. Vmo etiam quidaꝝ xpianis
 tepidi q̄ non lustrantes suam conscientiam ex crassa igno-
 rancia peccata qđam mortalia & munia non habentes
 p̄ mortalib⁹ in peccatis grauibo p̄seuerat & eukaristie
 sacramento indignē p̄ticipant. Qd ne fiat dicit j. co-
 xj. Apo⁹. Probet aut̄ seipm homo & sic de pane illo e-
 dot & de calice bibat qui em manducat ac. In eadem
 cecitate infidelitatis fuit aliquando idem apostolus q̄
 īā captus a romana militia iherosolimis iudeos quo p̄
 b z.

petitōe captus est sic alloquit̄. **E**go omni d̄scientia bo-
na d̄uersatus sum ante deum usq; in hodiernū dicim-
qui tamen pse q̄bat prius ecclesiam dei. **S**ecundi sunt
q̄ sciūt se h̄cē nō bonā d̄sciaz ut hijs q̄ sciūt se esse i p̄os-
sito peccādi mortalit̄ aut manet in peccato i p̄nia. **A**d
tales loqt̄ Eccl. vii. **S**cit d̄scientia tua q̄a tu crebro ma-
aledixisti alijs. **T**ertij sūt hijs q̄ dubitūt se h̄cē bonā eō
d̄sciaz hijs videlicz q̄ habent eq̄ fortis m̄tōes ad h̄ q̄ sint
in gratia sicut ad oppositum. **H**icuī q̄ndo vident tepi-
de s se esse in amando deum & non habent affectū oran-
di. **H**ident q̄ ex oposito q̄ nullam voluntatem habēt
peccandi mortaliter. **E**st em̄ dubitatio intellectū inter
vtrām ptez d̄t adictōis q̄dam vacillatio. **T**ales di-
cere possunt cum apo. **N**ihil mihi d̄scius sum sed non
in hoc iustificatus sum. q̄ aut iudicat me dñs est. j.co.
iij. **Q**uarti opinant̄ bonaz d̄scientiā se habere & se esse
in gratia. in q̄ etiam p̄babilit̄ sunt sicut illi. q̄ habent
rationes ad hoc & ad suum opositum fortiores tamē
rationes habent ad hoc q̄ ad suum opositum. **H**icuī
q̄ndo in una pte vident se seruentes in amore dei & lu-
gentes p̄ peccatis. **E**x oposito sentiunt rebellionē car-
nis ad spūm & fragilitatem. **E**st em̄ opinio acceptio
vn̄ p̄tis tradictōis cum formidine. **T**alis Job bea-
tus fuisse videt q̄ ait Verebar omnia op̄a mea sciens
q̄ non parceres delinq̄uenti. **B**bi glo. **B**ona quidem
erat op̄a sed & hec timenda hijs qui volunt vere deo
placere. q̄a duo in bonis cauēda sunt. desidia et fraus
Desidiam facit minor amor dei. scaudem ap̄t̄ amor
sui. **P**ro bene actis tacita humani cordis gratia vel fa-
uoris aura vel q̄libet res exterior desiderat̄. **B**z beatus
q̄ excutit manus suas ab omni munere cordis man̄
& oris. **C**irca hoc timor habend̄ est q̄mumit. **H**nde se
quid sciens q̄ non parceris delinq̄uenti. **Q**uinti expiuntū
se habere gratiā & bonam d̄scientiam sicut illi q̄ sentiūt

dulcedinem diuine bonitatis in oratione et gustant
 suavis est dominus. ppter qd. ppha notanter ait. Psal.
 xxiiij. Gustate et videte q.s.e.d. beatus vir q spe in eo.
 spe videlicet tali q est bona conscientia. Gustate inquit et
 vi. q duplex est in anima scientia scz cognitiva seu spe
 culativa et experimentalis. De speculativa infra statu dice
 tur Experimentalis seu affectiva scientia causat ex re q
 est et sentiu in affectu. Res em gratie potest sentiri seu
 expiri. Nam res gratie sentit se notam in affectu sicut
 dulcedo in gustu. Sed hec agnitione per experientiam non est
 per medium infallibile sicut scientia speculativa. sed per me
 dium fallibile Hnde hec agnitione est per signa ppter hoc
 etiam recte ait ypocras in i. amphorismo Ors longa
 vita breuis iudicium difficile temp accutum experimentum fallax.. Qd aut de bona conscientia su gratia vel
 caritate qat haberi. Experimentalis scientia probatur auto
 ritate xpi apostolica et ratione. Hn Apoc. ii. habetur.
 Qui habet aures audiendi audiat qd spus dicat eccl
 sijs. Sinceti dabo manna absconditum et dabo illi cal
 culum candidum et in calculo i. in carbunculo nomine
 nouum scriptum qd nemo seit nisi qui accipit. Man
 na absconditum est xps in domo habitans conscientie
 Calculus candidus est caritatis habitus que caritas ar
 det lucet et mundat sibi et proximo. Nomen autem nouum
 huic caritati insitum est q filij dei per adoptioez efficiemur
 Amuit idem expressus. ij. Cor. xl. Si esus in fide ipsi vos
 probate. Om non agnoscitis vos metipos qd xps ihus
 est in vobis nisi forte reprobabi estis. Spero autem q agno
 sciatis qd nos non sumus reprehendi. Accedit ad idem ratio
 Gustus em bene dispositus non potest nescire dulcediez
 sibi diuidaz. In corporibus ergo pari forma in spirituali
 bus anima bene disposita non potest non sentire diuinam
 dulcedinem sibi diuidam. Sensus em diuine dulcedinis
 est per gratias. De q ppha amicat. d. Psal. xxx. Quia magna

in ultimis dulciter dico quia abscondi te profecisti eis quod sperat
in te. Sexti sunt quod sciunt sed solum per reuelationem non per
speculatiuam scientiam se habere bonam et scientiam De quam iohannes in
In haec scimus quoniam in deo manemus et ipse in nobis est deus de
spiritu suo dedit nobis. Et apostolus ad Romanos viii. Certe sumus
quod neque mors nec vita neque angelus neque principatus ne
que virtutes neque instantia neque futura neque fortitudo ne
que altitudo neque profundum neque creatura alia poterit
nos separare a caritate dei que est in Christo Ihesu domino nostro
Sciire tamen non possumus hinc quoniam legem animam in caritate di
scimus scientia speculativa quod hec scientia est per causam rei
vel etiam per effectum. Sed causa gratiae non cadit sub co
gnitione nostra simpliciter nec enim effectus ut videbitur
per sensum et visum est. Similiter gratia hinc rationem gratie dicit
deus atque ad acceptationem dei. Unde ponit ipsa acceptacionem
in deo. Hoc autem modo non potest agnosciri a nobis idcirco
non agnoscitur scientia speculativa certitudinaliter potest tamen
sciari ab aliquo scientia affectiva quod haec est per experientiam
rei in effectu. Unde hec scientia est de re per rem et non solus
rationes vel operationes quae habeant ad aliud ut ostendatur
sum est. Separant igitur sunt qui sciunt per causam rei sine
per rationes rei ut hi quod essentia dei clare in hac vita vi
derunt ut in veteri testamento moyses in novo apostolus
Quid inquit Gregorius. dicitur. est quod non videant qui vide
nt omnia vident.

Per quae signa quis cognoscere possit se
habere bonam et scientiam. Capitulo vii.

Oram eorum quod quis exprimi potest per signa an ha
beat gratiam et bona et scientiam. Modo eviden
tiam est quod sunt illa signa. Unde sciendum quod do
ctores sancti alia et alia signa ponunt. Nam enim
ponit. v. Sanctus Thoma. iiiij. Alexander. iiiij. Ciri. super Ma
tome. xxix ponit. v. oel. iiiij. quod habes per te secunda et. viij.
Sanctus Thoma. iiiij. di. xix ponit. iiiij. sub his verbis

Quid in omniis aliis oīo a peccatis sit immunitus p certitudine
 dñe sciri non potest. **Dñi.** i. **Cor.** iiiij. Nihil mihi ascensum sed nō in hoc iustificatus sum. potest tamen de ho c huius
 aliquid iudicuria p. iiiij signa sicut dicit **Bern.** Primo cum
 q̄s deuote vba dei audit. qz q̄ ex deo est vba dei audiatur.
Hoh. viij. Secundo cum q̄s se promptū ab huius opendū inuenit
 qz probatio dilectionis exhibito ē op̄is. ut d. **Grego.** iiij.
Cū q̄s a peccatis abstinenti in futurū ppositum habet.
Quarto cum de preteritis dolet. qz in hijs vera p̄nia sum
 bre. absistat. **Dñi** si q̄s p̄ huius signa facta diligēti discus
 sione sue ascie quis forte nō sufficienti etiam ad sanctissimū
 corp̄ xpi sumendum accedat deuote aliquo peccato
 mortali in ipso manente qd ei agnitione p̄terfugiat
 nō peccat. Vmo magis ex vi sacramenti peccati ēmissio
 nez abscondit. **Dñi Augu.** d. in quodaz sumone qz qñ corp̄
 xpi manducat vivificat mortuos. **Alexand.** de hal. in
 summa ponit tria experimenta ḡe q̄bꝝ vt dicit potest quis
 expiri se h̄c ḡeaz q̄ h̄em in illo **Psal.** Cū inuocarem.
 ubi sic q̄stio multi dicunt q̄s omnideit non. b. i. hoīes que
 runt a fidelibꝝ vñ certi sint q̄ sunt accepti deo et ap̄ha
 rendendo colligit tria. ex q̄bꝝ colligit experimentum p qd
 sciant q̄ sint accepti deo et q̄ h̄nt ḡeaz. **Primum** est cum
 dicit. **Signatum** est sup nos lumen. v. t. d. secundum **Dedisti** letitiam
 in corde meo. **Tercium** In pace in idipm dor. et re. **Hec**
 sunt tria ex q̄bꝝ colligit experimentum ḡe lumen letitiae et
 pacis. lumen apud vim rationabilem. pacis apud irascibilem
Letitia apud cupiscibilem. **Qñ** em̄ ista tria sunt in anima
 sancta sum illas tres vires et vere certum experimentum est.
 q̄ anima habet ḡeaz. **Et** bñ dico vere. qz p h̄ dicit anima san
 cta ab anima heretica. qz anima sancta vere qñ habet ḡeam
 sed anima heretica nō. **Dñi** nūq̄ h̄z lumen veraz in rationa
 li nec veraz pacem in irascibili nec veraz letitiam in cupi
 scibili sicut h̄z anima xpianam pfecta q̄ h̄z lumen verita
 tis radientis sup vim rationalem in quo mirabiliter de

lectat ratio. Anima vero pagani vel heretici vel cuiuslibet infidelis non habet lumen nisi sophisticum sicut est lumen in somniando. Similiter non habet veraz letitiam in corde quod sicut dicitur. Thy. iiiij. Omnes habent cauteriaz scientiaz. Similiter nec veraz pacem habent in trascibili. quod sicut dicitur Isa. Ixj. Impius non est pax. Non sicut in palitico vidimus quod in ipso est infirmitas non tamen sensus doloris licet in ipso sit materia doloris. In fano autem non est materia doloris nec sensus doloris. In ego autem non est materia doloris et sensus doloris. Sic infidelis habet materiaz doloris non tamen sentit dolorem unde est velut palitus. In anima vero fidei sana. id est sancta psesta non est sensus doloris nec materia doloris. In anima vero fidei egrorum per peccatum est materia doloris et sensus doloris. Sicut dicitur Augustinus. Melior est natura quam cum sensu doloris quam cum esse sine sensu doloris et hoc est quod non habet materiaz doloris. Et propter hoc si pax sit infideli vel heretico hoc non est nisi sicut quod in palitico quod non est ibi vere sed dolor ibi est licet non sentiat. Ex quibus etiach partibus quoque obiectio inefficax quod dicunt quod in pagano et infideli sepe est iocunditas conscientie bonum desiderium et feruor ad opera bona quod videtur esse signa gratiae. Rursum eis deinceps quod tamen dicit iocunditas animi infidelis a iocunditate animi fidelis quantum distat iocunditas fantastici vel somniantis a iocunditate vigilantis. Non in ipsis non est vera iocunditas quam est ad experimentum ad hoc quod aliquis sciat se habere gratiam.

De tribus signis optimis bone conscientie.

Capitulum Octavum.

Sunt tria haec omnes doctores consolatoria conscientie bone tria. Primo doctrina vera per peccatis. Secundo confessio sacramentalis. Tercio communio eukaristie effectualis. Primus est bonus. elius. tertius si bene sit est optimus. Primus declarat et care docet Iohannes de tambaco libro de culpa et gressu. quod ix

D. Generalis **o**tritio maxie qn p loco **z** tpe imp'icat
 peccati spē aliter occurrens sufficit. ad h q̄ c̄s sit i ḡa
 dei vbi ḡa. **O**nī peccato spēali occurrente verificat hec
 vel similis mentalis orato. **N**d de h peccato **z** de oī
 peccato qn vnc̄s otra te omisi doleo inqntū ē otra te.
 pmo pbat ibi lauissime hanc oclusioem videlicet q̄ ex
 tra casus in q̄b peccatori inabit singula peccata mor
 talia oſteri nūq; necessaria ē actualis otritio de singu
 lis vel etiā rememoratio singulorū. **O**d idē videtur esse
S. Tho. q. v. in de veritate sic d. **A**d iustificacōez pec
 catoris. s. nō reqr̄t q̄ in ip̄o iustificacōis momēto ali
 c̄s de peccatis singulis cogitet s̄ sufficit q̄ cogitet de h
 q̄ p culpas suaz ē auersus a deo. Recogitatio aut̄ sim
 pli loz peccatorū dz vel pcedere vel saltez seq̄ iustifica
 tionez. hec Tho. **A**d idē est Cancel. pisiens in suo tripl
 ito sic d. Sciens misericordissim⁹ pater deus **z** agno
 scens nraz fragilitatez p maximaz **z** ad malum pmita
 tez multiplicib⁹ vijs mortali vita durante patissimus
 ē nobis delicta remittere **z** ḡaz oſferre si dū taxat ve
 racitez **z** ex corde sibi tres subscriptas veritates povi
 gem⁹. **P**rima veritas. **O**nī sic vel sic otra bonitatē tu
 am peccavi qd mihi displicet Racōe cui⁹ etiā penitentiā
 am ago c̄ a te offendī q̄ totus es venerand⁹ **z** colend⁹
 q̄ mandatum tuū transgressus sum. **S**ed a veritas ē
Onī habeo bonū ppositū **z** desideriū tuo iuuamine me
 diante in futurz pculendi ne incidaz in peccati **z** occa
 siones iuxta possibilitatē virū evitandi. **T**ercia veri
 tas. **O**nī bona; habeo voluntatē peccato p meoz con
 fessionez integraliter faciendi p loco **z** tpe hm tuum **z**
 sanare matris ecclesie mandatū **z** pceptū. **H**as verita
 tes quis̄ s̄ qlicūq; loco **z** tpe sinceriter nō fidet aut mē
 diciter ex corde punctionauerit securus existat in salu
 tis **z** gratiae statu se oſtendere **z** vitā eternā mereri q̄uis
 oīa criminā omisissz. **H**ic etiā talis absq; villa oſfessione
 b. 5.

atimmo decederet in absentia sacerdotis dormiendo aut
alio quoq; mō morte subita p̄uentis idē finaliter sal-
uaret acerbissima purgatorij pena mediante. Ex quo
notandum & salubre dñliū elicit ut xp̄ian⁹ q̄libz singu-
lis dieb⁹ bis aut semel mane aut sero aut saltē festiuis
dieb⁹ redeat ad cor suū dñsciaz examinās an tres p̄mis-
tas veritates p̄ferre valeat cū eccl̄dis sinceritate sic q̄
intrā statū salutis se dñfidat. Hec de Cancell. Nec mirū
si ad p̄niāz de peccatis deus grāz infundit dimittendo
peccatū cū ipse pp̄ha dicat. Dixi confitebor aduersuz
me in iusta·me·do. & tu remi āc. Cū etiā lepsi deccz eū/
tes ut ostenderent se sacerdotib⁹ mundati sunt anteq;
se actu sacerdotib⁹ p̄ntarent. Hn etiā magister sūmariū
Eze xviiij. sic allegat ad p̄positū. Quacūq; hora pecca-
tor & uetus fuerit & ingemuerit vita viuet & non mor-
iet. Non dī ore dñssus fuerit s̄ & uetus ingemuerit.
Huic dñsonat dictū Alber. sup. iiiij. di. xvij. Exponentis
illud verbum Augu. in lēa videlicet Dauat etiā si pe-
nitens ne p̄ri⁹ ad dñnicum corpus accedat q̄d dñfortatus
bona dñscientia. Potest inqt si aliq; vult dicere q̄ ois
cōscientia adulth̄is gratiā est dñfortata & ad⁹ cōtri-
tionis detestans peccatū est ad⁹ meritorij similiter ac
tus fidei in deū & hui⁹ mōi. Et illis actib⁹ mouet q̄ndo
iustificat. Et sic statim p̄ primū momentū atritionis
dñfortat⁹ est bona dñscientia p̄ opus interij meritorij.
licet nō exteri⁹. Sedm dñsolatoriū dñscientie & efficaci⁹
est dñfessio sacramentalis. Nam scdm S. Tho. & Scotū
sup. iiiij. Confessio inter alios fructus etiā hunc habet
q̄ si dolor atritionis penitentie nō fuisset sufficiens tūc
dñfessio & absolutio sacramentalis p̄niē supueniens dñ
supplet defectū. qz cū ipsa atritōe de se insufficienti suffi-
cienter delent omnez mortalez culpaꝝ dūmo do ipse pe-
nitens tunc nō ponat obicē ḡte p̄ dñmissionem peccati
actualis mortalis. Hn qn̄ Dauid coram Nathan dñfis

tebat peccatum suum dicitur. Peccatum statim propositum ex parte dei dicitur. Transtulit deus peccatum tuum. iij. Re. viiiij. Quorum ratio est quod ad hoc per peccato recipet gratiam et sibi dimittit tantum peccatum non requirit hunc predictum nisi quod cum aliquo detestatur etiam si illa hunc se insufficiens sit non ponat obiectum gratiae propriae. De hoc autem homo cum diffitebit probabiliter est se valde secure potest. quod potest valde probabiliter scire tempore secure et confessionis et absolutoris se non peccare mortaliter et se detestari sua peccata. pmo. Seco. super. iiiij. dicitur. Hinc ista quod homo diffitebit sacramentaliter est magis in parte hominis et certior ad gratiam per misericordiam recipi etandam. quod ibi non oportet nisi nomen ponere obiectum ad gratiam quod multo minus est quam habere aliquas actiones quam per modum meriti de conseruando sufficiat ad iustificandos sicut fieri oportet in contritione. Unde dicitur. Augu. et allegatur a magistro in. iiiij. dicitur. xvij. ut paulo ante dictum est paueat. scilicet penitentia ne prius ad dominicum corpus accedat quam diffitetur sit bona conscientia. Super quo verbo dicitur. ite et alberi. Homo habens gratiam vel presumens ex probabili signo se habere gratiam potest accedere ad corpus Christi. Signum autem probabile est inquit. Si iste confessus et dicit sibi conscientia quod per nulla re vult amplius peccare et penitentiam libenter debito tempore suscipere. Tertium solutorium conscientie et optimum est per contritionem confessionis sacramentum eucaristie sumere quod sacramentum habet etiam mortuos vivificare ut ex sancto Thoma patuit causa precedenti. Et sic patet prima pars huius tractatus.

TQuid sit conscientia prout dicit credulitate fixam. Et quomodo originatur per sylogismum practicum. Quid sit Sinderesis ratio inferior et superior et eorum differentia.

II Secunda pars.

TCapi. primum

Dicitur dictum est de scientia bona &
recta per sumit p spe bona quam quis
h3 de dei amicitia Nunc vero restat lo-
qui de scientia recta & erronea magis
aprie dicta per sumit p actu assensus
vel credulitatis. Et sic dicitur scia esse as-
sensus vel credulitas intentionis ad aliquod faciendum
vel non faciendum. Hn isto scdo modo conscientia dicitur qsi cum alia
scientia. Quia scientia universalis ad actum particularē
applicat vel etiam quod per se alijs sibi sciens est eo quod que fa-
cit vel facere intendit Propter hanc etiam in modum dicitur sua
vel dictamen rationis. Pro quo in intellectu notandum
quod ista. iiiij. differunt. Sinderish ratio superior ratio infe-
rior & scientia ut dicit sanctus Thos. in iij. di. xxix. Nam
sinderish est vis aie motiva quod est nata figura in superiori
bus naturaliter mouens & stimulans ad bonum & ab
horreens malum. Que sinderish aliquam lex rationis aliquando
etiam scientia nominatur. De quibus R. o. j. dicit. Leges
non habens ipsi sibi sunt lex. Aliquam autem dicitur alio no-
mine scintilla rationis conuenienter quidem quia sicut
scintilla est modicum quid ex igne euolans ita hec vir-
tus est cuncti modica participatione intellectualitatis re-
spectu eius quod de intellectualitate in angelo est. Hn/
de Iero. in glo. sup Ezech. i. dicit. quod per aquilas signa-
tur quod ut cetera animalia in volando transcendit rationales
quod hominem figurat & conspicibilem quod per vitulum at
quod irascibilem quod per leone signatur. Hanc sinderisim id est
deus posuit in hoie ut fuerit ordo & conexio rerum. Nam
hunc Dionysium. viij. ca de diuinis nominibus diuina sa-
cientia diuigit principia sed etiam ultimis primo. An-
gelus autem est intellectualis nature non rationalis cum di-
scursu & ista nature homo per sinderisim a proximis & de-
iungitur. De quod in Psal. Signatum est super nos lumine vule
tui domine aie. Hec sinderisis sive habitum sive actum

nominet inclinat naturaliter ad bonū sp & remuratur
 malo. sicut extatio sensualitas sp inclinat ad ma-
 lum & nūq; ad bonū. Ideo etiā sinderish vocat lex na-
 ture put a natura inest. Sinderisis vero dicitur in-
 clinat ad opatiua & quēadmodum intellectuū principio-
 rum est quo ad speculatiua ita sinderish ad opatiua in-
 clinat principia. Exemplū de speculatiuis. Omne totū
 ē maius sua pte Qdlibz est vel nō est. De opatiuis au-
 tez ut nullum malū est faciendū bonū ē psequendum
 Qd tibi vis fieri rationabilit̄ & ex debito alteri ne se-
 ceris. Qd tibi vis fieri ratonabilit̄ & ex debito alteri se-
 ceris & similia. Hec pterea sinderish in nulla rōnali vel
 intellectuali creatura totaliter extinguit ymo nec in dā
 natis. De quo ysa. xl. Hermis eoz nō moriet. Quam
 uis. ii. in damnatis ipa sinderish quo ad displicentiam
 mali culpe absolute considerati & quo ad placentiā boni
 sit extincta tñ hm qd culpa apac ad penaz sic in eis nō
 ē extincta qz habent displicentiā mali in collatione ad
 penaz. Et sic patet qd sit sinderish. Ratō vero superior p-
 ut tradit beav Augu. li. iij. de tri. Est actuū rōnalis po-
 tentie c̄ sumit filium ex ratōib; eternis & diuinis. Et
 p̄tūm est speculatiua p̄tūm vero p̄ actica. Speculatiua
 dicit qd est credendū. qz de reuelauit. Practica dicit
 h̄ est faciendū q̄a deus p̄cipit aut ei⁹ offensiōez parit
 & hui⁹ mōi ppter qd Au⁹. vbi supra ca. xvij. & xx. di.
 q̄ ratio superior signis spicendiā intendit & signis
 fulendis. Primiū quo ad speculatiua. Secundū quo ad pra-
 ctica. Ratio aut inferior ē actuū potentie rōnalis q̄ sum-
 mit filium ex ratōib; rex tpaliū vt h̄ est dimittendū
 q̄a est supfluum & diminutū. Utile vel honestum & sic
 de aliis additionib; q̄s moralis phus p̄tractat. H̄i ra-
 tio superior sapientie deputat sicut inferior scie. Et tamē
 ratio inferior & superior non sunt due potentie h̄rōnis
 duo officia. Porro ascia put sedo mō sumit est assen-

+1

sus *occlusionis* elicite in silogismo practico vel specula-
tivo. in quo sinderish maiorez ratio minor est et *ascientia*
format *occlusionem*. Pro cuius latiori intellectu notandum
est ratio in eligendis et fugiendis quibusdam silogismis
vult. In silogismo autem est triplex consideratio summa tres
apostolus ex ceterum duabus tercias occludit. Ita contingit in
aposto. Nam ratio in operatis ex naturalibus principiis
ex lege nature vel sinderisi assummit circa particularia.
iudicium puta nullum malum culpe est faciendum et simi-
lia tunc lex nature seu sinderish in silogismo conscientie
maiorez ministrat. Sed consideratio *occlusionis* elicite est
consideratio *ascientie*. Non *ascientia* in denter de passato pre-
terito vel futuro peccato remuratur. Ex quo patet
cuid sit *ascientia* in aposto. et de tali *ascientia* plurimum
locum doctores moderni presertim circa. iij. di. xxxviii. et
alii speculatue de eadem determinantes materia.

¶ Quid sit recta *ascientia* et erronea et quo error
conscientie dicitur. **¶ Capitulum. ii.**

Est autem hec *ascientia* duplex videlicet recta et
erronea. Recta est assensus *occlusionis* debite
e illate ex permisso veris in silogismo presertim
practico ubi maior procedit ex sinderisi ex ratio
vel fide cogitantis et minorez per ratorem superiores vel in
superiores vere et debite subsunt. ut Omne preceptum dei est
faciendum. hoc est huiusmodi videlicet diligere dominum super
omnia. ergo deus est super omnia diligendus. Conscientia autem er-
ronea ut dicitur. Alioquin et hoc dicitur. supra tunc in aliis
quod cadit quoniam in agendis intellectus aliquod per vero aprobatur
quod falsum est et everso per falso vera. et sic quoniam in silogismo *ascientia*
seu practico in minori male vel subsuntur tunc erronee et
false occludit. Causa autem quae *ascientia* errare potest est ista quae *ascientia*
formatur ex assumptione alicuius particularis appositoris sub voluntate regulis operando. Propositione
autem que assummit vel subsummit non est per se nota ut

sunt vniuersalia principia agendoꝝ ſi immo tescit per
 fidem vel inſitioneꝝ rationis. Et ideo circa eaꝝ ⁊ cir-
 ca dſcientia ex eiꝝ assumptione formataꝝ attingit erroꝝ ⁊
 vel c̄a fidei non aſſentia. Non em̄ omnium eſt fides. iij
 Thes. iii. Vel c̄a non aſferens ⁊ inſcrens decipit. cuan-
 doq; quideꝝ ex inſideratione eoꝝ q̄ dſideranda ſunt.
 ēndoq; vero ex paſſione abducentे iudicium rationis
 ēndoq; etiā ex habitu malo vel eroneo. Exempli gra-
 tia. Lex tradit vel principium circa quod non co-contin-
 git errare ſe ꝑ illicium non eſt faciendum Hereticus
 aut̄ aſſumit ꝑ iuramentum eſt illicium ex eo c̄a ſcri-
 ptum eſt Mat̄. v. Ego aut̄ dico vobis non iurare om-
 ino ex quo ſeq̄t dſcientia eronea. ſ. ꝑ nullo modo eſt
 iurandum. Decipit aut̄ dſcientia cuius non aſ fert illud
 dictum ſcripture ad alia in q̄bꝝ acedit iuramentū tan-
 q; licitum. Patet ergo ꝑ conſcientia errare potest. Et
 p̄ idem patet ꝑ ſinderiſ errare non potest. Reſpicit. n.
 ſinderiſ vlia principia agendoꝝ ⁊ circa que non co-contin-
 git mente errare ſicut nec circa prima principia in ſpe-
 culabilitate. Et ſicut prima principia in ſpe ulabilibus
 non poſſunt eſſe falſa eo ꝑ immeđiate illuſtrant lumen
 intellectus agentis ſic ⁊ prima principia in oꝝ abilitate
 circa q̄ eſt ſinderiſ eronea eſſe non poſſunt q̄z etiā ſe ū-
 tur immeđiate lumen intellectus agentis. De quo di-
 Psal. Multi dicunt c̄ ſe ostendit nobis bona. Et reſpon-
 dit. Signatū eſt ſup nos l. v. t. d. Notandum tamen
 ꝑ p̄ prie loquendo non omnis error circa iudicium agen-
 dorum eſt error dſcientie. Errant em̄ omnes q̄ opant
 malum ſi in ſolis ex habitu peccantibꝝ eſt error dſcien-
 tie. In peccantibꝝ vero ex paſſione eſt ratio aliqualitatem
 recta. Unde ignorātia electionis q̄ eſt in eis de q̄ poſte
 ea p̄ aterbit. non eſt error conſcientie. c̄a dſcientia dicit
 ſolum illud iudicium quo intellectus iudicat aliquid
 eſſe bonum vel malum q̄ntum ad deum ⁊ bonos mo-

21

res. **H**unde inveniens quod scit fornicatoe esse malam
et nihilominus passione ductus elegit eas tanquam bonam conscientiam
sua non errat. Vnde scienter facit contra conscientiam
rectas. Ex quibus ite et patet quod triplex potest esse error
circa silogismum practicū. **H**unc est error electionis in
eo quod peccat ex passione ob umbrante iudicium ratiōnis.
Alius est error credulitatis seu siue cum quis assertive in
heret conclusio quod sua proprie de conscientia. Alius est er
ror dubietatis seu dubitationis quod neutram pretendit te
net cum certitudine sed de utraque dubitat. De quo dicit in
scripta late pte. iii. capi. i. et sequentib.

Quare conscientia liget sicut lex.

Capitulum Tercium

Tunc videndum est quomodo conscientia se ha
bentem liget. Nam haec omnium catholicorum do
ctorum et sacerdotum capiendo conscientias proprie per cre
dulitatem. scilicet firma quod quis se credit sub peccato
ad aliquid teneri conscientia sic ligat quod eam non deposita
et stante homo peccat si altra eam faciat siue conscientia
sit recta siue erronea ut per alias autoritatibus et rationes. Nam
apostolus. Rō. ix. dicit. Omne quod non est ex fide peccatum est.
Obi Origenes vult apostolus ut nihil dicat nisi nihil cogitez
nihil agatz nisi haec conscientia. Et glo. sup p̄dicto textu
dicit. Omne etiam si bonum sit in se si non est ex fide. i.
quod sit altra fidem. i. altra conscientiam ut credamus malum
esse peccatum. Et ite et glo. ibidem. Omne quod sit contra
conscientiam edificat ad gehennam. Insup. i. Ecclesi.
vii. Scit tua conscientia. Quia tu crebro maledixisti
alios dicit glo. Quia iudice nemo nocens absoluit. Ha
bitet etiam ratione. Nam conscientia aut est recta et tunc
ligat aliqua lege naturali divina vel positiva. Aut co
scientia est erronea. Et tunc ligat etiam virtute prece
ptii vel iussu dei licet per accidens. Quia conscientia no
dictat aliquid esse faciendum eadem ratione quod

sibi videat sed hac ratio qz sibi a deo iussum est vel p
 ceptum et ita ratio patine dicit se teneri ad aliquid.
 et quia h dictamie stante voluntas se non aformat ra
 tionis et actus voluntatis inordinat⁹ est. Si cndo con
 scientia hois erat dictando esse licitum et esse faciendū
 quod est peccatum de se et qd scire tenet et scire potest pec
 cat faciendo hm dictamen conscientie. qz ex ignorantia
 imputabili peccat ppetrando actum illicitū. et etiam pec
 cat non faciendo stante errore conscientia. qz time facit
 alia conscientiam. Ideo dicitur hñte ligare. Ligari em dicit
 moraliter q sic dispositus est circa aliquod agibile q in
 neutra ptem hz licite declinare ad modum illius qui
 ligat corporaliter q nūq pcedere potest interim q ligaz
 tus est. Nec tñ alios sic conscientia ligatus est simplicitate
 pplexus. q a potest et debet conscientiam errorem deponere.
 licet sit pplexus hm qd. i. interim q retainet conscientiam
 erroreaz qm postq depositum non peccat. Exemplum
 de eo cui dicit conscientia q nūq sit iurandum aduenie
 de pcepto superioris in quo de dicenda veritate iurare de
 bet. Si iurat peccat. quia facit contra conscientiam. Si no
 iurat peccat contra obedientiam. Circa pmissa occur
 sunt plura dubia. Dubium primum est de modo liga
 mentis conscientie. Et hz strum errorea conscientia liget ad
 errorem deponendum. Respondeat q errorea conscientia
 duo includit. errores videlicet conscientiam. ratio pmissa
 ligat deponendum eam ratione diuini pcepti Eph. iiiij.
 expsse ubi sic dicit apo. Deponentes vos hm pristinaz
 diversaterez veterez hoiez qui corrumpit hm desideria
 erroris. Ratione vero sedi ligat vinculo conscientie ad fa
 ciendum qd debet. Nec tamen est simpliciter pplexus
 quia potest et debet deponere illaz. et ille simpliciter li
 gat et p prius et magis ad deponendum q ad faciendū
 et si de illa p se nestiat iudicare debet priores consilere.
 vel ubi deest humanū filium sibi debet p oratorem ad

deum duertere. Dubium hūm. Utrum conscientia errorneā
aliqndo excusat. Respondeat q̄ lex iniquā suū conditores
non excusat sed potis atemnat hūm illud Psa. x. Hos
qui condit̄ leges iniquas. Conscientia aut̄ errorneā ē
lex errorneā ab eo tñ addita q̄ eam sibi format. Et ideo
simpliciter nō excusat sed magis peccatum facit ⁊ ag-
grauat. Ad cui⁹ euidentiam notandum q̄ tripliciter er-
rat conscientia. Primo in dēntia iudicans esse p̄cepta vel
phibita. Secundo econuerso p̄cepta vel phibitōes vel cō-
uerso. In primo casu non excusat sed illac̄at ⁊ cōdem-
nat. In secundo ⁊ tertio casu. Nota q̄ conscientia errorneā ī-
cludit duo sc̄ conscientiam putatiūnā ⁊ errorezy. Ex primo
excusat p̄ tanto qz minus atemnit. Exempli grā. Quā
fornicari non credit esse peccatum ⁊ ideo fornicat s̄z pro-
tanto aggrauat qz libidinosi⁹ ⁊ securi⁹ peccat. Je. iiiij.
Sapientes sunt vt faciant mala. bñfacere aut̄ nescie-
rūt. Quo ad secundū distinguit. Cum oīs errans sit igno-
rāns vt dicit Augu. in ench. ca. xvij. Ideo quod mōis
ātingit quez errare tot modis etiam ātingit errare. de
quib⁹ dicet distinctius sequentiā ca. Dubitat tertio. Hūm
errorneā conscientia plus liget q̄ p̄ceptūm plati in indēn-
tib⁹ que p̄cipe potest. Sunt aut̄ indēta ut leuare festus
cam ⁊ similia. Respondeat obediens plato contra sciē-
tiā aut̄ captiuat sciētie iuditūm affectū vel effectū
ut subdēns p̄cepto plati aut̄ facit alia sciāz ⁊ affectū
volūtatis obediens plato timore animi vel amore inor-
dinato. In primo casu faciens contra conscientiam
non peccat sed meretur. licet non possit deponere con-
sciētiā vel non deponat. Sed non potest respōde-
re rationib⁹ contra fidem voluntatem tamē capti-
uans illis obediens ⁊ ideo meretur. H̄nde secundo Co-
rinth. x. In captiuitatē redigentes oēz intellegū in ob-
sequiū ch̄risti. In hoc secundo casu peccant sed minus
q̄ si faceret alia plati p̄ceptū. p̄mo qz agēs alia plati

ceptum magis stemner et dm. qz cōtemnēs plātūm
non aut̄ stemnēs cōscientiā p̄p̄iam eroneaz contē-
nit dm. **Dñ Vern.** in de p̄cp. & disp̄. Si tanto ope ca-
uēda sunt scandala puulor̄ q̄to ampli⁹ platoz quos
sibi de⁹ coēq̄re quodamō in vtroz dignat̄. Sibimet
imputat reuerentiā & stemtū contestans eis. **Luce. x.**
Qui vos audit me audit & q̄ vos sp̄nit me sp̄nit. Be-
cundo qz tales plures ymo tantū collegiū magis of-
fendit & scandalizat q̄ si contra d̄scientiā faciat. Ter-
cio qz se magis ad malum disponit. s. ad inobedienti-
am & rebellionē atq̄ ad sequēdū p̄p̄ium sensum & ad
p̄uertendum veritatis iudicij. **De quo ysa. v.** dicitur
De à sapientes estis in oculis vestris.

Quod d̄scientia non in omni casu ligat.
Quando aut̄ liget & qñ non cōdicitur ex diuer-
sis modis ignorandi

Capi. iii.

Querit etiā hic **An d̄scientia eronea s̄p̄ sic li-**
q̄ get q̄ in nullā p̄tem possit homo licite decli-
nare. **Respondit S Tho.** prima sc̄de. q. xiv.
ar. vi. q̄ non. **Hui⁹ ratio est c̄r̄ error d̄sciētie**
alic̄ndo non est imputabilis d̄sciēciato sicut & igno-
rantia aliq̄ puta inuincibilis vel ignorantia facti p̄ba-
bilis q̄ excusat totaliter a peccato. **Sic & error.** Nam er-
ror ex ignorantia solet p̄cedere **Ad sciendum aut̄ qñ**
error d̄scientie liget & qñ non. & q̄ndo excusat a peccato
oportet p̄scire qñ ignorantia excusat a peccato & quā-
do nō. **Cuius ratio ē qz ignorantia facit inuoluntariū**
in toto vel in pte. & p̄dsequens excusat in toto vel in
pte. cū nihil sit peccati mīsi qz voluntariū hm. b. **Augu-**
Et prima ratio est d̄ errore. Considerandū igit̄ q̄ qntū
in p̄posito sufficit quintuplex ē ignorantia. s. circumstās
seu d̄comitans. Inuincibilis. Juris seu v̄līs. Facti seu
pticularis & electionis. Ignorantia d̄comitans actum
seu circumstāns est qñ ignorantia ē de eo qđ a jū & tñ si

scire ē nihiloī agere ē tunc non causat peccatiū. Nec
aggravat nec diminuit qā non inducit ad volendū.
Exemplum de eo q̄ vellet occidere hostē s̄ ignorās oc-
cidit eum putans occidere ceruū. Signum hui⁹ igno-
rantie ē cū si q̄s nō penitet q̄ actum peccati fecit. Ignor-
antia inuincibilis est q̄ non est in p̄tate alicui⁹ vel sit
ex ignorantia aut nescientia alicui⁹ circūstantie absq;
omni negligentia imputabili p̄cedente. Vel ut alij di-
cunt & in idē redit est eo p̄ q̄ nec tenemur nec possum⁹
scire. Unde ignorantia q̄ est inuincibilis hm se & scdm
suaz causaz excusat ex toto q̄a causat oī voluntariū.
Dicit aut̄ notanter hm se & hm suaz causaz p̄ter ebri-
um ex ebrietate peccante cui⁹ ignorantia est inuincibi-
lis hm se. q̄ a tunc nō potest iudicare c̄d agendum vel
nō agendum. non tñ est inuincibilis hm suaz causam
q̄a potuit se non inebriare & sic non ignorare. N̄i non
est omnino excusatus. Hec ignorantia inuincibilis hm
Albertū in summa ēst m̄nplex. q̄a q̄dam ex natura ēst
inuincibilis sicut in morionib⁹ & melancolicis & hec ex
toto excusat. Alia est inuincibilis ex accidente ut ines-
bri vel q̄ mederet iusq; anū vel ciuitā q̄ ad insaniā
deducant vel ex infirmitate aliq;. In q̄b si quis dedit
causam faciendo rem illicitā nō excusat in toto. Si ve-
ro rei licite dedit op̄an excusat in toto. qz tunc non ēst
culpa s̄ pena. De hac ignorantia dicit Acordando cum
p̄missis vtricis sup. ii. s̄nariū. di. xxij. Et acordit in sum-
ma sua li. vi. Ignorantia inq̄t iuris seu vniuersalis ē
vt si aliquis nesciret furtum esse peccatum vel hui⁹ modi.
Hec aut̄ oī ēst inuincibilis. i. inuoluntaria. q̄a scire
non potest vtpat̄ in pueris & stultis a natuitate. Et
tunc excusat a toto. Omiliter etiā si q̄s de aliquo age-
do dubio magis p̄itos d̄sulcit de quo nullaz h̄z auto ris-
tatez exp̄ssaz vtrum ita sit an nō dumō formet sibi bo-
nam conscientiaz p̄g magis p̄itos d̄sulcit etiā si res

aliter se habet quod ipse sentit excusat. Fecit enim quod potuit
 Deus autem nihil impossibile requirit ab homine. Si autem
 homo incidit hanc ignorantiam invincibilem hoc erit
 aut per opus licitum ut si per vigilias abstinentias et huius/
 modi aliquis insanus factus est. et tunc excusat a toto etiam
 si excessus feruoris excessus peccatum veniale fuit. Aut
 incidit in culpa sua et tunc dicunt quodammodo per peccatum se
 quens excusat ex toto si nullum habet usum rationis. Et
 huius est probabilis et verius. Hec S. Iulianus. Consentit cum h. Ray
 mun. in summa sua. Et Augustinus. et Ambrosius. xv. q. i. Alii
 quos. et illa cauenda. Huius Pe. de pa. sup. iii. d. xxii. con
 cordans cum predictis dicit cum durando. Ignorantia quod est
 causa actus aut est ex parte que nec tenemur nec possumus
 scire que deus invincibilis. Aut ex parte que tenemur et pos
 sumus scire quod deus vincibilis. Prima excusat si sit invincibilis
 sibi se et suas causas quod additum propter ebrium ut
 supra dictum est quod non in toto excusat. Ignorantia autem
 invincibilis aut est in universalis et dicit ignorantia in
 vis aut in particulari et dicit ignorantia facti. Prima autem
 est directe affectata ut homo liberus peccet et huius non ex
 cusat sed aggravat. Aut non est directe affectata sed per
 uenit ex quodammodo negligentia. Et hec licet non excusat a to
 to sequens tamen peccatum ipsum alleviat. Ignorantia
 autem particularis seu facti excusat vel non excusat ut ista
 dicit. Dicit ergo Pe. pa. super verba durandi sic. De
 claratio cuius facit de ignorantia casuali vincibili illa
 bona videtur. Est tamen addendum ad id quod dixerunt ignorantia
 vincibilem eum ad quod homo scire tenet et potest
 Quia si non possit vel scire non teneat excusat ut mi
 les mulier minor et huiusmodi non tenent scire iura homi
 num positiva. Nec pari ratio quod vacat theologie ex or
 dinatore affirmata per papam. Etiam decretales et huius mo
 di. Sed quicunque est dolis capax tenet scire ius naturale
 et divinum quo ad dominum Hec Pe. Est igitur ignoran
 cia.

tia iuris eoz q̄ quis scire tenet ut q̄ fornicatio est peccatum mortale si q̄s nescivret & similia. **Dicit q̄ s̄m phi-**
 losophum. Ignorantia v̄lis s̄m iuristas vero ignorā
 tia iuris & in idē redit. Quia ius h̄ vocant regule gene
 rales & vniuersales regentes vitaz hūanaz. Et hec iu
 ris ignorantia variat in diuersis dum vñ scire tenet
 ad qd̄ alius scire non tenet. **D**e c̄ uo dicit largius pte
 iij.ca.xvij. & xxvij. Hec ignorantia iuris aut ē directe
 affectata ut homo liberius peccet talis non excusat s̄z
 aggrauat. Aut non est directe affectata s̄z puenit ex
 qdam negligentia hec lic̄z nō excusat a toto tm excusat
 a tāto & alleuiat peccatū. Exemplū primi de eo cui di
 citat q̄ debet accedere ad nō suaz. qz noluit intelligere
 vt l̄ne ageret ne h̄ret conscientiā retrahentez & p̄terea
 mediare ē in cubili suo. s. conscientie & astutie vie non bo
 ne. Tales sunt de q̄bo Job. xxij. dr. Ricci de a nobis sciē
 tiaz viaz tuaz nolum⁹. Et talis peccat gr. mī⁹. Exim
 plum scđi de eo q̄ neglexit solum discere dī p̄cepti. qn̄
 discere potuit alias ad alienā non accederet si illud d
 tra dei p̄ceptū scire esset talis peccat s̄z minus q̄ prior
 Ignorantia facti ut locunt̄ iuriste vel p̄ticularis ut lo
 quit phus & etiaz in idē redit. qz factū vocat aliud p̄tū
 culare determinatū p̄ circūstantiā q̄z d̄tingit etiā sapiē
 tez aliquā ignorare & p̄ticularium circūstantiaz i actu.
 & in tali aut adhibet debita diligentia & dat op̄ rei li
 cite. Et h̄ modo excusat sicut fuit de Jacob cognoscen
 do l̄yam quaz credidit esse suaz. s. rachclez. Aut non ē
 adhibita debita diligentia vel dat op̄ rei illicite & hec
 non omnino excusat potest tm pl̄ vel min⁹ alleuiare
 si non fuerit directe affectata. **N**ū si quis opaz rei lici
 te dediss̄ moderate ignorantia sequens culpaz nō ha
 beret & sic posset peccatū d̄sequens in toto excusari ut
 patet in hijs q̄ p̄ exercitiū spūaliū op̄m in amentiaz v
 tunt ut di. **S. Tho.** Ignorantia vero electionis male

est q̄ puenit vel ex passione vel ex habitu ex q̄b⁹ aliq̄s
 actu non considerat qd tñ cōsiderare potest ⁊ d3. Et hec
 ignorantia quodāmodo affectū peccati sequit ut qñ
 ex deripiscētia peccati quā voluntatis nō reprimit ab/
 sorbet iuditium ratiōis in p̄ticulari opabili h̄m qd dic̄i
 tur in. vi. Ethī. Qd dilectio corrupit existimatōe⁹ pru
 dentie. h̄m quaz ignorantia⁹ oīs malus d̄r ignorans.
 Hec ignorātia non excusat peccatū nec minuit qz nō
 est causa peccati s̄z sequit omne peccatū. De ignoran
 tia etiā habes plura p̄te. iiij. ca. xxv. clusiōe. ii. Ex p̄ta
 etis iaz omnib⁹ liquet q̄ tres solum ignorantie videli
 ret inuincibilis iuris ⁊ facti peccatum excusant augent
 vel diminuunt. Qm q̄ p̄dictoꝝ vñica talis ratio est.
 Sicut se h̄z ignorantia ad causandum vel non causā
 dum minuendū vel agendū voluntariū sic se h̄z ad ex
 causandū. Nam eo ipso aliqd imputat ad meritum vel
 culpas q̄a est voluntariū ⁊ q̄ntum est voluntarium tñ
 est imputandū. Sz ignorantia se h̄z ad causandū vo/
 luntariū vel inuoluntariū augendū ipm vel minuen
 dum modo quo dicū est vt patint p̄ membra singu
 la ergo sc̄. Sz di. c̄s forte in multis ignorantias iaz in
 sci⁹ labore quid ergo faciam vt eas elucidā vel vt de
 us mihi non imputet ad peccatū. Nam delicta c̄s intel
 ligit Ido cū Psal. clamare habeo. xviii. Psal. Ab ocul/
 tis meis munda me do. ⁊ ab alie. par. ser. tu. Respōdet
 Pe. de thātā. Qd p̄ veraz dicitōe⁹ delet ignorantia in
 q̄ntum est peccatū quo ad reatū tñ manet ignorantia
 actu cuius ratio est qz qñ definit esse voluntaria definit
 esse peccatum non tñ definit esse simpliciter. De hoc ta
 men aliqd lucidi⁹ infra videbit ca. ix.

Applicat diuersos modos ignorandi ad
 posicūm seu ad quesitū qndo ſciētia liget
 ⁊ quando non.

Capi. Quinuum

De p̄missa r̄nideē direc̄te ad c̄sūmū principiā
le vbi q̄rit. **A**n cōscientia erronea s̄p sic liget
se habentē q̄ in nullaz p̄tez possit homo lici-
te declinare. R̄nideē distinguendo in errore cō-
scientie sicut & de ignorantia. Quia aut̄ est error impu-
tabilis cui⁹ ipse errans est causa vel occasio. Aut̄ non
est imputabilis s̄c̄ sicut est error vel ignorantia circu-
stantie p̄icularis q̄lis fuit Jacob respectu l̄y & ita d̄ si
milib⁹ errorib⁹ non impugnabilib⁹. In talib⁹ itaq̄ cō-
scientia talis nō ligat mō in titulo q̄stionis p̄tacere naz
p̄ talez d̄sciaz homo non est ligatus simpliciter s̄c̄ solum
hm quid. P̄t̄ em̄ hm vñā p̄tez licite procedere. Si aut̄
error sit imputabilis tunc p̄ talez d̄sciaz homo ligatus
est simpliciter stante tali d̄scia q̄r nec hm ip̄az p̄t̄ hō
licite facere nec d̄tra ip̄az. Cui⁹ ratio ese q̄r vna sola d̄
ditio reddit adū simpliciter illicitū. H̄z in oī actu qui
est hm talez d̄scientiā vel d̄tra ip̄az est aliq̄ d̄ditio ma-
la. patet h̄ primo de actu q̄ est hm eaz. Ad⁹ em̄ qui se
fm d̄sciaz erroneaz vel est mal⁹ fm se ut cū aliquis cre-
dit esse futandū vt det p̄cipib⁹. Heleſt mal⁹ q̄r phi-
bitus vel ratōe p̄ceptū supuenientis vt cū p̄cipit alicui
iurare c̄ ideo non iurat eo q̄p iuramentū credit esse illi-
citum. Et ita in oī actu q̄ est hm d̄sciaz erroneā ē alii-
qua d̄ditio mala vel de se vel ex phibitōe. Hoc aut̄ez
nō est intelligendū de d̄scia errante circa iudic̄nia vel
ca q̄ sunt exrogatōis vt cū aliquis se credit teneri ad
lēnandum festucaz quo ad primū vel ad viuendū ca-
ste quo ad hm cū cū ad neutrū teneat. In talib⁹ enim
actus q̄ est hm d̄scientiā erroneaz non est mal⁹ hm se.
nec ē phibit⁹. & ideo sequens d̄sciaz talez erroneaz nō
peccat. Generaliter aut̄ faciens d̄tra d̄sciam peccat q̄n
d̄scientia dicit aliquid tanq̄ debitū vt p̄batū est supra
ca. in. Sed q̄n dicit sibi solum vt licitū vt fornicatio
sit licita tunc faciens d̄tra eaz non peccat sed cū dicit

aliqd ut debitum tunc peccat. Nam conscientia et ratione in materia imputabili determinata per prohibituā vel pceptū ligat se. Quod tñ intelligendū est qñ dicit at pceptiendo vel prohibendo nō aut consulendo aut permittendo. ut si p heresim de errore caritatis et libertate spiritus dicit conscientia non esse negandum illi q p caritate pccat vsum corporis tunc sic ligat conscientia q p quid faciat peccat. Hn etiā leuans festuas credens contra pceptum dei agere peccat graviter detinendo. vult enim facere contra pceptum diutinū sub quo conscientia apprehendit aliquid ut inclusum. Et licet illud vero non sit inclusum sub pcepto tñ ille vere quo ad mentem est transgressor pceptū qui credit oppositum ei quod vult facere.ymo di Sand⁹ Tho. di. xxix. in sedo scripto. Si ratio dicit aliud directe cadere sub pcepto tunc peccat mortaliter dimittendo illud q conscientia dicit etiam si sit veniale de se vel indifferens.

Mouet plura dubia de ligamentis conscientie et soluit.

Capitulum Sextum.

Creca pfectaz materialē erroris conscientie sūt ad huc tria dubia soluenda. Primiū quis plū peccat ille qui facit contra conscientias erroriaz. Omne ille qui sequit ipaz. Rūdit durand⁹ di. xxix. ubi supra dicendū inquit q h̄ non potest uno h̄mōe determinari. Qz considerandū est c̄liter ē illicitū illud qd conscientia erroria dicit faciendū. Quia qndogz est illicitū ut peccatum veniale sicut qn conscientia dicit esse mentēdum ppter vitaz innocentis saluandaz. Qndoqz vero ut mortale sicut qn quis credit esse futandū malis dīuitib⁹ re det bonis paupib⁹. Ex pte etiā conscientie considerandū est quid ipsa dicit faciendū qz qndogz dicit aliquid faciendū tanqz ex pcepto puta q nō mens c̄iens ppter vitā alteri⁹ saluandaz re⁹ est homicidij. qndogz vero dicit aliquid faciendū tanqz opus mie

solum puta q̄ furtū dmittens bñ facit vt dei paupib⁹
 ⁊ sic sit micors. In pmo casu sequens dsciaz erroneaz
 peccat solum venialit s̄z faciens alia ipaz peccat mor-
 taliter. In scđo aut̄ everso. Si aut̄ sit aliquid ex pce
 p̄to faciendum vel obmittendū dscientia dicit oppo-
 situm tanq̄ cadens sub pcepto tunc xpandum est pre-
 ceptum pcepto ⁊ hm h̄ videndum vbi gratia. Si mu-
 lier errante cōscia credit q̄ licitū sit mechari vt salutē
 virt̄ hui vitaz alioēn rea est homicidij plus peccat ex-
 ponendo se vel vir morti q̄ mechando. qr mai⁹ ē nō
 occides. Simili mō iudicandum ē in oīb⁹ alijs Qn. n.
 ut robiq; ē pceptum tunc xpanda sunt illa ad inuicez
 vt hm illa iudicet de ppondendo. Si em̄ mulier cre-
 dat se teneri ex pcepto non occides ad mechandum p̄
 vita viri aliter rea sit homicidij. pl̄ pcecat nō mechā-
 do. Everso si putet se occidenda ne vi leī plus pec-
 cat se occidendo hm dsciaz q̄ mechando alia eaz. Du-
 bita scđo an dictamen dscie pl̄ obligat q̄ pceptū plā-
 ti. Rndit S. Tho. in. ii. q̄ sic qr dscia non obligat vti-
 te p̄zia s̄z virtute pcepta diuini. Nō em̄ cōscia dicit
 alid faciendū hac ratōe q̄ sibi videi. s̄z hac ratōe q̄a
 a deo pceptū est. Hn p accidens ex virtute diuini pces-
 ptū obligat inqntū dicit h̄ vt pceptū a deo ⁊ ideo di-
 etamen dscie pl̄ obligat q̄ pceptū plati. Sicut ⁊ pree-
 ptū diuini in cui⁹ virtute ligat. Sicut patet in exem-
 plo. Si pceptum regis nō puenit ad populū nisi me-
 diante aliquo pncipe si princeps diceret. h̄ ē pceptum
 a rege q̄uis non esset vez dictum suū obligaret vt p̄-
 ceptum regis ita q̄ atētores penā incurrerent. Dubita-
 tur quot modis quis poss̄ esse pplex⁹. Rndet in gene-
 re h̄ scit s̄z in spē infinitis q̄si modis sit. Hn hm Olasio
 dorēh in summa sua triplex ē pplexitas s̄z pplexitas in-
 telligentie sacre scripture. pplexitas intellectua facie-
 doz. Et pplexitas incuitabilitatis peccandi. Prima et

seda repiunt in sanctis Qd quaz signandaꝝ ponit hoc
 loco. **D**n⁹ egypti ysa. xix. Postqꝫ em homo excutit a se
 onus babilonis. i. amorez hui⁹ mudi a quo primum
 se exonerare hz. **A**edo loco se excutit ab onere philist⁹
 i. demonū temptatōibꝫ. **E**t p⁹ h tercio loco excutit se
 ab onere Moab. i. ab onere secularis scientie vt dicē
 possit cū Apo. Non qꝫ sufficiētes sim⁹ aliqd cogitare
 a nobis qſi ex nobis s̄ ois sufficiētia nostra ex deo ē.
Et post h onus carnalis dilectiōis siue prudentiā car/
 mis q̄ dī on⁹ damasci a se excutit. **V**ltimo restat onus
Egypti qđ quilibet sanct⁹ h̄c potest hec sunt tenebre
 ignorantię q̄bꝫ pumūt sancti s̄ oprimūt. **E**t sic patet
 qꝫ sancti h̄nt pplexitatē pmaꝝ ⁊ sedaz. **P**rima aut̄ per
 pplexitas soluit p distinctiōeꝝ multiplicitatis siue amphī
 boloie ⁊ equiuocatōis vel p distinctioneꝝ tempm. vel
 quid simpliciter dī vel hm quid in telligi debeat. **S**ecū
 da pplexitas soluit. **H**no mō p spm sanctū. **H**n. j. Jo.
 ii. **H**os vunctionem hētis a sancto glo spū ⁊ nostis oīa
 sc̄ ad salutē necessaria. **E**t ite ⁊ ibidē. **H**oc scribo vobis
 de hijs qui seducunt vos. **E**t vos vunctionē quā accepi
 stis a deo maneat in vobis ⁊ nō necesse hētis vt aliq̄s
 doceat vos. s̄ sicut vunctione ei⁹ docet vos de oībꝫ ⁊ verē
 ⁊ non est mendaciū. **H**bi hm glo. **V**unctione ē caritas san/
 ctus qui hanc dat est spū sanct⁹. **E**t sicut sic vt do cente
 vos interi⁹ spū sancto non indigeatis extrinsecus hoī
 num statutis e doceri. **E**t ite ⁊ ibidē di. glo. **N**emo docē
 ti tribuat qđ ex ore docentis intelligit nisi intus sit qui
 doceat lingua doctoris exteri⁹ iuanū laborat nec tñ do
 ctor taceat qđ potest agat. **I**dē ex intentiōe tradit gre
 go. in oīe. **E**t Augu. li. de ingēnio doc̄ qꝫ quia nihil
 intelligit nisi etiā intellect⁹ agens luce illūst̄ et q̄ intel
 lect⁹ immediate a deo illūiat. **I**dcirco vñ⁹ est magist̄
 noster xp̄s eterna sapientia. **E**t notandum qꝫ in p̄tāte
 nostra est habere vunctionē p̄fataꝝ. **H**n. Nico. de Lyrā

Sup p̄fato textu. s. maneat in vobis dī. In p̄tāte homi-
nis est gratia baptismi obhucare de q̄ p̄misit vñctionē
habentis a spū sancto & nosas oia se ad salutē necessa-
ria. Si em̄ natura non deficit in necessar̄ iſ multo mi-
nus auctor nature. H̄n si hereticus veniat ad eorum
pendum fidē in simplici fidelī qui se auertit ad dī orā
dum p̄ vñctione ei non deficit quin eū dirigit p̄ se si
ue p̄ aliū. s. ea q̄ p̄tinent ad salutē h̄m suū statū. Illud
aut̄ h̄re dicimus qđ est i nostra potestate habēdi. Qđ
aut̄ dī non necesse habetis ut aliquis doceat vos scili-
cet homo non est intelligendum q̄ simplices fideles
temnere debeant doctrinaz supioris vel etiā eaz neglē-
gere cū ea possunt h̄re. Sed quid fieret si humana do-
ctrina deficeret. tunc em̄ de⁹ suppleret. Unde frequente
repunt aliqui simplices nutriti in campis clari⁹ vide-
tes i his q̄ sunt necessaria ad salutē qđ illi q̄ quotidie
audiunt h̄mones in ciuitatib⁹ magnis. Concludit au-
tez & vez est & non est mendacium qđ ab eo qui est re-
gula veritatis non potest procedere nisi vez. Hec Nv.
de ly. Tertia pplexitas dissoluit p̄ depositōez eronee
descientie. de quo videbit p̄ tria p̄ totum. Ideo null⁹ po-
test esse scđo mō vel tertio mō pplex⁹ adeo q̄ sit sim-
pliciter pplexus alias talis nō libere & voluntarie pec-
caret quod nunq̄ sit. qđ omne peccatū h̄m Augu. est a-
deo voluntariū q̄ nisi aliquiter voluntariū nō est pecca-
tum. Si aut̄ aliciū apparet q̄ peccet siue faciat siue di-
mittat apparentia est nō veritas. qđ si sciām h̄ret non
ignorantiā videret viam sine peccato faciendi vel di-
mittendi ut pat̄ in exemplo sequenti. Potest tñ aliq̄s
esse pplex⁹ h̄m quid. s. h̄m eroneaz desciam q̄ deposita
erit liberat⁹. Exemplum de eo cui dictat descia q̄ formi-
caride beat alias re⁹ erit mortis p̄prie fiat p̄sonē erat
taliz descientia & ite ⁊ qui talez h̄z descia est pplexus
h̄m quid. qđ si formicat siue non peccat qđ si facit dmit

fit peccatum fornicatōis. Si non facit dimittit ex intē
tione seu d̄scia peccatū p̄p̄ri homicidij & sic h̄m quid ē
plexus ergo deponat d̄scientiaz tunc non fornicando
non peccat. Iste tñ cui apparet q̄ d̄scientiaz non possit
deponere & h̄m quid pplexus est inter duo vitia illud
pl̄ eligat vitium ut poti⁹ min⁹ timeat incurvare qđ
in se min⁹ peccatū existat. Sic ut in exemplo patr̄ s̄ eo
qui in turri captus est & sine corp̄ p̄cū loquacitatem nō
potest eligit locum ubi cadendo deorsum min⁹ lēdatiū.
De h̄ etiā est regula v̄lis theologor̄ hec. In nullo ca-
su est alius pplexus inter duo peccata quin ei pate-
at exitus abh̄z nouo peccato. Nam si iurauit quispiam
decisuz p̄tū innocentē & non occidat eū ipse nō pec-
cauit noniter s̄ iam peccauerat in iurando. Si aut̄ di-
ctat sibi d̄scientia erronea q̄ Petr⁹ innocēs est statim
occidend⁹ ab eo dimittat hanc d̄sciāz & liberet ē. Si
aut̄ postremo incidente duo p̄cepta incompossibilia.
ex culpa sua tunc agat illud qđ in se est magis obliga-
torium & a nōuo peccato immunit existat.

¶ Assignat quinqz causas erronee conscientie

¶ Capitulum Quintum.

Onus quid sit erronea d̄scientia q̄ vulnus ē ma-
gnum ac ut medela adhiberi possit indicit⁹.
Scindendum est de causis erronee d̄scientie. H̄bi
scindendum q̄ ex quinqz orit. sc̄ ex discendi negligentia.
ex querendi erubescencia. ex supbie p̄tinacia. ex affectu
maliuolentia. & ex alior̄ vitio & grauium feculentia.
Primo inqz orit ex discendi negligentia. Enī Ysa.iiij.
p̄terea duc⁹ est captiu⁹ popul⁹ me⁹ quia non habu-
it sciāz. Tenet em̄ quilibet xpianus scire aut dicere ea
que sunt credenda ut simbolum apostolo ⁊. Ea q̄ sunt
appetenda & speranda ut oratōrem dominicaz in qua
contineat quicquid & ordinate petendum & sperandum.
Et ea que sunt facienda & dimittenda p̄ dilectionez dī

¶ p̄imi tenta in decez p̄ceptis que sunt regula om̄i
dicente veritate Math. xix. Si vis ad vitam ingredi
serua mandata Ea que sunt ecclesie dñi ter vulgata p̄
cepta ut d̄ p̄cipuis festinatib⁹ de necessitate confitēdi
¶ eukaristiam sumendi atq; de quibusdam alijs sacra
mentis ecclesie venerabiliter p̄cipiendis. Tenent insu
p̄ singuli hoīes vt di. S. Tho. prima scđ e. q. viij. Ea q̄
ad eorum statum sunt p̄tinētia vel offitium vt religio
fus ea que ad suam religionem p̄tinent Ēhus iudex sca
binus & filiiarij artifex & sic de alijs. Et ea que ad eo
rum offitium p̄tinent similiter scire sine quorū sciētia
non potest aliquis debitum actum exercere. Et si tur
pe est mechanico primo velle artez discere qn̄ cā iam
deberet exercere. Sic turpius est culibet in officio licito
exire si nescit ea que sunt officij sui exercere vt iunctis
matrimōto clertis ad officia & similib⁹. Nā qui igno
rat ignorabit. j. Cor. viiiij. Et fatuus virginib⁹ di. Mat.
xxv. Amen dico vobis nescio vos & clausa est ianua.
Secundo orū eronea d̄scientia ex quirendi erubescen
tia. Huta cum quis habere potest quos in dubijs cons
fusat vel in arduis & erubescit querere. Tales em̄ ve
ram prudentiam que idz est cū discretōe & ab eronea
d̄scientia sola scit liberare nū attingit ymo in demo
nis temptatione interim succumbent vt diffuse pbat
Cassian⁹ colla. sed a moy si exemplis. Primo abbatis
Herapiomis quin iuuenis ex̄ns seruendo abbati theo
ne p̄ demoniis temptatōem tam diu in furti pamis co
scientia durissima detentus est quo usq; peccatum corā
sentib⁹ agnouit. Deinde exemplis scripture idem patz.
Primo de samuele iuuenie a deo electo. j. Re. iiij. quem
deus pater suo colloquio noluit illustrare nisi semel &
iterum ab helij sacerdote seniore doceret. Sic vas ele
ctionis iam conuersum deus p̄ semetipm statim instru

ete noluit. s̄z ait ei **Oactu. ix.** **Surge** & ingredere ciuitatem & ibi dicet tibi. **Quid te oporteat facere.** **Sic** etiaz idem **Paulus** ppter hoc solum ascendit iherosolimam ut euangelium quod p miracula plura gentib⁹ pdica uerat priuata ac domestica examinatione deferret cum apostolis. **Contulī** inquit **Galla.** ij. cum illis cuangeliū quod pdico inter gentes ne forte inuanum currem aut currissim. Ideo cludit **Cassianus** ex **Mōysi** verbis. **Quis ergo tam psumtor & cecis qui se audiret** suo iudicio & discretioni dimittere cum vas electionis indignisse coapostolor⁹ suorum collatione testet. **Hū** manifestissime combatu ne a domino quidem viam perfectionis q̄piam pmereti qui habens vnde valeat eruditiri doctrinam senior⁹ vel instituta a temserit pui pendens ilud eloquiu quod oportet diligentissime custodiri. **Interroga** patrem tuum & amici tui maiores tuos & dicent tibi **Deutrono.** xxvij. **Et ite & dicit Cassianus** ibidem. **Non valebit ignoranciam eius callid⁹ hostis illudere qui vniuersas cogitationes in corde na scentes pniciosa verecundia nescit obtegere s̄z eas maturo examine seniorum vel re pbat vel admittit. Ter cito oritur conscientia erronea ex supbie ptnatia ut quādo quis non humiliat intellectum suum. vt. s. melioribus & sapientiorib⁹ se velit credere.** **Contra qd Opo.** ij. **Corinth.** Captiuantes omnes intellectum in obseq̄um christi. **Hoc est dicere.** **Exponit Heli.** de argen. in compendio theologie. q̄p quilibet in credendis plus debet consentire fidei q̄z sibi & in agendis plus debet alijs credere q̄z sibi vepatebit pte tercia capitulo. xvij. Ideo **Cassianus** ubi supra dicit. **Hera** discretio non nisi vera humilitate acquireitur. **Cui namq̄ humilitatis nō fide** **Hec erit prima pbatio.** **Si vniuersa non solum agenda sunt sed etiam que cogitant senior⁹ & reseruent**

examini ut suo nihil iudicio credens illoꝝ p oia diffi-
nitioribꝫ acquiescat ut qd bonum vel malum debeat
iudicare eoꝝ tradicōe agnoscat. Que institutio nō so-
lum p veraz discretōis viaz iuuenez tramite recto do-
cebit intedere. Hęz etiaz cunctis fraudibꝫ inimiciꝫ in
sidijs huabit illesum. Nullaten⁹ em̄ decipi poterit qſ-
quis nō suo iuditio s̄ maioꝝ viuit exemplo. Quarto
orit ex affect⁹ malivolentia tū quis alioꝝ passioꝫ seqꝫ
qz talis impedit cūm ne possit cernere verz. Qd non so-
lum verz est de ira sed de oī alia passione puti odio tu-
more delectatione tristitia spe vel desperatione ira fu-
ga ꝑ psecutōe dolore ꝑ gaudeo. ēndo tales passioꝫes nō
refrenant ratione qſ phs. ii. Ethi. ponit. Vn Augu. ix
de ciuitate dei dicit. q̄ passiones aīe qdaz vocant mor-
bos vel perturbatōes aīe. Et de duabꝫ malis iuditibꝫ
dr ⁊ sacerdotibꝫ Danie. xiiij. Aueterunt sensum suum
glo. a recto. s. aueterunt oculos suos ne viderent celū
glo. i. celestia non cogitarent. Et sequit. Neḡ recorda-
rēt iudicioꝝ iustoꝝ glo. siue dei siue honestatis siue na-
ture q̄ oībꝫ ad bonum insita sunt. Causa subinserit de
passione. Erant em̄ ambo vulnerati amore ei⁹. s. susan-
ne. Et postqꝫ ait vni eoꝝ Daniel ademando. Spes
decipit te ⁊ cōcupiscentia subuerit cor tuum. Quinto
orit ex alioꝝ vitoꝝ grauozū fealentia. Nam habit⁹ et
dispositōes vicioꝝ intellectum cecant sic vt lumē ve-
re intelligentie viv habere possit. Et si hz viciorū habi-
tus adeo debilitant voluntatē ⁊ affectum vt sibi mun-
dus sapiat non celestia terrena ⁊ non diuina. Vnde s
malis in inferno positis sic dr tarde de vita pñti penitē
tibi sapi. v. Errauim⁹ in via veritatis ⁊ iustitie lumen
non luxit nobis ⁊ sol intelligenti e nō est ortus nobis
lassati sumus in via iniquitatis ⁊ pditionis. ⁊ ambu-
lauim⁹ vias difficiles. viam autē dñi ignorauim⁹. Id
circo etiam Tho. ii.. Hiccia hm glo. signant p stercore

calida irundinum q̄ cecauerunt Thobiaz. Ni do inq̄
glo. y rūndinis suppositus dormit qui levitate lasciue
⁊ supbie se incutis subicit.

Remeditat ne quis in ignorantia damne
tur. Et sunt quatuor sc̄z p̄ que quis facit qd̄ i
se est.

Capitulum Octauum.

De medicamine puta erroris conscientie neces-
sarium est videre. Habet aut̄ ignorantia vi-
cibls iuris ⁊ facti que sunt origo erroris con-
scientie duo in se mala. Unum est reatus seu
culpa. Aliud est defectus scientie debite inesse q̄ sciētia
ignorans caret. Primi tollit p̄ veraz tritionē Sc̄dus
tollit aut omnino amputat p̄ diligentiaz debitaz facie-
do quod in se est. Exigant aut̄ ad diligentiaz debitam
atra ignorantia talez ⁊ ad faciem dum qd̄ in se ē q̄tuor
aut quinq̄ h̄m Cri. vīez inquisitio diligens scriptura-
rum. Requisitio humilis i scriptis sacris lēator̄. ope-
rātio bonorum p̄ cautelaz grauium viciorū. Et inuocas-
tio p̄ orationes dei ⁊ sanctorū. Quintum potest addi-
qd̄ est causa p̄cedentium vīez ardens desiderium p̄rie
beatitudinis ⁊ fuga damnatōis future ⁊ ppetue. Unde
Cri. sup Math. ome. xxix. ista tangens di. Si velles i
gredi scripturar̄ veritatē nunc peteres orōib⁹ nunc q̄
ereres in scriptis nunc pulsares bonis opib⁹ nunc int̄
rogares sacerdotes nunc illos nunc istos. Sz ista non
fiunt. qr̄ verbo dei non credit nec p̄missio beatitudis
desiderat nec cōdēnatōis iudiciū formidat. Eadē. iiiij.
tagit ⁊ declarat Bona. sup. iiij. i materia d̄ fide Primi
igit ē diligēs in q̄sitiō scripturar̄ salutariū sc̄z hoī qd̄z
fieri p̄ attentaz verbi dei auditōem. H̄n Psa. T̄ps fa-
ciendi dñe dis. le. tu. Ideo dilexi mandata tua sup au-
⁊ tho. p̄terea ad oīa mandata tua diri. om. vi. ini. ac
Debet fieri per librorum sacre scripture si quis nouit
legere attentam intentionem. H̄n Psalmi. Tunc non

confundar cū p̄spexero in oībo man. tu. **T**n̄ beatus vīe
p̄dicat p̄ psal. q̄ in lege ei⁹ meditabit̄ die ac nocte. qui
erit sicut lignū qđ dat fructum in tpe suo. Et enām sit
p̄ cordialez auditoz de scriptura sacra meditationem
Talib⁹ em̄ īsistendū est p̄ se etim dieb⁹ festis p̄ q̄ sa
batum multū sanctificati. **H**cdm̄ est rēc̄sio in sacris
scripturis lēator. Idē fieri solet p̄ uersatōez cū bonis
hoīo. **T**n̄ in psal. xvij. dī. Cū sancto sanctus eris ēc.
Per trebrā collocațōez moraliū bonoz. qz hm̄ Opo.
j. Cor. xv. Corrumput̄ bonos mores colloq̄a mala.
ita e diuerso hm̄ psal. Declaratio sēr. tuo. illu. z intel.
dat par. Et p̄ hūilez q̄sitōez sapientiō p̄ exemplo ihu q̄
duodennis in medio doctoz interrogabat z audiebat
illos Lu. ij. q̄ c̄ntum valeant dīdū ē pte ista capi. vij.
Tercium ē opatio bonoz p̄ cautelaz grauiū viciorū.
vt sēz homi sibi caueat a grauiib⁹ peccatis z si i aliqd
cederit nō diu in eo p̄maneat. Quia hm̄ Gre. Hepe
deus p̄ noua peccati pūnit priora z p̄ vicia grauia si
nit peccatorez in ignorantia rue z in peccati alia. **T**n̄
psal. Oppone iniqtatē sup̄ iniq̄. eo. Et sic hm̄ glo. Au.
Supredit ignis z nō viderunt sole. Sic etiā hm̄ Apo.
Ro. j. ppter peccati phoz tradidit eos dñus in passio
nes ignomine z obscuratū ē insipies cor eo z. q̄nymo
hm̄ Gre. sup̄ Eze. Contēnenti qui non vult penitere
ponit de⁹ offendiculum vt graui⁹ impingat. Quarto
ē inuocatio p̄ oratōes dei z sanctoz q̄ts de⁹ velit hoī
nez illūiare vt necessaria ad salutem intelligat z vt in
ignorantia sua nō p̄maneat exemplo psal. q̄ ait. De
licta quis intelligit. Et s̄tū orare incipit p̄ intellectu
eo z. d. Ab oculis meis mun. me do. ēc. **T**n̄ glo. super
Math. viij. Xps modo rogit̄ mō vltio curat oīdens
se contra vicioz passiones p̄ sanuere fideliū p̄cib⁹. Et
ea non nūq; q̄ ipsi nō intelligunt vel intelligenda daē
vel pie petentib⁹ etiā nō intellecta dimittere. Quicq;

igit̄ i p̄dictis. iiiij. diligentia fecerit videt̄ h̄m. Cū. & Bo
 nauen facere qđ in se est & peccatoꝝ remissioneꝝ conse
 qui potest etiā occultoꝝ. Quāuis etiā p multa alia p c
 cata dimitant̄. Unde Origenes sup le. ii. dicit. Oliquis
 meliꝝ fere agebat̄ cū antiquis q̄bꝝ diuīsi sacrificiis ve
 mia p̄st̄abat̄. Apud nos vna t̄m venia peccatoꝝ per ba
 ptismi lauac & nulla p̄ peccanti mīa. Decit em̄ discre
 toris discipline esse xp̄ianum p quo xp̄s mortuus est
 Boneſ hirci & oues iugulabant̄ & aues & similia oleo
 asp̄gebant̄ p te dei filiꝝ iugulat̄ est. Et ite & te peccae
 delectat nō cū desperes. Audi c̄ntre sunt remissions in euangelijs.
 Prima est in baptismo. Secda in martirio. Tercia p
 elemosinaz. Vn date q̄ habetis & ecce oīa munda sunt
 vobis s. Lu. vi. Quarta q̄r fratribꝝ remittim̄. Vn ma
 thei. vi. Si remiseritis fratri & ex corde & vobis remit
 tet pater peccata v̄ta. Quinta q̄r duer tim̄ peccatoreꝝ
 ab errore vici sue h̄m illud Jacobi. iii. Qui duerti sece
 rit peccatorē ēc. Sexta p habundantia caritatis. Lu.
 vi. Dimitunt̄ ei peccata multa ēc. Et. i. Pe. iiiij. Ca
 ritas opit in multitudineꝝ peccatoꝝ. Septima p pniām
 durā & laborioſaz cū peccator lauat lacrimis lectū ſuū
 & ſiunt ei panes lacrime die ac nocte nec erubescit fa
 cterdoti dñi peccati ſuū dñteri & medicinam c̄rere h̄m
 illū qui dixit. Dixi dñtebor ad uer. me in iusti. me. do. &
 tu re. ēc. Hinc Jaco. vlti. Infirmat̄ quis in vobis vo
 cet prespiteros eccl̄ie. Tu ergo cum venis ad gratiā
 baptisimi vitiū obtuli. quia in morte christi bapti
 saris Ad Romanos sexto. Cum ad martirium du
 ceris hircum obtulisti. quia auctorem peccati dñabo
 lum iugulasti. Cum elemosinaz feceris & erga indigen
 tes misericordie affectum impenderis sacram altare
 onerasti. Si fratri tuo ex corde dimiseris & ira in die
 edis pignibus timorem deposueris mitem & simplicez

ām habueris crīetē vel agnum sacrificasti. Si dīuis
lectōib⁹ īstructus meditando vt colūba ⁊ ī lege dñi
vigilando auerteris peccator⁹ ab errore vīe sue ⁊ ad
simplicitatē columbe reuocaberis ⁊ sanctis adiungen
do societatē turturis feceris p̄mittari par turturum aut
duos pullos columba ⁊ obtulisti. Si aut̄ p̄ximū tuu⁹
non em̄ sicut tei p̄m dilexeris s̄z sicut xp̄s qui ait Maio
rez hac caritate nemo h̄z q̄j ut aīaz suam ponat quis
p̄ amicis suis pāes aīimos similatīcos caritatis ol̄o
subiectos si ne fermento malitie ⁊ ne quītie s̄z in aīimis
sinceritatis ⁊ veritatis deo obtulisse cognosce. H̄z si in
amoritū dīne fletis fueris si carnez tuam macraueris
⁊ multa abstinentia aīefeceris vt dicas sicut i frīorio
afrixa sunt ossa mea in sacrificio similaz a sartag⁹ ne
vel a cracula obtulisti. Hoc modo veri⁹ ⁊ p̄fectius sa
crificia offers que iam h̄m legez non potest offere Is
rahel. Hec Origenes.

Tres esse differentes lpm̄inum h̄ntium
malaz ōscīaz ostendit. Capitulum Nonum-

v Frū q̄ p̄ fata puncta Crī. bene videre pōc.
quid facere debeat q̄ntum in se est catholic⁹
in errorea manens cōscientia. Hic mō opus
est etiā videre quid necessariū sit facere vni
cīq̄ sine fidelis sit sine infidelis vt ōscientiā erroriam
exeat p̄facere ōscīaz qd̄ in se est. Est em̄ generalis theo
logi e regula vt inquit Canel p̄sienh tractati de ēgu
lis mora. Qd̄ culpabilis ignorātia iuris diuī nō cadie
in faciente illud qd̄ i se ē. qm̄. s. talē hoīez d̄ necessarijs
ad salutē q̄ vires suas excedūt docē īmediate patus ē
H̄i ḡit ōscīat qd̄ sit face qd̄ i se ē q̄q̄ id oīsfū sit supra
c. ii. A. iii. Hic tñ adūtendū ē q̄ tria sūt genera hoīm
Quidā sunt h̄ntes vsū ratōis s̄z nō dū fideles. Alij sūt
q̄ sūt aut fuerūt fideles in peccato mortali exūtes nunc
v̄t heretici. Alij sūt fideles iaz penitētes ⁊ tamen suam

erroricaz d'scientiaz agnoscentes. Et omnes isti possunt
 ab errorea d'scienza liberari dum satiunt qd in se e.
 Primi igit ut Alexander de hal. di. in summa tria d'z fa-
 cere videlicz deu q nos genuit agnoscere q nihil boni
 a se habent s' a deo principaliter credere z a deo bona
 sibi dari z mala amoueri petere. Que sic declarat. Nam
 in quolibet h'c est recta ratio z hec rectitudo boni est
 notio indita a creatore q cibet anima potest cognoscere
 suum principium. s. dm De q notitia in Psal. 82. Sic
 tote qm d'nis ipse est de ipse fecit nos ac. Per h' em q q
 liber homo naturaliter scit se s' non fuisse sed se factum
 esse. Ita scit se h'c principiu z scit q ab illo principio
 h'z qd qd h'z z totum bonum qd h'z z non a se. z scit q
 ab illo d'z petere bonu z q p illum debent repleri o'g
 defect' sui. Si ergo h' m istaz notitiā o'g h'c homo suo ar-
 bitrio curvendo ad illum quez scit suum principiu esse
 Ecce primum z quez scit esse or. in d'u sibi ut scit supple-
 at defect' suos z bona tribuat. Ecce secundum. Et petit ab
 eo lumen agnitionis fidei z boni dabit ei. Ecce tertium. Si
 em illa no facit q' s' tunc. Iuxta illud. i. Cor. viiiij. Igno-
 rans ignorabit. Si aut facit qd in se est z h' ver' est et
 generale de quolibet h'c. De sedis aut q sunt fideles
 s' in peccato mortali tales preter pmissa etia tria debet
 facere scz au' extere voluntate a peccato iusticiā dei po-
 derare quaz infligit p peccato z mi'az dei quā impēdic
 penitentib'. In talib' em de scō genere plus est vel fa-
 cilius accipere lumen veritatis q' talis habet fidem in
 formem. s. sine caritate Fides aut inducit ad duo vide-
 licz ad diuinā iusticiā damnantē repbos z ad diuinā
 mi'az saluante electos. Hec em bñ agnoscit p fide. Si
 ergo queritur suū arbitriū ab actu peccati z dirigit ex lu-
 mine fidi in iusticiā dei damnantē repbos z in diuinā
 mi'az saluante iustos. Ex primo causabit timor in eo
 z ex scō spes. Et est facie qd in se est Cui accordet san-

etus Tho. in. iii. di. xvij. de iustificatōe impīj. qz sic dicit In ipa voluntate est a ppinōre deo p affectū & desiderium & ordinari ad grāz p remotōem impedimentū qd qdez impedimentū est peccatum. Et ideo p displice tias peccati & affectum in dē se alīcs ad gratiāz ppaz rat. Et cū hec duo cīs efficaciter facit dī facere qd in se est & sp gratiā recipit. De primo istorū dī Jacobi. iii. A ppinquate dō & a ppinabit vobis. De scđo Apo. iii. Ego sto ad hostiū & pulso si cīs audiet vocem meāz & app eruerit ianuā introibo ad illum & cenabo cū illo. & ille meū. Hec Tho. De tereijs vero q laborant in er rore videntur facere qd in se est vt illūmentē si seruent ea q ponunt supra ca. iiiij. & pte. iiij. ca. xxviiij. Sed for tassis c̄eret homo timorate conscientie cū aliq facere pa gine doctores dicant q̄ hoī facienti qd in se est etiāz si est infidelis aut credens peccator deī lumen grāz. Nam qd deī tali dat grām infallibiliter & necessario. Rūdit idē q̄ sic. Nam q̄ uis deī cogi non possit tñ ita immutabilitat se h̄z diuina bonitas ad donū gratie oī volenti recū e faciendo. s. qd in se est q̄ deī dat ei grāz & etiam necessario i immutabilitet. Sic sol immutabiliter dat lumen suū oī volenti suscipe. s. disposito ad h̄ & se h̄ntē in recta dispositōe ad solez. Ex quo apparet laus volūtatis diuine q̄ non pot se negare volenti grāz suam re cīpe faciendo qd in se est. ppter quod etiā Augu. di. Sicut vituprium hūane voluntatis est q̄ non vult re cipere. Ita laus diuine rationis est q̄ non potest scip sum negare. Cauendum tamē vt dicit Augustinus li de gratia & libro ar. Ne ea que inter nos accidere sentimus aut voluntati humanae tribuas q̄ infirma est aut diuine necessitatē sic scilicet q̄ deus cogitat. quia non coacte dat. Sed liber ex sua bonitate. Et animadver tenda est iterum dei bonitas. Nam si per impossibile de us nōst̄r non daret facienti quod in se est gratiam.

non ficeret tali iniuriaz. Sicut ne luto fieret iniuria sⁱ
 de eo sigulus ficeret vas in atumeliaz non in honore
 qr facere et hm exgentiaz et naturam sue materie. Teste
 Iere. xviiiij. Ecce sicut lutu in manu figili sic vos i ma-
 nu mea. Et ysa. lxiiij. Et nunc dñe pater n^e es tu nos
 vero lutu et tu factor n^e et opa manu tua et omnes nos.
 Hn nos sum⁹ materia ipi⁹. Sed sic est q^o tota massa
 generis h^uam corrupta est p originale facili^u. et ppter
 h si deus facit ex hoie vas in atumelia et non in suum
 honorez imprimendo formaz nobile q^o est gratia facit
 hm exgentiaz materie qr ordinata est massa generis
 h^uam p peccatu in atumeliaz. Et ppter h si ita ficeret
 non ficeret iniuriaz sicut videt facere in pueris ab ori-
 ginali peccato p sacramentum no purgatis. Qd ergo
 deus in hoie faciente quod in se est imprimat formaz
 nobilez que est gratia h est ex sola liberalitate sua et no
 ex aliquo q^o debeat hoie facienti q^o in se est adhuc est
 indignus ad suscep^toem gratie. Imo null⁹ peccator se
 potest sufficenter disponere ad gratiam nisi deus ipsuz
 disponat. Ratio ut dictu e q^o q^o est in peccato mortali
 indign⁹ est suscipe gratiam tñ q^o taliter peccatu remo-
 uit lumen diuini gratie sicut fenestra clausa ne illuie^t
 dom⁹. H^z si facit homo q^o in se est aseq^t dispositioem
 diuini adiutorij. vñ in priori exemplo fenestra debet
 coperiri actui voluntatis cui⁹ est asentire vel dissentire
 et tenebra copiat peccato. Hn sicut in ptate hois non e
 q^o remoueat tenebraz a domo nisi apperiat phibens
 lucem. s. fenestram. et lux illa remouet tenebras. Ita in
 ptate hois non est vt remoueat peccatu a seipo. Et si
 remoueat actum suum voluntariu. s. dissensum ad bonu
 et dissensum ad malu tunc remouet illud q^o est phibens
 iniuriaz sicut fenestra phibet lumen et tunc intrat gra-
 tia in xpiano. Et ita diuino adiutorio remouet ab eo
 tenebra. Remouet ergo libet arbitrium dissensum ad

75
bonum ut d̄sentiat parate gratie Et h̄ est q̄ di. beatus
Berenhar. Gratia solum cooperari dicit liberum arbitri
um dum d̄sentit.

¶ Probatur multis rationibus quomodo
facienti quod in se est omnino dat gratia.

Capitulum Decimum.

Quod autem deus facienti quod in se est infallibili
ter dat gratiam patet multis rationibus. Primo
enim dicit apostolus ad Thessalonici iij. De semetipm negare
non potest. Sup quo Augu. Cum sit iustus non potest
negare suaz iustitiaz ergo cum sit bonus et misericors non
potest negare suam bonitatem et misericordiam quia primitus est ad
largiendum de bonitate et misericordia quam ad puniendum de iusti
tia. Sicut ergo non potest suaz iustitiam negare facientibus
malum multomagis non potest suaz misericordiam et bonitatem
huius negare quod requirunt eum. Sed quod facit quod in se est requiri
vit bonitatem eius et misericordiam ergo deus non potest ei negare
quod facit quod in se est suam bonitatem et misericordiam. Dat ergo ei
hunc infundit gratiam Cum apostolus recordat scriptura Eccle
siae viii. dicit. Cogitatuum habere in preceptis dei et in mandatis illius
maxime assiduus esto et ipse dabit tibi cor et carnis pietas
sapietiam dabit tibi. Sed sic. Nam dicit Augu. sup illo. Ro
manos v. Justificari ex fide pacem habemus deus recipit: fugi
entes ad se. aliter in eo esset iniqtas. sed impossibile esse
quod in eo sit iniqtas ergo impossibile est quod non suscipiat
ad fugientes ad se. Sed faciens quod in se est confugit
ad ipsum ergo misericordia est quod ipsum recipiat. Sed ipsum suscipe
fit susceptio ex gratia ideo ut prius. Tercio apostoli iij.
xps dicit. Si quis apparet intrabo et cenabo cum illo hoc est
delectabor. Et ihesus ait. Conuertimini ad me et
ego reuertar ad vos. Ex quibus sic arguitur. Impossibile est
sumus veritatem metiri sed necesse habemus veritatem dicere et
implere. Sed dicit ducenti ad ipsum quod conuertat se et quod
ad apperentez intrabit. Cum ergo faciens quod in se est

Quæstari ad veritatem primaz et si appetiat ut intret ne
 cessario sequitur quod ad talē gratiā recipiat. Quarto q̄rit
Anshelm⁹ li. de casu diaboli q̄re lucifer non habuit p
 seuerantiā. Quia h̄ fuit aut qz de⁹ nō dedit aut quia
 ipse non accepit. Et determinat istaz q̄stionez di. q̄ h̄
 non fuit qz de⁹ non dedit s̄ qz ipse non accepit cū de⁹
 sp̄ patus esset dare ip̄e vero non accipere. Cū ergo fa i
 ens qd̄ in se est pat⁹ sit accipere grāz ei dāt. Quinto nō
 minus diligit de⁹ xpianos vel alios peccatores in no
 uo testamento q̄z dilexerit in v̄teri testamento. quia
 frequenter xp̄s ait. Non veni vocare iustos s̄ peccato
 res ad pniāz Math. ix. ⁊ Mar. ii. Et Lu. xv. Tres p̄a
 bolas ponit s̄. de oue ⁊ de dragma pdit⁹ ⁊ diligentissi
 sim e q̄stis ⁊ de filio pdigo. H̄z in vete. testa. m̄iordis
 sim e vocauit peccatores p̄sa. xlvi. d. dixit syon dereli
 me dñs ⁊ dñs oblitus est mei. Nunqđ obliuisci potest
 mulier infante suum ut non misereat filio v̄teri sui. ⁊
 si illa obliita fuerit ego tñ non obliniscar tri. Ecce in
 manib⁹ meis descripsi te. Hanc etiaz dei indicibilez bo
 nitatez ad humanū gen⁹ oñdit beat⁹ Dñomi in epi
 ad demophilum q̄ intitulat de p̄pria op̄p̄ inione ⁊ boni
 tate dei. In q̄ redarguit Demophilum q̄ penitentem a
 venia exclusit pbans ⁊ amendans ibi beat⁹ Dionisi⁹
 us mansuetinez ⁊ miāz deo sume placere. Et h̄ ostē
 dit tripliciter Primo exemplo patrum vete. testa. Se
 cundo exemplo angeloz. Trecio exemplo xp̄i. Primo
 exemplo p̄m vete. testa. de Moïse q̄ fuit vir mitissim⁹.
 sup omnes hoīes qui habitabant in terra Numeri. viij.
 Ideo etiaz ei de⁹ sicut amicus amico locut⁹ est ei ostens
 dens. Secundode David d̄r in psal. Memento dñe da
 uid ⁊ oīs mansue. ei ſc̄. Ideo xp̄ de ei⁹ p̄genic natus
 est. Pariformiter Jacob qui se mansuete ad p̄secutore
 Esau habuit ⁊ iustificatus egip̄i factus est. Et Abel q̄
 ambulauit cum homicida sine suspitione. ſimo ⁊ ipsa

lex rigoris. Hic te testa mandauit & uidere iumentis ini-
mici dī. Ex o. xxij. Si occurreris boni inimici tui aut
asino erranti reducens eum. Deinde recolligit Dionī-
si⁹ vñter oīis scripture sacra laudat bonus q̄ non p̄
tendunt alijs facere mala neḡ p̄ malitiā alioz trans-
mutant a p̄pria bonitate. Hū di glo. Math. v. Mitis
est quem nec rancor nec ira afficit s̄; oīa eq̄nimiter su-
stinet. Et ad similitudinem dei malis & inimicis tales
bñficiunt & extendunt in eos etiā suaz bonitatē. Secū-
do p̄ba exemplo angeloz & q̄ amant hoīes & misentur
gentib⁹. Sicut p̄tz Danie x. q̄ angel⁹ e nēss⁹ in auxili-
um populi hebreo & de p̄cātū dī p̄ hoīb⁹ sicut patz j.
Zacharie. De angelo q̄ clamauit ad dīm & dixit Hs.
q̄ quo dñe non edificabūt ciuitates iude. Incepāt
multitudines populi male opantis sicut in principio
iudiciū qd̄ apparuit angelus & rephendit filios istahel.
Tristātā malis hoīm Ysa. xxxij. Angeli pacis ama-
re flebunt. Et gaudent in saluatōe hoīm Lu. xv. Gau-
diū est angelis dei sup̄ uno p̄cca ē. Tercio probat
exemplō xp̄i cui ex ineffabili bonitate sua inesse p̄ du-
xit & oīa in esse aseruat. Omnia q̄ vult assimilare si-
bi & municans vis p̄pria sua sm̄ coz̄ capacitatē. Rece-
dentes ab ip̄o amat certat redire ad se exemplificās
de filio pdigo misericorditer suscep̄to. Hic oīa Dyo.
pom̄t in sīna. Similia pbat Dama. li. iiiij. ca. v. dicens
Bon⁹ & oībon⁹ & sup̄ bonus deus totus bonitas p̄ter
sup̄ abundantes diuitias ei⁹ bonitatis non sustinuit so-
lum esse quod bonū. s. suiū. i⁹ naturaz a nullo sez p̄tici
patam. hui⁹ gratia fecit c̄daz intellectuales & celestes
virtutes. Deinde sensiblez & visiblez mundum. Dein-
de ex intelligibili & sensibili. s. hoīez vt omnia quidem
ab ipso facta sunt & muniment eius bonitatem. Tradi-
dit nobis p̄prias ymaginem & sensum p̄prium. Assum-
p̄t ipse paupē & imbecillaz naturaz vt & nos purget.

¶ in corruptibiles satiat & piceps cursus constitutus esse
ius diuinitatis.

Sequitur Tercia pars huius tractatus.

Quid sit dubium ambiguitas scrupulosa
conscientia scrupulus scientia fides & similia
diffiniuntur. Datqz differentia scrupulosarum
conscientiarum.

Capitulum Primum.

Dicitur de conscientia dictum est quod rectitudi-
ne habet vel habere videtur in iudicando. nunc
de tertio principali agendum est vizus &
scrupulosa conscientia quod suspicere habet vel
dubium ac timore seu vacillatione de re
agibili vel credibili. Quia vero talis
scrupulus natura spiritualis morbi habet. Idcirco videndum
erit de eius natura de nocturno & perfectu. de eius causa
medico & de medicina curativa. Est autem scrupulus vacil-
latus quodaz surgens cum formidine ex aliquo deiecturis &
abilitate & incertis. Nam si ex vehementibus argumentis &
probabilioribus per hoc proutque per alteram dubitatem surgere-
tiam non est scrupulus solus & levius trepidatio dici oportet
sed moralis de transgressione certitudo vel saltus opinio.
Et idem videtur esse scrupulus quod apud alios de pusillanimi-
tas quod est tedium re & aduersari metus & insiderata fracti-
animi deictio. Est autem timor fuge per quam angustia me-
tis fluctuant ex contrario & expectatione generatur. Idcirco
hunc dominum Albertum in de ceteris coenitis assignat dicitur. Int-
scia fidei seu credulitate opinio est dubitatio seu am-
biguitate & scrupulam. Nam scia est proprieas & cognos-
cunt per causas. Et quod per impossibile est aliter se habere fides
seu credulitas est perfecta persuasio unius patrum per multa per-
babilia vel per autoritatem dicentis. Opinio est acceptio
unius patrum cum formidine alterius ita tamen quod ad illas quam
formidat non habet ratio expessa. formidat tamen propter debili-

45

tatem ratōis alteri⁹ p̄nis. **N**ī Bern. li. v. ad Eugenīū
de cōsideratōe dicit. Opīnio est q̄si p̄ vero h̄c aliq̄s
qd̄ falsum esse nescias. Dubitatio ē interminat⁹ mot⁹
rōnis sup̄ utramq; ptez cōdictiōis. Sicut ambiguitas
ē motus ratōis ambigens utrāq; ptem contradic̄tōis
p̄ ecclia media. Stupul⁹ aut̄ est vt dictum est ⁊ vide
tur idē esse cū suspitō e ex leui b̄ signis saltem pcedente.
Similiter idē videtur esse aliquā timor ⁊ pusillanimitas.
Et sic sunt quinq; grad⁹ inter p̄fata quo ad certitu-
dinez. Nam vltimum suspitio minimū h̄z certitudinis
de se dubium fluctuat. Opīnio plus ad vnaz ptem q̄
ad aliam se determinat. fides ad vna ptem simplicitē
se firmat. Scientia causaz videt. **N**ī etiam hm Tho. ⁊
Pe pa. sup. iiiij. di. xxviii. Differentia est inter cōscie-
tiā sciaz seu credulitatē ⁊ stupulum conscientie. q̄a
scientia est q̄ h̄z evidentiaz sine formidine de opposito
⁊ non ē nisi vero p̄. Conscientia ē firma credulitas de
aliquo q̄ sit ver⁹ ⁊ ē aliquā vero ⁊ aliquā falso ⁊ ea li-
git stante ad non faciendū ḍtra eaz nec refert vltum
quis ad talez credulitatē firmam inducit argumento
leui vel p̄babili. q̄r etiaz hereticus q̄ leui argumēto de-
riuat ⁊ a fide ligat cōscia eronea licet tunc qñ ex argu-
mento leui orit debeat crudelitate abicere vel detinere
aut vincere vt doceat infra ca. xvij. ⁊ xvij. Stupul⁹ ve-
ro cōscie ē q̄ iaz diffinit⁹ ē. Sunt p̄ terea stupulor⁹ con-
scie c̄dez q̄ insurgunt an̄ factū. aliq̄ p̄ factū solū ince-
tant cām. Ante factū insurgit stupul⁹ ⁊ etiā p̄ valde
de diuerb̄ agibili⁹ ⁊ credibili⁹ puti de licite eukari-
stie sacramentū sumendo. De debitū in mēmoriō red-
dendo qñ dubitati de imp̄ dīmēto legit̄io. De ḍtractib⁹
re ⁊ tpali⁹ practicando. De clericis dubinarijs vitān-
do ⁊ sic de alijs infinitis. Vari mō ex varijs factis de p̄
terito insurgunt diuersi stupuli. Notandum etiā q̄ stu-
pul⁹ p̄dic̄ a q̄busdaz vocat eronea cōscia ab alijs pu-

fillanimitas. **A**b alijs timor conscientie quod oia per eodem recipiunt vel si proxima sunt. **E**st tamen errorne conscientia duplex. Primo eorum quod nimis latet habet conscientiam dicens illud quod malum est esse bonum et viceversa bonum malum. De quibus ipsa. v. dicitur. **N**e qui dicitis malum bonum et bonum malum ponentes tenebras lucem et lucem tenebras. ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. Tales sunt similares quod transire volens lignum transuerterat super ripam positum ut latius iter appareret berillos oculos supponit. sic quod latitudinez factaz pede calcare nolens in aquam cadit. **A**lia prinde conscientia est eorum et errorne quod nimis artam sibi format conscientiaz aut stupulos nimios sicuti machabei. putantes se transgredi perceptum de sanctificatore sabati. committendo bellum in necessitate in die sabati et morienti sunt mille homines a gentilibus occisi. i. **M**acha. ii. Tales sunt frequentes illi quod de novo sunt converti ad dominum de peccatis. **S**imilares illis quod per pontem satis latum habent ire. **I**ugum enim domini suave et onus leue Math. xij. **E**t per alia multa ait. **P**sal. diligentibus legem domini Ac latum mandatum domini nimis. **N**ec tamen ponte dei mandatorum magus aliquis stolidum eris quod punitate similitudinis filii aut calami appareat facit. **Q**ualis magister est dyabolus quod habet moraliter quibusdam follet facere et fecerit cum quoniam vias mortales per purius medium respiciunt se et stantibz eis in tali proposito et puritate quod nec per totum mundo nec per vita sua dominum vellent offendere.

Tra Quaz piculosa sit stupulose conscientie temptationis et ostendit quod differunt. ix. differencias ab alijs temptationibus. **C**api. ii.

Dixit hec passio seu temptationis stupulose arte seu timorate conscientie que ab alijs dicitur pusilla/ nimitas differt in nouem ab alijs passionibus/ seu temptationibus et defectibus ait. propter quod etiam plurimum est dura temptationis et mala plura quoniam deinceps ex ea pueniuntur. Primo via quedam sunt passiones fornifice

ut in membris exterioribz qdaz vero intrinsice & in interioribz & talis est pusillanimitas. Unde Deutro. xxx. Foris vastabit eos gladius & intus paucor. Sedo qdā qdā sunt qs non incurrit quis nisi ex paucis causis. Hec vero censat ex multis hm illud Job. viiiij. Timebit die ac nocte vndiqz trebūt eū formidines. Tercio qr qdā sunt sine magno pīculo hec vero valde pīculo sa est qr est via ad desperatōez. d. Beati. Repbis tribulatio parit pusillanimitate pusillanimitas perturbacionem perturbatio desperatōez. desperatio vero intermit. Expīmunt em in talibz accidere erroreis id qdā cūenit. ei qui pīmodicum lutū transire caueat & exinde in mai⁹ lutum incidit. Sic qui vult nimis vitare qdā pusillanimitas reputat malum aliquā cadit in mai⁹ indebitum Et ita ei artat vīc pādīsi qpī lutum vadit īferni. ¶ Quarto qr cūdā sunt interpolata hec vero qfī cōtinua. iuxta illud Deutro. xxvij. Timebis nocte & die & non credes vite tue. Mane dices quis mihi dat vespam & vespe cuius mihi det mane ppter cordis tui formidinem. Quinto quia quedā sunt facile sanabiles. ab ista vero cū violentia qndoqz sanari oportet. propter qdā psal. Tānqz in signū spēalissime gratitudinis ait. Qui me saluum fecit a pusillanimitate spūs & tempestate. Sexto quia quedā vicia dephendunt manifeste esse vitia. Sed ista passio frequenter vocat virtus. ab habente ea eo q scriptura dicit. Beatus vir qui sp̄ est pauidus & non cogitat hoc q alia scriptura dicit. Eccl. viij. Noli esse pusillanimis in animo tuo. Unde quanto tale putatur virtuosior tanto est pīculosior. Septimo quedā passiones alijs alie non obsunt sed ista alios multis nimis pusillanimis & timidos reddit. Quo contra sub tipo Deutro. xx. de bellare volentibus dicit. Quis est homo formidulosus & corde pauidus reuerteri in dominum suam ne paucere faciat corda fratrum

suorum. Octauo demones quosdā passionatos plerūq; non multū infestant. H̄z p̄ istaz magis infestant. Hic aut̄ m̄sus & canis magis insecurit̄ bestias timidas ut le-
 pores & ceteros. Sic etiam timiditas sume dat audaci-
 am hosti in sequenti. H̄n H̄ene epistola. lxxvij. Quem
 admodum p̄nicioseior ē hostis fug entib⁹ sic omne for-
 tuū in modū magis instat timenti ex aduerso. Ideo
 dī-apo⁹-e diuerso. Ephe. vij. Confortamini in dño et
 in potentia virtutis ei⁹. Et p̄ ut possitis stare aduerso-
 sus insidias dyaboli. Innuies p̄ h̄ q̄ cordis confortatio
 multi vallet contra demonū impugnatōez. Eandē cau-
 saz Augu. in regula de platis dicit In oīb⁹ seīf m bo-
 noz op̄m p̄beat exemplū corripiat inq̄etos & soleat pu-
 fillanimes suscipiat infirmos paciens fit ad omnes.
 Nono passiones ēdam ad opatōez multi iuuant Ut
 spes & amor s̄z nōr saltez inordinat⁹ & magn⁹ q̄ es. in
 strupulosis plurimū impedit opatōez ut p̄bat. H̄.do-
 dor. f. scđe. q. xluiij. Tū qr̄ ratōez parbat ne possit cer-
 nere vez sicut & iratū. qr̄ pigriciā inducit. tū qr̄ etiā ea
 sū corporis facit. & ab ope aliquo cepto statim desicere.
 Hicū si quis incedat sup trabē in alto positam ppter
 timorez defacili cadit. non aut̄ caderet si incederet su-
 per eandem trabem in ymo positam ppter defactum a
 moris.

I Quō scrupulosa conscientia plurima bona po-
 test conferre. **¶ Capitulum Tercium**

C Erum licet ex p̄missis appareat q̄ ex stupu-
 losa cōscia plura mala sibi possint euemire.
 Tamē q̄a taliā aney⁹ ē timor de peccādo. Et
 ne offendat deus. Idecirco etiam multa bona
 p̄eas habenti possunt euemire. Nam valet ne quis reci-
 diat in peccatis. Valet ad refrenatōez p̄prii corz̄is.
 Ad detestatōez mundani honoris ad cognitionez sue
 fragilitatis. Et ad augmenū gratie & virtutis. Primo

in quantū ne quis recidivat in peccatis. **H**ū Hugo de
san. vi. li. iij. de aia. Si amor dei se tenere non pot sal-
tem terreat et teneat nos iudicij met gehenne laquei
mortis. dolores inferni. Ignis vrens. vermis rodens.
sulfur fetens. flama tartari et oia mala. Ideo psal. di-
Seruite domino in foce et exultate cum tre. **V**nde Cassianus bre-
uis et plana amonitio quod domino amabili de timore seruit
Nam sicut remissa securitas culpas admittit ita timor
desiderabilis delicta super excludit. Ideo etiam Job. ix. ait.
Serebat oia opera mea sciens quod non parceret delinqn-
ti Et extra orat. Non intres in iudicium cum seruo tuo do-
mine quod nullus apud te iustificabit homo. Ac psal. Deli-
cta quis intelligit. Et si iniqtate obseruaberis domi-
ne domine quod sustine. Ideo valet amor scientie ad restituacionem
proprij corporis quaz petebat David dicit. Confige timore
tuo carnes meas a iudi. em ac. Sup quo glo. Ita im-
ple me timore et perfice hunc timorem quem habeo ut suffi-
ciat crucifigendis carnibus. i. ut velim et valeam patibu-
lum crucis me premitari carnes per tuo nomine martirij cla-
uis figendos tradendo. Confige inquit carnes meas.
id est coprime carnalia desideria carnales concupisces-
tias. Ideo autem ait carnes quia inde sciebat paucitacio-
nem puenire. Et non quod ait. Confige quasi diceret. non
solus religa ut latronem vel feraz. sed confige. Qui dili-
git testimonia configit carnes. Ideo dicit Timotheus
Quia timor legis non valet efficere. Jam enim timui a
iudiciis tuis. Hec glo. Tercio valet ad detestacionem
mundani honoris. Stricta enim conscientia multum euenit
ex amore et timore dei quod offendere scienter etiam per toto
mundo nollent. Quia obrem Bern. in quodam sermonem
ait. Cui Christus incipit dulcescere necesse est amarescere mun-
dum. Et Grego. in mora. Sancti viri quod nihil huins
mundi appetunt multis per dubio tumultibus in corpe
punctant. Sic etiam scriptura dicit Ecclesiastes. Gloria domini

tum honorato & paupē timor dei est. Quarto valeat
 ad agnitionem prie fragilitatis. Expiuntū em̄ tales
 stupulosi q̄ sibi ip̄is non possunt sufficere ad lumen
 veritatis clare intuendum. Iez in alijs difficultatibus
 sint subtilissimi. Noni ego quendam magne sanctitatis
 & leature virū optime memorie & in scolasticis argu-
 mentis valde clarū qui tñ tam in horis dicendis q̄ in
 alijs stupulosissim⁹ fuit adeo ut q̄ndoq; ante salutari-
 nez angelicam semel finiret. etiā ab alijs hoīb; seq̄i
 stratus illud quinquagesies reincipet sp̄ timendo an-
 ne verba integre aut distante dixisset Iez satis lati vo-
 ce & alta oraret. Hic reuera prie fragilitatis iste satis
 euidentis habuit expimentiū cui op̄ae memorie existens
 ante q̄z taz breuez orationem finisset totiens ambigere
 cepit. Ideo Bern. sup̄ Can. simone. ix. ait. Noueris te
 vt deū teneas noucis ipsū vt ip̄m diligas In uno ini-
 ciaris ad sapiaz in alio consumatis. qz iniciū sapien-
 tie timor dñi. Et plenitudo legis est caritas. Et quem
 adm̄dū ad notitiam tui venit in te timor dei atq; ex
 dei notitia venit in te amor dei. Hic eccl̄traria de igno-
 rantia tui supbia & de dei ignorantia venit desperatio.
 Alludū p̄fate vtilitati etiā dicta phisica dicente ma-
 crobio in de somno stupioris. De celo descendit ait si
 quidem notis solitos. i. scito teip̄m. Nam & delphici vox
 hec fuit oraculi & silenti ad beatitudinem quo itinere
 pueniebat. Si te inquit agnoueris. sed & in ip̄si⁹ fronte
 templi hec scripta sententia est. hominū aut̄ una est
 cognitio sui si originis sue exordia prima resperverit.
 Nec se extra se quesierit. Hic em̄ anima virtutes ip̄as
 conscientia nobilitatis induit quib; post corp⁹ erecta
 vnde descendat reportat. Quinto valeat ad radicatio-
 nem & assumptionem virtutis & gratie. Nam Psal. ait
 Inicium sapientie timor domini. Quem declarat Cas-
 sianus de instructione monachoz sic di. Primum nre
 d. g.

salutis sapientie que s̄ in scripturas timor dñi est. De
timore nascit̄ apunctio salutaris. de apunctio cordis
pcedit abrenuntiatio. i. nuditas & temeritas oīm facul-
tatum. de nuditate humilitas pcreatū. de humilitate
mortificatio voluptatū generat̄. de voluptatū mortifi-
catione extirpan̄ atq; marcescent oīa vicia. de vicio-
rum ppulsione virtutes fructificant̄ atq; succrescant̄
de virtutū pullulatione puritas cordis acquiritū. Per
cordis puritatem apostolice caritatis pfectio possideat̄
Hetus & sancti Anthomij sua. Ratio aut̄ dicti in psal.
Timor dñi initium sapientie est. Quia timor conscientie
qñ est moderatus affiliatōis facit ut deducit. S. Tho-
m. scđe. q. xlivij. Ex mente etiam ph̄i. Quia ut idē tradic-
ph̄s. iii. Etihi. Consiliamur de magnis in quibꝫ quasi
nobis ipsis discredim⁹. Si aut̄ que timorez inveniunt.
non sunt simpliciter magna s̄ hñt quandaz magnitu-
dinem. tum ex eo qr̄ app̄hendunt̄ ut que difficulter re-
pellit pñt. tum etiā qr̄ app̄hendunt̄ ut de ppe existentia
Hnde hoies in timoribꝫ maxime querunt̄ affiliari. He-
rum tñ qñ timor vel queamq; passio est magna & for-
tis. Mult̄ quidaz homo affiliari s̄ adeo perturbat̄ in suis
cogitationibꝫ q̄ consilium adiuvenire nō potest. On-
de Tuli⁹ de Tasar. q. Timor est excrucians cogitata et
mente a suo loco remouet. Si aut̄ sit paup̄us timor qui
solicitudinem affiliandi inducat nec multi rationez p-
tuebat. Potest etiā afferre ad facultatem bene affiliandi tri-
tione solicitudinis affuentis. Ido. i. Pe. iiij. Iubz sub-
ditos dicens. Cum modestia & timore ascendentiam ha-
bentes bonam.

¶ Quinqz cause scrupulose conscientie Et due
earum declarant̄

¶ Capitulum. iiiij.
¶ **T**his natura timorate conscientie ac ei⁹ taz bonis q̄
malis effectibꝫ. Bidendum ē de ei⁹ causa q̄ pñt
esse quicq; videlicet applexio ad timorem pdonca

Egritudo maniaca & melancolia. corporis regiminiis
negligentia. Temptatio diabolica. & societatis timido-
rum assistentia. Quaque ut supra in precedenti pte .ij.ca.
vij. patuit sive alie cause etiam posite. Prima igit al-
iquid scrupulose conscientie causa est complexio ad timorem
ydoneam. Expimunt enim frequenter frigide & plexis ho-
mines utputa seias vetulas & melancolicos plurimum
esse timoratos. Sicut econtraario videm iuuenes & sa-
guineos viros magne esse spei. Cui ratones reddit H.
Tho. ubi supra. Quia hinc Dam. Timor naturaliter cor
stringit sicut & frigida costringunt & gelatoz fatiunt.
Ad quez motu attractionis etiam ymaginatio mouet.
ad timoris dispositoem ita ut accipiat quis aliquid es-
se futurum malum & per consequens fugiendum. Ecotratio
aut spes mouet cor ad dilatationem. & quod iuuenes propter
caliditatem nature habent multos spiritus & ideo in eis cor am-
pliatur. Ex ampleitudine aut cordis est quod aliquis ad ardua
tendat. & ideo iuuenes sunt atrosi & bone spei. Et quod in fe-
minis persistunt melancolicis & similibus ad timorem sequitur
cordis distractio & inter tremere incipiunt & patiuntur plures
membra cordi colligata ita ut titubatio fiat in voce pro-
pter vocales arterias ac tremor in labiis & in alijs mem-
bris. In cuius signum dicitur M. de sanata a fluxu san-
guinis per secretum tactum fimbrie Christi mulier sciens ac tre-
mens quid factum esset in se venit & perdidit ante ihesum per-
fatoz etiam radicez tangit Alber. ut habes infra capi-
tulum. Secunda causa est aliquando est egritudo in mania-
ca & melancolia. Quia quemadmodum & plexionis timo-
rez defecit augere potest scrupulose conscientie sic performat
infirmitas aliquis capitatis persistunt maniaci & melancoli-
ci per quos quoniam ledit ymaginatio quoniam ratonem & quoniam memoria.
ut tradunt Galienus & auicenna. Est enim inquiunt in-
fectio anterioris cellule capitatis cum diminutio ymagi-
natris hinc melancolia est infectio medie cellule cum dimi-

nutōe rationis. Differuntq; isā morbi solū in positōe
Hic ergo em̄ sit ex colera nigra. Frenesis aut̄ sit in retri-
bus q; sunt in medio ventriculi cerebri & in cellula ra-
tionis. Et ut videat quō tales infirmitates aliquā yma-
ginatōe turbat aliquā etiā memoriam & cōndoq; ratois
iudiciū. Idecirco distinguens Galien⁹ inter maniam &
melancoliā refert de quodaz melancolico q; cū deberet
custodire vasa vitrea dñi sui vidit aliū transeuntez &
dixit ei. His vasa vitrea. Qui r̄ndit volo. Proiec̄t ille
vasa vitrea in terram & fracta sunt. In quo non fuit
ymaginatō lesa s̄z dgnouit amicū. Ratio vero fuit le-
sa q; nesciuit vasa fragilia. Refert itez de alio monia
eo qui cum fuderit patrē & pater eū securus esset quers
patre p̄cussit eum. Cui pater. Filij ēre verbēas p̄tez
Et ille plorans cecidit ad p̄des patris & veniā petiit.
In isto fuit lesa ymaginatō q; non nouit patrē suum
Ratio vero non fuit lesa q; sciuit q; non licuit verbe-
rare p̄tez. Et ea in maniacis ut idē subdit & melanco-
licis sit immutatō sensus. Ideo maniacoz & quidā plā-
gunt alij saltant. alij stultissima c̄si verissima op̄antū
Unde timent se tangi ne rumpant̄ credunt nō habere
caput. Ranas in ventre portare. demones videre vel
habere. Melācolicoz aut̄ quidaz pigritā h̄ntes & gra-
uedinez amat sollicitudinē & obscuritatem & ab homi-
nib; remotionem ymo quia sunt quedaz oīb; melan-
colicis & v̄lia & sempiterna sicut tristitia timor de re nō
timenda certificatio terribilis rei & nōrose & sensus rei
q; non ē. Itē melancolici plorant tristant̄ timet angu-
stiant̄ suspicioſi sunt multū dormiunt iacent in monu-
mentis. Quidaz multū dmedunt & si semel retrahuntū
oīb; dieb; desperant. Et qđe oīb; p̄priū ē q; sunt mēdi-
cine desideratissimi. Sunt aut̄ & causant tem mania q;̄
melācolia p̄rie ex melācolicis cibis ex tristitia & nōre
aut ex retentōe sanguis flue p̄fuerū aut ex nimia cerebri

infigidatōe & desiccatōe aut ex corrupto semine i vī
ris aut mēstro sanguine corrupto in feminis. Cau
sat puti ex inordinatis vigilijs ieumō studio solicitu
dime aut cogitatione p̄fundī. Qui daz etiā in p̄fatis i
firmitatib⁹ plus laborant in defectū lune. ppter quod
etiā dicunt Energumini vel lunatici. Hec ex medicoz
corpalium dixerim disciplina vt causas timoris que
in omni stupulosa cōscientia locum h̄c p̄n̄t medicus
āe viderat & morbo āe facilius succurrere valeat. H̄i
idez beatus Grego. ii. Pasto. ca. iiiij. di. Non nulli leti vel
tristes nō rebo spē illatis sunt s̄ sp̄sionib⁹. i. comple
xionib⁹ existunt quib⁹ p̄fecto int̄mandum est q̄ qdā
vicia quibusdaz sp̄sionib⁹ iuxta sunt.

**¶ Delarant residue cause stupulose con
scientie.**

Capitulum Quintum

Tercio causa aliquid stupulosa cōscientia ex
tentacōe dyabolica. Est em cum diuina pro
uidentia p̄mittit vt tota choors tradit theo
logoz in potestate demonis mouere melan
colicos humores in hoie p̄ quos dūiter in hoie p̄ mar
ginatio vel ratio errare p̄t. aut turbari ad timore in
ordinatu ut ante dictum est. Refert Quicenna li. iiij. d
melancolie morbo di. Quibusdaz medicoz visum est
q̄ melancolia attingat a demonio. q̄ si contigat a de
monio sufficit nobis dicere. s. vt ueritat pplexionem
ad coleraz nigraz. Et sic causa ei⁹ p̄ inq̄ colera nigra
Deinde sic causa illi⁹ colere nigre demoniū aut nō de
monium. Confirmat idē autoritas euangelica q̄ tra
dit ihm lunaticos curasse Math. iiiij. Et ibidē. xvij. Qc
Lu. ix. Curauit vnicū p̄ris filiū quez hm glo. tpe noue
lune affligebat demon ut lunaz odibilez hoib⁹ faceret
cui⁹ lumen hoies affligens & ad insaniaz pducere vi
deret. Sup quo dñs Alber. P̄t inquit dici melius q̄
līs sp̄s imund⁹ hui⁹ afflitōis fuerit pncipium tamē

in affligendo habuit humidū corporis & maxie capitis
hūdum p̄ vexatōis instrumento. Et q̄a in nouilumio
corruptū in caliditate augmentabat hūdū idō in no
uīlumio p̄l̄ torq̄bat demoniac⁹ & ideo lunatic⁹ diceba
tur. Luna em̄ hanc vtutē h̄z in suo luīe q̄ mouet hūdū
& corrūpit hūdū qđ putrefacōi ē patū. Et idō p̄
culosa sunt apostemata & alii q̄ de nocte lumini lune
exponunt. Hec ille. C̄ē stat igit̄ q̄ demon sepe torq̄z in
ordinatū causat ut hoiez tediōsu & pplexū faciat. H̄t
tacitū ē supra pte sc̄da ca. vi. Quarta causa ē regimis
corpalis negligentia. Quāuis em̄ longe maior sit hūdū
cura atē q̄ corporis tū non ē negligenda cura corporis.
Dicit em̄ apo⁹ Ro. xij. Obsecro vos fratres p̄ misericordiam dei
vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuente sanctā deo
placentē rationale obsecrum v̄m. 7. i. Th̄. vi. Nescis
qz corpora vestra sunt membra xp̄i. Cū aut̄ constat
ex p̄ma causa torquere & sc̄ie aliquē intrare melancoliā.
& errore in ymaginatōe & ratōe qn̄ in cibis & in alijs
vt in aere se non regit debite. Idcirco q̄ sibi in talib⁹
nō ratōnabilit̄ p̄cauent vidēnt mēbra sua accomo
dare iniustie. Quo dtra Apo⁹ Ro. vi. ait. Nō regnē
peccatū in vestro mortali corpe vt obediatis appetitē
eis ei⁹. s̄z neq̄ exhibeatis mēbra v̄ta arma iniūtatis
peccato s̄z exhibite vos deo tanḡ ex mortuis viuētes.
& membra vestra arma iniustie. Hunt i⁹ ē plura q̄ stoli
tatem & amentiam & errore inducunt sensib⁹ videlicet
crapula & ebrietas. De quib⁹ Luce. xxij. Attēdi te autē
nobis ne corda vestra grauen̄t crapula. i. cruda episto
la & ebrietate. Et Quicemā dicit li. iij. de stoliditate et
amentia. Nihil est magis inimicū sensui q̄ replete ex
cibis & humiūditatib⁹. Eccl. xxxvij. dicit increatā sapi
entia. Noli audiūs esse in omni culatione & nō te of
fendas super omnem escam. In multis quidem igit̄
escis infirmitas & audiitas appropinquabit usq; ad.

toleraz ppter etapulaz multa obiectunt. Qui aut absti
 nens est adicet vitaz. Tradunt insup phisici q cū me
 lane olie passio habeat aīe accidentia timorosa & pici/
 losa. Idecirco in eis auferendum est studendum ut con
 tra suspectoz inducat societas atra corruptaz ymagiz
 nationē fida ratonabilitas & memoria suspecta cū solez
 tī ingemo auferat. Occidentia similiter corpis putat
 vigilie studium ieiuniū sollicitudo cogitatio p funda.
 non min sunt auferenda ab eis qui talia irrationabi/
 liter exercent. volunt hec verba discretissimi & abstinen/
 tissimi Iero. quib sic di. Non mediocriter erat q ma
 gno bono pfect mediocre bonum. Nonne rationalis ho
 minis dignitatez amicitit q vel ieiuniū caritati aut vi
 gilias pfect sensus integritatū vt immoderata abstine/
 tia atq indiscreta psalmo & vel officio & decantatōe.
 aut amentie aut tristie. i. melancolie. q tristiaz indu/
 cit incurrat notaz. Audiant itaq qui necessaria corpori
 subtrahūt id qd p pphaz dicens loquit. Ego dñs odi
 ens rapinam holocaustū. De rapina holocaustū
 offert qui vel tyalium bono & vel ciborum nimia ege/
 gestate vel solum penuria corpus suum affligit. Vide
 ant itaq quid apō dicat. Carnis curaz ne feceritis in
 desiderijs. Quinta causa timorate & strupulōse consue
 est aliquā societatis timido & coassistentia. Nam unus ti
 midus & strupulosus aliū facit strupulosum. In cuius
 figura ut supra dictū est bellaturis israhelitis sic de ex
 ercitii p clamare iussit. Quis est homo formidulosus.
 & corde pauido vadat & reuertat in domum suā ne pa
 uere faciat corda fratrū suorum sicut ille p territi: ē ti
 more. Sic etiam Gedeon p liaturo dñs ait. Loquere
 ad populum & cunctis audiētibz pdica. Qui formidu
 losus & timidus est reuertat. Obi glo. Formidulosus
 est qui adolescentie vicio anteq videat mala sola cogi
 tatione terret gelida p membra formidinem volueris.

ut non tam aspectu malo & q̄ auditu & expectatōe sol
uat. Ideo iuxta. lxx formidulosq̄ corde dicitur. In corde enim
& in interiorib⁹ animi desixū manet h̄ viciū. Timi-
dus autem qui primo aspectu ad ingressum trepidat nō
in toto corde terretur sed reparari & curari dummodo potest

Meditari morbum strupulose conscientie
et causas morbi assignat. Et de h̄c prima re-
gula et doctrina ponit. **C**apitu- vi.

Assignatis cūnisis formidulose conscientie restat
videre de additionib⁹ q̄s h̄c dicitur medicis puta
prudens doſſor aut ociliari⁹ ut curet errore
um in strupulis. Habeat igit̄ quinque videlicet
Naturā morbi & causas consideret. Inſtruimū talē non fa-
ciliter dure corripiet. Specie de curando morbum cito-
to tribuat. picula inſi se at medicum iſinuit & regulas
strupulum deponendi indicet. Primo in quinque naturā mor-
bi & causas consideret tactas. s. in pccidentia ca. Quia enim
strupulus verisimiliter a causa ultia aut a tertia aut
ab alijs tribus originatus est. Si ab ultima strupulus
causatus est videlicet a societate stupulosoꝝ seu ab eo
cum doctrina incauta cauendum est p tanto ab eis.
velut ab errantib⁹ in hoc em̄ Cri. sup Psal. Retum na-
tura sic est ut cūtiens bonus malo iungit non ex bo-
no malus meliorat. sed ex malo bonus attenuat. Di-
uersis enim reꝝ nungq̄ potest h̄c concordiam & multa
solicitat ne phanda. Ad idem est Bern. dicens. Vicio
sus conscientiam vitiosorum nō refugit & ubi omnes
sordent unius minime fetor sentit. Quo contra Bern.
in epistola quadam. Nulla inquit res magis animos
inducit honestos & in prauum inclinabilis reuocat.
ad rectum q̄ bonorum vitiorum conuersatio Paula
cum em̄ descedit in pectora & vim pceptoꝝ obuet fre-
quenter aspici frequenter audiri. Et iterum coniector delicate

paulatū eneruat & emollit. Necesse ē aut ymiteris aut
 oderis. Utrumq; aut evitandū est. Ne aut similis ma-
 lis fias qz multi sunt ne vel inimicis multis qz dissimi-
 les sunt cū hijs ducesare q te meliorem facturi sunt. Il-
 los admittit quos tu potes facere meliores. Si autem
 stupulositas videt surgere ex tercia causa scz ex dyab-
 olica temptatōe succurrentum ē p deuotaz orationē
 & p sollicitaz cautelaz ne dplexio aut morb⁹ naturalis
 corpis demoni cedat in instrumentū temptandi. Di-
 em Ysido. iij. li. de sumo bono. Dyabol⁹ qñ spiaz de-
 cipe qrit pri⁹ naturaz vni⁹ cuiusq; intendit & inde appli-
 cat. Vnde aptū hoīez ad peccandum dplexerit. Idē gre-
 go. li. xxix. mora. sic pandit pri⁹ ait. dplexiōez vnius.
 cuiusq; antiqu⁹ hostis pspicit & tunc temptacōis laqz
 os apponit. Ali⁹ namq; letis. ali⁹ tristib⁹. ali⁹ timidis.
 Ali⁹ claris morib⁹ existat. Quo ergo aduersari⁹ occul-
 ta facile capiat vicinas dplexionib⁹ deceptōes parat.
 Qz em leticie voluptas iuxta ē letis morib⁹ luxuriaq; p-
 ponit. Et qz tristitia in iram facile labit. tristib⁹ pocu-
 lum discordie porrigit. qz timidi supplicia formidant.
 paudentib⁹ terrores intentant. Et qz elatos extolli lau-
 dib⁹ pspicit eos ad qcumq; voluerit blandis fauorib⁹
 trahit. Singulis itaq; hoīib⁹ vicijs duenietib⁹ insidiat.
 Neq; em facile captiuaret si aut luxurios⁹ prennia aut
 quaris storta pponeret. Si aut voraces de abstinen-
 tia aut abstinentes de gule imbe illitate pulsaret. si
 mites p studium certaminis aut iracundos cape p pa-
 uores formidinis queret. Ob h etiaz phus. ii. Ethic. in
 regulas q̄s p virtutū insertiōe pcipit conari iubet ut
 quilibet atra illud vicium vigorosi⁹ pugnet ad quod
 se plus aut dplexione aut dsuetudine titillare expitū.
 Nō aut demonem debilitet oratio doce Augustinus.
 Oratio inquit est anime sancte p̄sidium angelo bono
 solatum diabolo suplitum deo gratum obsequium &

pnie religionis laus s̄x certa & sanitas incorrupta.
Hec virtus oratōis est que aqua p̄ chanane e filia de-
monium expellere potuit Math. xv. Si vero stupulo-
ritas fomentum capiat a prima sc̄da & q̄rta cauſ. Di-
cunt exp̄ssimi in tali negocio theologi d̄silijum esse h̄n-
dum corporalis medici. Ideo Eccl. xvii. dicit eterna
sapientia. Honora medicum ppter necessitatē. etenim
creavit illum altissim⁹. O deo ēst em̄ oīs medicina. &
iter altissim⁹ de terra creavit medicinaz & vir prudēs
non abhorrebit illaz. Hbi glo. discretos vult non esse
in oīb. q̄z opa dei bona sunt valde. Hnde non debem⁹
ea sp̄nere q̄ d̄stat creatorem ad utilitatem nostrā fecisse.
Sic fecit Ezechias pfectissim⁹ & sibi fieri pmisit in sua
egritudine p̄sa. xxxviii. ubi d̄r Jussit p̄saias ut tolleret
massam deficitis cathaplasmarēt sup vuln⁹ Ezechie. s.
ut sanaret. Naz glo. di. Aquila & symachus vulnus
morbū regum interpretati sunt. Alij vero non vuln⁹
s̄ apostema h̄spicati sunt cui iuxta artez medicorum
seciorib. sc̄is & atusis subuenit quib. sanies in supfis-
ciem cutis puocat. Quo igit timorosa & erronea d̄scie-
tia a stupulis medicinaliter submoueri valeat vide-
antur eo que dicta sunt in sc̄da causa pcedentis capi-
tuli. Et de cibo eorum potu passionibus anime somno
vigilia studio & similib. sequat quis medicum corpo-
ralē bonum & deum timentem. Non tamen putet q̄s
in omnibus secundum esse quemlibet medicum per-
cuem nobis vita plongari interdum possz. Dicit em̄
beatus Ambrosi⁹ sup psal. c. xxxix. Contraria diuine
cōditioni sunt pcepta medicine. A ieuiuio reuocat lu-
gubrati non sinunt a bona intentione meditationis
abducant. Nec semper terreatur quis verbo Jeromimi
dicentis. Non differt utrumq; magno vel paruo tem-
pore te interimas. Quod moderate exponendum est.
vt sequenti capitulo declarabit.

In exercicis corporibus ut ieiunio absti-
nentia & similibus non s̄p oportet mortem ti-
mere sed acriter delet corpus castigari.

Capitulum Septimum

Interea ne quis corpori atra spūm plus q̄ deg
in puidē indulgeat. Idcirco p intellectu pfa
te autoritatis Iher. Animaduertenda ē cō
clusio Cancell. p̄fisiens. Joh. Gerson cum suis
declarationib⁹. Licet inquit agere multa siue t̄palia si
ue spūalia p que abbreviat vita corporalis vel incurrit
infirmitas dūmodo intentio hoīs non directe & mome
diate ferat sup eo quod est abbreviare vitaz vel infir
mitatez incurvare tanq̄ sup finem ultimum. Qd etiaz
non fiat p fine prohibito quemadmodū desperantes ve
stoyci aſulebant. De hijs em̄ intelligit autoritas Iero
di. Non dēc vtrq; magno vel p̄uo t̄pe te interimas.
Qd aut̄ in multis liceat abbreviare vitam & incurvare
infirmitatez modis tactis patz. Primo qz si non seq/
rent in numeris absurditates. s. q studendum esset cui
libet medicina. Itē cessare deberet laboratores cursores
milites etiam p̄cipue & alij ab exerciciis licitis. Itē di
uites deberent pndere in cōfōis paupib⁹. Et si p istis
t̄paliis licenter quis se morti expomit ergo a fortiori.
p spūaliis acquirendis suandis & recipiāndis ergo cō
clusio vera. Ex quo etiam patz q statutū Cartusiens̄ d
carnib⁹ simpliciter nūq̄ dmedendis esse licitū. Hunc
tñ illud oracij. Est mod⁹ in re sunt certi deniq̄ fines
ultra quos circa quid nequit aſsistere reālum. Virtus
em̄ non in medio indubibliter s̄ in tanta latitudine
aſsistat ut signum ad sagittā. Et illud medium sapiēs
assignabit p̄m p̄hm. Ideo virāis quam experientia gig
nit cereb⁹ q̄ ars opat. & illud medium iuenit q̄q̄ ars
& doctrina multū afferant cōmoditatē studentib⁹ in ex
ercicio vtrū. H̄z veniam ad bona spūalia vtrū &

enumeran⁹ expibiles m^tōes p^rīnq^s p^rter q^s līcītū est
vīte hui⁹ moriendo detrīmentū pati. Prīmo ad obedī
endū deo. Secō ad satisfaciendū p^r peccato. Tertio p^r
iuuamine p^rimi caritatuo. Quarto p^ruitando gra/
ui scandalō. Quinto ad acq^rēndū virtutes in se vel in
alio ad exercitū p^r extirpatōe vīcio p^r ut carnis habe/
atē ad spūm subiectio. De p^rmo notū est q^r de p^r h p^r
cipere vel ad hoc spēaliter instigare vt in mēib^z & sam
psone ymo vbi q^s c^reret ad mortē q^r xpian⁹ est aut
non obligare^r se p^rdere. P^rot in in casu publice se of/
ferre morti sicut plures q^r vltro se oba: leūt sicut legio
decem milii miliū & beata Mauricij so: ietas & alij. tñ
h necessaria est discretio vt qñ & vbi q^r xp^s iussit pse/
ctōe fugere de vna ciuitate in aliaz. Tertio dōz ista
Secunda ratio q^r satisfactio & iustitia sepe multa iubet
fieri p^r c^rabb^ruia^r vita vrpaz de pnijs publicis & oc/
cultis. Et iusassimū est ista deuote suscipe. De dēmenas/
to c^rde^r ad mortē publice & iuste dīam quidez q^r p^r
fugere. Alij non im p^babiliter tradūt oppositū quod
remanere tenet ne viole*c* iustā & fñiaz. Tñ quid qd
sit non dubium est quin talis meritorie p^r remanē.
& expectare mortē meriti ymo vt vde^r non impossibi/
le est hoīez adiudicari posse vt se p^rimat p^r se quod als/
teri facere licet. Cur ergo nō poterit q^s p^r peccatis enor/
mibus quib^z meruit mortē clñaz tpalē penaz sustinē
Ita ergo satis fatuant hij p^r peccatis p^rteris & p^rntib^z
suis & alioz p^r tpe mīe vt euitēt infern⁹. Sed az ratōez
assignauim⁹ caritatē erga xymū ymitatricē xpī q^r lā
guores nostros portauit. Sic paulin⁹ nolan⁹ c^rp^s p^r
uidue filio se pagano in suū dedit & Sanctul⁹ p^r dy^r
cono morti se exposuit. Hac de causa sunt religiones
institute p^r satisfaciendo p^r se & p^r alijs. Et tales in cor/
pore mistico eccl^eie tenent locum plangentiū Ergo si
merces magna ē p^r alijs penaz sustinere licet dñiter vitā

abbreviare. **O**nus induxit ibi de plurib[us] p[ro]seritum de v[er]o
 ne Antiocheno ac milite de quibus loquitur Ambro. si
 bro de virginine. **C**ur igit[ur] carebunt p[re]cio dicti religiosi q[ui]
 sepe purgati p[er] alijs dura corp[us] sustinent exercitia. **E**c-
 quodam[us] etiā suam ponunt. **I**stud est officium ecclesia-
 sticorum. **H**unde arma clericorum ieiunia & lacrime. In e[st]a
 ratione ponit evitatio scandali p[er] quo etiā mors est
 subcunda. **S**i esta inquit apo[st]olus scandalizat fratre meū
 non manducabo carnes in eternū. **H**unde ponat q[ui]s co-
 ram ydolo offerentib[us] ydolatrica edenda & non alia nū
 quis eligeret p[ri]mū morte[rum] q[ui] in scandalum fidei talia d[icitur]
 medere & puillos scandalizare ut Eleasar scriba cō-
 stantissimus fecisse legit. **iij.** Macha. **vij.** Qui carnes porci,
 nas nec vere nec apparente gustare voluit. **A**d h[oc] preci-
 pue resperit Apo[st]olus cū ait. Castigo corp[us] meum & i ser-
 uitutez redigo quantum ad restitutio[n]ez ne forte inquit cū
 alijs p[re]dicauero ipse rep[re]ndo officiar. **I**ste heu modus in
 paucis inuenit s[ed] pleno ventre & bursa refecta xps p[re]-
 dicat. Idecirco non imerito eis dicitur. Medice cura teipsū
Ex quibus etiā sequitur q[uod] in p[re]dicatoriis & curatis minor
 requirit vite aust[er]itas & exemplum. **I**nferat p[re]terea q[uod]
 carthusiensis in extrema necessitate potest abstinere a car-
 nibus sine peccato. **T**um q[uod] fratres p[otes]tes vel absentes
 scandalizaret. tum q[uod] institutum est vel q[uod] non sufficien[t]
 informati tetabuerit etiā extra necessitatē ita facere. **P**lu-
 res etiā cāunt q[uod] non solum p[otes]tes sine peccato ymo te-
 nent abstinere p[re]ter scandalum. **P**lus emētā p[re]im[er]i
 q[ui] corp[us] & esta quantum magis plures atque ymo totū eligio
 vt quid p[er] membro reunite totū corpus mysticū detri-
 mentum patias. **N**ūo daret totū vite florez p[er] fratribus
 & tanta cupiditate p[re]ter marcidaz cū alio & detimento
 detinere conat non est miles strenuus q[uod] statim p[er] pla-
 gas a p[er]lio recedit. **S**anctus Martinus nūquid fecit ma-
 gnūm stuprum moritur in cinere & cilicio recubens

p leto cū pteret ab eo ut sibi sinaret vilia statuenda
supponi. Redit. Non deq; inquit filij x̄panum nisi in
cinerem & cilicio mori eo si vobis aliud exemplum relin-
quo iūe peccavi. Sbi autē nullū esset statutū etiā ppter
tuo astridū voto q; a carnib; abstineat in tali necessi-
tate solueret teneret. Quia nulla lex autē statutio pure
hūana potest absoluere vel excipe autē resistere q; nō
obstinet lex diuina q; di. Non occides. Nez pastē fame
moriente si non p̄misisti occidisti. Nec ad se minus q;
ad alios p̄ceptū illud extendit cū qr raro vel nūq; iste
dure necessitates occurunt. Ideo rēnabile est statutū
Cartusiens. Constitutio etiā generalis ecclie ē de nō
usu carniū in die venēris sine exceptōe regularitē nō
obligat tñ in extrema necessitate ymo nec excusaretū
ab homicidio si se vel aliū mori p̄mitteret ubi viuere
poss; n̄isi ppter graue scandalū vt dictū est. Et de vo-
tiis simile ē argumentū. Quinto ppter acc̄sionem vir-
tutū & exterminū vicioꝝ debilitare possumus corpus
ymo vitaz abbreviare phas est. Salomon em̄ p̄posuit
a ymo abstinenē carnez suaz vt transserret anim ad sa-
pientiaz. Daniel & ceteri idz fecere ppter h̄atū vt abiles
essent diuinis reuelatōib;. Proinde tradūt illud in cō-
templatōe expti nō posse cīaz ex egipto tenbratum
ad lumen terre pmissionis venire n̄isi p dehtum for-
tis atritōis corporalis que etiā a licitis abstineant. Et
h̄m Grego. Nemo nouit apphendere quod oltra ī m̄
est n̄isi se eleuet a carnalib; & corporalib; ppter idz ipse
in maxima egritudine extitit. Inde est tanta caritas &
terlatuꝝ qr omnes atritōes corporis refugiunt. Exi-
git quippe talis sobrietas nō solum q; peccata extermin-
net & seruet mandatū. Sz multo aspior qr p talia dilata-
tur cor ad supiora cōtemplanda.

Declarant scda & tercia doctrine medico
morali necessarie & multipliciter ostenditur q;

in deum sine iordinato timore spare dētūs.

Capitulum Octauum.

Seunda doctrina morali medico necessaria ē ut timidum & stupulosum non faciliter du re corripiat. Nam ut dicitur Joh de Tam. li. suo de solatōe theologie. In multorū talium timorū ratis & scīsmib[us] q[uod] si mali culpe esse videntur s[ed] solum ex ero in intellectu seu apprehensiva virtute & multū de p[er]fectione. s. timore & amore dei. H[oc] non sunt deridendi taliē infirmitatē h[ab]entes s[ed] magis laudādi utputa quos adeo urget curitas & filialis dei timor q[uod] p[er] toto mundo nollent dm offendere scient peccato mortali licet timor vehemens dm offendendi & dubitatio de agendis non nullos huiusmodi alium in tm̄ pertinet q[uod] leprosa vel aliū morbus gravissimum eligerent ut a tali infirmitate es sent supportati cuiuslibet ob h[ab]itu[m] multū apaciendum ē. Per duraz em inuasionē terrent amplius & morbus aut non medet aut inualescit amplius. H[oc] beat⁹ Pe. i. p[er] iij. tales benignissime solans ait filij b[ea]nfacientes & non timentes illaz perturbatōes. Tertiū similiter cohabitantes h[ab]ent scīaz q[uod] si infirmiori vasculo muliebri impicientes honorez tanq[ue] coheredib[us] gratie vite. Taliū piissim⁹ fuit mediatus dei fili⁹. De quo Math. xij. Allegat⁹ vatis cīnum v[er]sa. xlj. Ecce puer me⁹ quez elegi dilect⁹ me⁹ in quo bene cōplacuit ante mee & sequit⁹ Non contineat neq[ue] clamabit neq[ue] audiet aliquis in plateis vocē ei⁹ Calamum q[ua]ssatū non cōteret & lignum sumigans nō extinguet donec eiciat ad victoriām ūc. Sup quo Ie. Qui peccatori non portigit manū nec portat onus fratris sui. Iste quassatū calamū constringit. Et q[uod] modi eam scīm illaz contemnit fidei in p[er]uulis. Dat similem doctrinaz beat⁹ Grego. in pasto. li. ij. ca. iiiij. d. Alter amouendi sunt leti atq[ue] aliter tristes videlicet inferenda sunt tristitia que secunt⁹ ex supplicio. Tristib[us] vero

in serenda sunt leta que pmitunt ex regno. Distant le
ti ex mihi i aspirata qd timant. audiunt tristes pmo
rum studia de quibz psumant. Ista d2 He vobis qui
ridebitis nunc qz flebitis. Ista vero eodē magistro docē
te audiunt. Itz videbo vos et gaudet cor vestum.
et gaudium vestū nemo tollit a vobis. Tercio mora
lis meditatis stupulo ego de cura spem tribuat. cō
solari em d3 vt dicit vbi supra Iohann. de Tam. qz ma
ximi viri hac infirmitate stupulose conscientie laboras
se visi sunt et tandem curati fuerunt in toto vel in pte.
cuoz qz plures magni sacre pagine de dores effecti in
fuis didicent t vulneribus quomodo alienis medeti
possent. laboret ut bona spem habeat et audaciam lau
dabilem considerando id qd de e3. S. Tho. i. scde. q. xlvi.
p phm. h. Reih. qui dicit. Qd causa audacie est cum in
fantas a fuerit spes salutarium vt ppe exūtum timen
de rum aut non entum aut a longe entum. Hn qum
qz sunt nata causare spes vel exeli. de re timore sūt em
sa audacie eo qz audacia timori opponit. Est caueso
spes appetit excellentis boni cu fiducia et bñendi. hec
naturalis aesisitas constancia seu audacia non essentiali
ter inest homibz sicut nec timiditas. Hn dicit Alber sup
iij. di. xxx. qz huiusmodi non seqz spem hz poti et plexio
nem si ut melancoliam et huiusmodi. Est em melanco
lia sic terrea et frigida hns evaporationes nigras ad
cerib. um lucidum quibz m. m. terribilia fantasma
ta et est in eis calor non sufficiens ad calefactionez cor
dis et sanguinis cordis motum est diastolon et exsufla
tionem sanguinis et spirituum in membra exteriora et
corpus et ideo manent destituta frigida et timida refu
giente sanguine ad cor et stante ibi. Et cum hec cōplexio
non sit in omnibz non oportet qz omnes equalit
fnt constantes vel timidi. In mulieribz aut est multū
timida complexio ppter debile calidum et vincens hu

midum in quo cito profundantur terribilia. Et calidum
 debile non sufficit calefacere cor et sanguinem ut prius
 dictum est. Unde omnis mulier naturaliter est timida
 nisi sit per accidens ut virginis que non timent. Hec al-
 bee. Siquidem timida tristitia deicit a bonis animi teste
 Salomon puer. xv. di In timore animi deicit spiritus et
 econtraire. Eccl. xiiij. Felix qui non habuit animi tri-
 ficiam et non excidit a spe sua. Ideo non est continua ha-
 benda membra via peccato et nec continua cogitanda dei
 iusticia. Vnde sepe presentim in timidis assumenda est spes
 in deum et fiducia ut spes que potior est virtus quam timor
 in dei misericordia respiret. Sunt autem quinque per quae spes adiu-
 nat plurimum videlicet diuine proprietatis consideratio
 Mediatoris Christi incarnationis. Mediatrix nostrae inno-
 catio. Scripturae sacre attestatio. Et sancto et piorum
 aduocatio. Primo videlicet diuine proprietatis considera-
 tio. Est enim creator noster et opifex. Artifex autem na-
 turaliter a deo suum opus diligit ut illud vivificare vix
 audiire valeat. De eo enim Sapientia. xij. 82. Diligis opera q
 sunt et nihil odisti eorum que fecisti. Quanto ergo ma-
 gis diligit eum quemque ad similitudinem et imaginem su-
 am creavit. Et quod esse gratis utilitatem bene esse per oper-
 ationem orationem quis ab eo non speraret. Est deus no-
 ster etiam verissimus et naturalis dominus. Diligunt autem
 naturaliter homines que sua sunt conservant ea et si perdidi-
 rent gaudet cum recuperant. Longe amplius similia sa-
 recte deus credendum est de homine ut docet in parola ouis
 predice et dragma Luke. xv. ubi dicitur. Ita dico vobis. gau-
 dum erit in celo super uno peccatore penitentiam agen-
 te plus quam tandem propterea fidem teneat seruum meum domini
 seruo quam vicieversa seruum domino. Sicut ergo infidelis
 esset seruus qui domino suo in necessitate non subven-
 iret cum posset. Ita et deus quod ad diuinam absit fidelis
 fide. Credat igit certissime isti. Corint. x. Fidelis deo

4

qui non patietur nos temptari supra id quod potestis. sed faciet cum temptatōe puerū ut possitis sustinere. Merito exinde beat⁹ Martin⁹ paucierendus a latrone et quesit⁹ si timuiss⁹. Rendit non nūq; fuisse magis secur⁹. q; a sciebat miāz dei maxime affutaz in necessitate. Est in sup de⁹ in tñm bon⁹ essencialiter et misericordissim⁹ ad o; ut petentes non min⁹ velit a miseria liberare q; ipi liberari velint. Asserit h⁹ beat⁹ Augu. locuens d̄ isto xpi verbo Peccate et accipietis. Non tñm hortaretur ut petere mus nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia plus vult ille dare q; nos acripe. Plus vult ille misereri q; nos a miseria liberari. Ad h⁹ parola p̄tēnens est euāgēlica de filio pdigo. Lu. xv. et illud. Lu. v. Si ues cum sitis mali noscitis bona data dare filiis v̄ris q̄ntomagis pater noster de celo dabit spūm bonum petentibus se. Secdo vñ ad augmentū spei mediatoris xpi incarnatione. Prebet em̄ ait Grego. apud dm fiduciām hoī deus homo. Est nob̄ s̄ spes magna petentib⁹ c̄r de⁹ aduocatus noster est iudex noster. Unde. i. Joh. ii. Si quis peccauerit aduocatū hemus apud patrem ih̄m xp̄m iustū. Et ipse xp̄iciatō p̄ peccatis nostris. Et Ro. viii. Xpus ih̄s est ad dixeram dei q̄ etiā interpellat p̄ nobis. Vi. q; glo. sup illud Psal. Saluū fac populu tuum dñe et Ecce q̄nta spes credentium cū p̄ eis orat passus p̄ eis et iudex est aduocatus. Clementiaz hanc sumam xpus aduocatus misericordissim⁹ gratiōse ostēdit cum sancto Carpo orante ut duo infideles de hac vita tolleātur. sic xps de celo veniens dixit. Percutite contra me cetero patut em̄ sum rursus p̄ hominib⁹ saluādis pati. Et hoc amicū mihi non q; alij peccant homines. sed vide si bene habet mansionem in h̄yatu et cum serpenti bus amutare pmansione cum deo et bonis et amatoribus homin angelis ut in exemplo refert Dionisius in epistola ad demophilum monachū Tercio valet ad

sp̄i augmentis mediaticis nostre invocatio. qz est vt
 eccl̄ia canit. **S**ita dulcedo & sp̄s nostra & aduocati.
 mater gratiae & mater mie. Et iterum tu pietatis v̄scē
 ra nulli claudis hoīm. Crede beato Bern. dicenti. **H**e
 cūrum habens accessum o homo ad dñm. **V**bi habes fi
 lium ante patrem & ante filium matrem. **F**ili⁹ ōndit pa
 tri cicatrices & ru'new mater ōndit filio pectus & vbe
 ra nec vlla pōe esse repulsa vbi tot caritatis occurrut
 insiḡnia. Et itez cum tu dignus non eras cui dei filius
 daret datus est marie ut p̄ ea⁹ accipes quidquid h̄res
Hileat inquit m̄az tua⁹ inquit idem o virgo beata. si
 quis te inuocat⁹ in necessitatib⁹ si meminerit defuisse
Reuolue totaz seriem eu'ngelij. Ec si quid asp̄um **S**i
 quid durum inuenies in Maria deinceps cā suspectaz
 habeas & ad ea⁹ accedere verearis. **P**rudentissim⁹ em̄
 artifex de⁹ humanum genus quassatū non cōstegie. s⁹
 vtili⁹ omnino refecit ut nobis videlic⁹ nouum Qdaz
 ex veteri reformet & etiam in mariā tr. missunderet. **E**c
 quidem ut omnis sufficientia nostra ex dō sit poterit
 xp̄s sufficere sed nobis non erat bonum hoīez esse solū
 Congruum magis ut vterq; sexus adesset quorū cor/
 ruptio neutrī defuisse. **P**lanc p̄potens & fidelis est me
 diator dei & hoīm homo xp̄s ihs. Sed diuinam vēnt
 in eo homin's maiestatem. Etenim deus noster ignis
 d̄sumens est quem verec⁹ peccator accedere ne sicut cera
 fluat a facie ignis sic ipse pereat a facie dei. **O**pus igit̄
 erat mediaticem ad mediatorem illum habere. Nec
 alter nobis vtilior q̄z Maria. Qd humana fragilit̄
 ad mariam trepidat accedere nihil austерum in ea n̄i
 hil teribile tota suauis est lac & lanam omnib⁹ offert.
 & omnibus omnia facta est verba sunt Bernhardi.
 Quarto valet scripture sacre attestatio que totus mo
 net ad spem & sp̄ates beatos asserit & nullibi vel raro
 ad strupulum p̄mo nunq; ad erroream conscientiam

Nam p̄sa. v. Quis ambulauit in tenebris. s. ignorātie
et non est lumen ei speret in nomine domini et iniūtū
sup dominum suum. Et psal. Spera in dño et fac boni
tatem et pasceris in diuitijs eius. Spera in eo et ipse fa
ciet. Operate in eo oīs aggregatio populi quia deus ad
iutor noster in eternum. Spantez in dño misericordia
circundabit. In deo sp̄aui non timebit quid faciat mi
hi homo. Ex quo patet multiplex in dño sp̄antum uti
litas videlicet diuitiar̄ et diuinar̄. datio orationū exau
ditio. dei auxiliatio. misericordie circumdatio. et demo
nis detestatio. Sic Iere. xvij. Beatus vir qui confidit
in dño erit q̄si lignum quod plantat sup aquas. Nec
mir quia spei arbor spei in optimo loco. s. in summo bo
no ponit hic baculus non arundine egypti. sed sechis
nus quo deum innititur. Et hec de qua Sa. ii. Qui con
fidunt in illo. s. deo intelligunt veritatem. Quinto ad
ide m̄ ut sanctor̄ piorum invocatio. Juxta illud Job
iiiij. Ad aliquæ sanctor̄ conuertere. Et illud Psal. Le
uani oculos meos in montes unde veniet auxilium mihi
Montes sunt viri sp̄iales. Et ideo de eis Bern. dicit.
Tria sunt que in festiuitatib⁹ sanctor⁹ vigilanter con
siderare debemus. Auxilium sancti Exemplum sancti.
Et nostraz confusionez. Auxilium quia potens in ter
ra potentior in celis ante faciem domini dei sui. Si h
dum viueret misertus est peccatorib⁹ et orauit pro eis.
nunc tanto amplius quanto verius cognoscit mi
serias nostras. orat p nobis patrem. Quia beata illa
patria caritatem eius non immutauit sed augmenta
uit. et nunc sibi poti⁹ induit viscera misericordie cum
ante faciem mie assistat. Verisimiliter igit̄ est et credi
bile valde q̄ hi⁹ de quorum pietate in via multa legi
mus in patria iurta necessitates diuersas intercessioēs
piissimos habem⁹. Tales fuerunt p̄serit beat⁹ Nico
sup afflictos pia gestans viscera. Martin⁹ q̄ clamidez

diuīsit p̄ rupi Raterina & Onofri & alij q̄ retinerunt
clementiā & mīaz & grāz semp eo & memorā agentib⁹
vt de eis publice cantat ecclesia.

TExplanat quartaz doctrinaz & quantum
obsint singularitas impensualibilitas & obedi-
entia.

TCapitulum Nonum.

Quartā doctrinā medico morali necessaria ē
q̄ pīcula nīsi medicū talez seq̄t̄ insinuat Que
pīcula qlia sīnt & q̄ sūnt fruct⁹ bone & quiete
dīscie dīctū est supra pte i.ca.i.z.h. Sicut em̄
q̄ corpis medici non seq̄t̄ se mortis pīculo dīmittit sic
q̄ stupulosus est si discretos sapientes vel platos nō
sequit̄ se multo & peccatorz discriminī tradere non am-
bigit. Ibi siquidē singularitatis viciū vmo supbie & se
pē in obedientie incurrit. Quā singularitatē vitupabi-
lem tria osidunt. s.sancto & scripture sacra dicta & na-
turalis industria. Scriptura quidē sacra. Nā puer. iij.
82. Habe fiduciā in dño ex toto corde tuo & ne vmita-
ris prudentie tue. In omnib⁹ vijs tuis cogita illū & ipē
diriget gressus tuos ne sis sapiēs apud temetipm. s̄ in-
terroga patrē tuum & annūctiabit tibi maiores tuos et
dicent tibi Deutto. xxij. Sic eccl. vi. 82. In multitu-
dine prespiteroz sapientiū st̄ & sapientie illoz corde
diungere vt omnez narratōez dei possis audire & pro-
uerbia laudis non effugiant te. Et si videris sensatū
euigila ad illum & grad⁹ hostio & illi⁹ terat pes tuus.
Et ite ibide. viij. Ne despicias narratōez prespiteroz
sapientiū & in puerib⁹ eo & cōuersare Alb ipis em̄ di-
ces sapientiam & doceinā intellectus & seruire magnā
tis sine querela. Non te p̄tereat narratio semiorū ipsi
em̄ didicerunt a patrib⁹ suis qm ab ipsis disces intel-
lectum & in tpe necessitatis dabis rūsum. Ratio autēz
quare oportet inferiores & simplices seq̄ sapientiores
assignat Sap. ix. Quia cogitationes mortaliū timide-

¶ incerte pudentie nostre. Corp⁹ em qd corruptum
aggravat etia^z & terrena inhabitatio deprimit sensu co-
gitante multa. Et difficile estiam⁹ que in terra sunt
& que in prospectu sunt inuenim⁹ cū labore que in celis
sunt aut̄ q̄s inuestigabit q̄si diceret. Paucoꝝ est. s. qui
sciūt scripturas ponderare nō eoꝝ q̄ timore odio vel
amore turbati verꝝ a falso nesciunt discernere. Vult h⁹
Salomonis dictu⁹ puer. iij di. Qui fortiter p̄mit vbe-
ra ad eliciendū lac exp̄nnit butirum & qui vehementer
emungit elicit sanguinē. vbi glo. Vbera fortiter p̄mis-
dum sacri eloquii subtilia verba intellectu pensas qua-
p̄ssione dum lac q̄rit butiz inuenit. qz dum tenui intel-
lectu querim⁹ libertate eterne pinguis yngimur.
Qd nec sp nec vnq̄ faciendū ne dum lac q̄rit sanguis
se q̄t. Quia cum verba diuina ultra modum discutunt
in carnalez intellectum cadunt. Sanguinez em elicet
q̄ vehementer emungiti qz carnale efficit hoc q̄ nimia
discussione sentit. Idecirco etia^z puer. xij. 82. Qui cōfi-
dit in cogitationibꝫ suis impie agit. Ostendunt idem
scđo sanctoꝝ & dicta singularitatis virtutu quo quis pxi-
moꝝ etiā sapientiaꝝ & dictis nō acquiescit. Dicit em. b.
Bern. de. xij. gradibꝫ supbie. Cum singularis ex hijs q̄
singulariter & inaniter agit apud simpliores eiꝫ opi-
nio excreuerit dum miserū beatificanc ipm in errorem
ducant. Credit namq; qd audiuit & quid intendat nō
attendit obliuiscit intentoꝫ dum amplectit opiniōeꝫ
Cum q̄ de omni alia re plus credit sibi q̄ alijs de se so-
lo plus alijs q̄ sibi. Et quitqd s se laudatu nouerit nō
ignorantie aut benivolentie laudatoris s̄ suis meritis
arroganter ascribit. Hnde post singularitatē sextum
sibi gradum supbie arrogancia vendicauit. Post hāc
p̄sumptio inuenit in q̄ septim⁹ grad⁹ osituit. Qd idē ē
Cassia. ex verbis abbas moysi. Humilitatis nō fide
prima probatio hec erit. Si vniuersa non solū q̄ agēda

Sunt ac. ut positi sunt supra pte scda. ca. vii. Prediciorum ratio reddi ex primo li. iij. ca sume otra gentiles sancti doctoris p gradu intellectuum. Idem inquit op duorum hominum quorum unus alio rem aliquam intellectu subtiliter intueretur ille cuius intellectus est elevatio multa intelligentie que alius omnino capere non potest. Hic patet in rusticis qui nullo modo phis subtiles rationes potest capere. Hic parvissimenter cum iuuenies scienciae aut moribus inexperiens in maxima distantia sunt ab expertis capere ne queant eis in oibz necessariae filia nisi ab expertis manuducantur. Miratur pte rea. b. Iero. in plogo biblie. Cur impedit et non in scripturis legem dei putent in oibz que dixerint cum tamen in nulla alia arte aut sciencia quam de cetero quidem at quod prius diu non didicerit tempore et experientia diutinissimum.

P Ultima doctrina exponit et annumerantur vii regule quas obseruare debent qui nolunt scrupulosas conscientias deponere rationabiliter quarum tres declarantur. **C**apitulum x.

Onde quinta doctrina morali medico necessaria est ut se regulas scrupulos deponeat indicet infirmo. In his enim eiusdem scrupulo se conscientie medicina curativa latet. Sunt autem septem generales regule quorum amiculorum errorum et conscientia deponi potest et deinde videlicet Debita ad gratiam dei proportionatio. Sollicita sacre scripture indagatio. orationis deuote continuatio. Opiniois aliorum tutta electio. Obedientie humiliis primi et secundi scrupulo et timida abstinentia et precepto et discreti episcopatus. q. vii. hunc iubet eterna sapientia. puer. iij. d. Si suscepis homines meos et mandata mea custodieris penes te si sapias inuocaberis et cor tuum inclinaveris prudentie si quesieris eas quasi pecunias et sicut thesauros effoderis illam tunc intelliges timores domini et scientiam dei inuenies. Prima regula inuitur ibi. Si mandata mea ac. Secunda ibi. Si quisieris eam quia pecunias

E

tercia ibi. Si sapientiaz inuocaberis. Quarta ibi. Si
prudentie. Quinta ibi. Inclinaueris cor tuu. Sexta ibi.
Sicut thesauros effoderis illaz. Septua ibi. Si suscep-
ris simones meos subaudi modo debito. Prima regu-
la igit est ut quis se ad gratiam potest ppetret dei man-
data seruando de peccatis oibz et singulis corde dolore-
z et eam pure fitendo. Nam quicqz facit qd in se est deus
infallibilis ei gratiam infundit et lumen domini scie sapie i-
telleat et filij ei tribuit qbz iuuari potest ad depositoz
eronee scie put late supra patuit p.ij.ca.ix.7.x. Ho-
lunt h verba pphaz. Nam Ezech. xviii. 8r. Conuertiri
minim et agite pniaz ab oibz iniqtatibz vestris et nō erit
vobis in ruinā iniqtas.. Et ite et de grauissimis pecca-
toribz iswhelitis in syo et ihlm hstantibz dñs Ysa. xliv
di syon derelinqt me dñs et dñs oblitus est mei. Niūquit
mulier pot obliuisci infantez suu ut nō misereat filio
uteri sui. Ecce si illa oblitus fuerit ego tñ non obliuiscar
tui. Ecce in manibz meis descripsi te. Hcda regula est
solicita sacre scripture indagatio. Si inquit cferis ea
quasi pecunia. Hcim autem q mercatores filii huius se-
culi q prudenteres sunt filiis lucis s in generatiōe sua
sumum studiu hnt acquirendi pecunias. Nam pcepto
rem primo tritū in arte sua docente audiunt. Hedo i
libris debitor et recepto et studente solicite. Tercio debi-
ta sua et auxilia alio et postulant assidue. Ad quorum
certe similitudinem facere tenemur. Primo em pceptorē
seu mgem discretū oportet ut qs habeat. Docet em sa-
lomō puer. j. Ut deī in qt pūulis astutia et adolescenti
lis scia et intellectus. Idecirco audiens sapiēs sapiētior
erit et intelligens gubernacula possidebit. animaduertat
pabolaz et interpretatōez verba sapientū et enigmata eo
rū. Ide asserit Ie. in ep̄. ad paulinū. d. Intellīge te in
sa. scrip. sū pūlio et mōstrāte seita nō posse igrēdi. tace
o d gramaticis ichoricis phicis geometricis dialeticis.

musicis astronomicis astrologicis medicis quoꝝ scie-
tia moralibꝫ satis utilissima ē. ⁊ in tres ptes scinditū.
in doctrinā exploratōeꝫ ⁊ vſum ad minores artes ve-
niaꝫ. ⁊ que non tamqꝫ ligua qꝫ manu aministrant. A/
gricole cementarij fabri metalloꝫ lignoꝫ qꝫ cœsores la-
natiꝫ quoꝫ ⁊ fullones ⁊ ceteri qui variaz suppellecti-
bileꝫ ⁊ vilia opuscula fabricant absqꝫ doctore esse nō
pnt qd cupiunt. **H**ic etiā vas electionis post damascū
arabiaz qꝫ lustrataꝫ ascēdit iherosolimā ut videret pe-
trum. ⁊ apud eum i diebꝫ fuit. **R**ursum qꝫ annos. xiiij.
assumto barnaba ⁊ Th̄yto exposuit cū apostolis euā
gelium ne forte inuanū curreret aut dcurriſſ. Insuper
ad pedes gamalielis legeꝫ moꝫ si dīdicisse ⁊ prophetis
se gloriāt ut armatis spūalibꝫ telis postea doceret d/
fidenter. **D**uodecim etiā annos saluator impleuerat. ⁊
in templo sedens de qſiōmibꝫ legis interrogas magis
docet dum prudenter interrogat. **S**ed o exigē ut in le-
ge dei p posse assidue studeat. **Q**uod tanta assiduitate
fieri debeat oñdit. b. **J**ero. taz viris qꝫ femineo sexui tā
religiosis qꝫ seculariibꝫ ſimo adulat̄ ⁊ iuuenibꝫ in epi-
ſto la ad paulinū cui⁹ inicū bon⁹ homo ita dices. **S**p
in manu tua sacra fit lectio. Et ad rusticū nunqꝫ de ma-
nu tua ⁊ oculis tuis recedat liber. **A**ma ſciaz ſcriptura-
rum ⁊ carnis vicia non amabis. **S**imiliter ad nepoci
anum diuinā ſcripturas ſepi⁹ lege ſimo de manu tua
ſacra lectio nunqꝫ deponat. **V**isce qꝫ doceas eum optime
qui hm doctrinaz apostoli est sermonem fidelē ut pos-
ſis exhortari in doctrina ſana ⁊ tradicentes deuincē.
Et ad furiaz de viduitate ſeruanda. **Q**uando inquit d
mediſ cogita ſtatim tibi orandum illico ⁊ legendū fit
De ſcripturis sanctis habeto fixum verſuum numerū.
Iſtud penſum dño tuo redde. **N**ec ante quieti mēbra
concedas qꝫ calatum pectoris tui hoc ſub regimine cō-
pletearis post ſcripturas sanctas doctoꝫ hoīm tratta

44

tis lege eoz dumtaxat quoz fides nō ē. Non necesse
habes autum in luto q̄rere multis de margaritis vnā
redime margaritaz. Et iterum. Si videres sororē tu
am illud sacri oris eloquium coraz audire & tingeret.
cerneres in puulo corpusculo ingentes aīos audires.
totaz veteris & noui testamentā supp̄ electilez ex illius
corde feruere. Pr̄terea ad dēmītria virginēz ait illud
tibi nata deo p̄ que omnib⁹ p̄dicauī & repetens ite & at
q̄ ite & monebo ut aīm tuū sacre lectionis aīr ore oī
cūp̄es nec in bona terra pectoris tui semente lolij adue
naru q̄ suscipias ne dormiente pat̄efamilias qui ēst
Nov. i. aīm⁹ deo sp̄ adherens inimicis homo zizaniā
sup̄ seminet. Et in fine ei⁹ dem ep̄isto le finez iungo p̄ in
cipio nec semel meminisse & temtus sum. Qma scriptu
ras sanctas & amabit te sapientia. dilige eam & serua
bit te. honora illaz & aplexabit te hec monilia in pecto
re & in aurib⁹ tuis hereant. nihil aliud nouerit ligū &
nisi xp̄m nihil possit sonare nisi qd̄ sanctum est. Cui &
cordat illud puer. iiiij. Posside sapientiā prudentiā ne
obliuiscaris neq̄ declines a verbis oris mei ne dimit
tas eaz & custodict te dilige eaz & suabit te. Tercio exi
git ut auxilia ab alienis postulte p̄ oratōez seu depeca
tionez. Non em̄ lectionis sacre studium sufficit s̄ exigi
tur vna cum deuota oratione studiū p̄ intellectu agez
dorum & credēdo & vt oīdit Iero. in ep̄istola ad pau
linum dicens. Quidqd̄ alijs sez ab apostolis & primiti
ue ecclesie doctorib⁹ exercitatio & quotidiana in lege
meditatio tribuere solet. Hoc illis scilicet apostolis &
similib⁹ spiritus sanctus suggerrebat. Et erant iuxta
quod scriptum est omnes docibiles dei. Nō em̄ sufficit
semper studium aiebam sed oratio coexiḡt deuota p̄ i
lectu sacre pagine. Cui⁹ ratione assignat Augustin⁹
ad volusianum de incarnatione verbi. Tanta ē inquit
christianaz profunditas litterarum vt in eis quotidie

p̄ficeret si eas solas ab inēunte puericia vſo; ad decre
 pitā etatē maximo ocio ſūmo ſtudio meliori ingeñio
 conare addiscere. Quid iqtē in hac attinget ſapiencia.
 qui fere toū viſorez etatis ſue alijs impendit ſcientijs
 solas q̄ ſeces ſenectutis huic x funde miſtrat ſapiētie.
 Qd hāc tū ſapiaz a multis orādo cicit q̄ ſtude do pue
 nit. Opteui inquit ſapiens x dat⁹ eft mihi ſenſus. In
 uocauī x venit in me ſpūs ſapiencie. Eundē appit ſe
 ſum in li. de videndo dm. ca. j. dicens. Qui didicerint a
 dno ihu mites eſſe x humiles corde plus cogitando et
 orando pſecerūt q̄ legendo Patet h̄ in Barbaro iſto
 xp̄iano de quo recitat li viij. de doctrina xp̄iana qui li
 teras ipsas nullo docente hoīe in plenam notiiaz orā
 do ut ſibi reuclarent. accepit ſuiss triduants p̄cib⁹ in
 petravit idem ut codicez oblatū ſupentib⁹ qui aderat
 legendo peruereret. Tradunt x patrum hystorie de san
 tho Anthonio ſimile. qm̄ ſine vlla ſcientia lēarū diui
 nas ſcripturas memoriter tenuit fuluis oratōm ſua
 rum pſidio ut ibidem dicit Augu. Ad idem eſt Hugo
 li. ſuo de aia qui dicit. Ad scripture ſacre agnitionem
 plus eſt opus interea compunctione q̄ pſunda inue
 ſigatione ſuſpirijs q̄ argumentis crebris gemitiib⁹ q̄
 copiosis argumentationib⁹ lacrimis q̄ ſentencijs ora
 tione q̄ lectione gratia lacrima x q̄ ſcientia celeſtium.
 Tercia iqtē regula p euafione eronee ſcientie que ē
 oratōis deuote diuinatio. Patet ex pmissis x ex parte
 ſcda ca. viij. ppter qd ſapiens ait. Inuocauī x venit i
 me ſpiritus ſapiencie. Sapien. viij.

Deducit quarta regula x pbae autorita
 tibus antiquorū qd doctorib⁹ contraria
 ſententib⁹ licet bona conſientia unam vi
 am tenere
Capitulum .xi.

Quarta p*ro*inde re tula p*r*incipalis est op*m*ios
q*u*is alicui*s* tut*a* ele*x* o*.* Sicut em*is* ali*q*ndo de
aliquib*s* materi*s* morali*v* doctores opinio
n*u*n*u* d*icitur* a*ri*ar*u* *tunc* frupulosi dubitant qu*ae*
ptem possint cum bona conscientia eligere. Pro enoda
tione hui*s* difficultas notandum i*n* p*m*is q*u*i bona
scientia potest quis tenere v*na*z pt*em* alicui*s* opinio
nis *z* hm*e*az op*ari* saltem excluso scandalo q*u*p*ro* h*z* p*re*
se notabiles *z* el notabiliores doctores d*umodo* talis
op*m*io non sit contra ex*cessam* autoritate scripture sa
cre nec *atra* determinat*o*ez ecclesie catholice d*umodo*
q*u* ex contrarietate talium opinionum non inducat*u*
cuis ad dubitandum s*z* bonaz s*ibi* z scientiaz seu fidez
format de *x*babili*o*ri p*re* p*ecipue* in tali casu q*u*is
adhibet diligentiaz i*n*c*re*nd*a* an*l*ic*at* nec inuenit ali
ud quod eum sufficienter moueat ad h*z* q*u* sit illicitum
Pater illud primo p*ro* doct*or*ez sanctum i*n* c*on*st*it*ut*o*mb*s* de
q*o*libet q*o*li*.iiiij.* q*.x.* v*b*i dicit. Q*d* c*u*n*u* diuerse opinio
nes doct*or* sacre scripture non p*tin*ent exp*ress*e ad fid*e*.
A ad bonos mores t*u*c*absq*ue** p*ecipue* auditores seq*vna*
p*nt*. I*b*i em*is* locum h*z* illud apo*R*o*.xiij.* Unus cui*q*z
in suo sensu abundet. Et ite *z* ibidem de illo q*u* assentit
op*m*ioni*mg*tr*ali* que n*o* e*atra* manifest*u* scripture te
stam*on*u*nec* *atra* illud q*u* publice tenet i*n* ecclesia h*u*ic
ne*q*z*z* d*enat*. H*u*nde id*e* doct*or* in plurib*s* locis et*ia* i*n*
materia morali ad salut*e* necessaria*z* op*m*ione*vna*
v*b*i alij doct*or*es notabiles tenet *atra*ri*u* vt q*u* p*ro* lap
sum i*n* peccati*u* mortale n*o* op*oz* alij*s* stat*u* d*ifteri* sub
p*cepto* h*z* copia*z* f*esso**z* h*z* determinat*u* i*n* *iiiij.* di*.xvij*
Et t*u*n*u* *atra*ie op*m*ois e*hugo* *s* sancto vi*-et bonau*c**.
Similit*d*icit *S*. doct*or* ibid*e*. Q*d* si pro*chiam**s* fit*et*
f*ri* h*u*ni*t* autoritat*e* ep*i* mon*et* pro*chianu**s* vt pl*ib*ano
suo d*ifteat* et*ia* si t*u*c*tal*is *fessus* n*o*lit f*ri* ac*q*esc*e* ad
h*u*c d*z* eum *absoluere*. E*t* tamen *atra*um eius tenent
plares doct*or*is. Nec ob*stant* ea q*u* dicit q*o*li*.xiij.* q*.xij*

ubi dicit sic. **N**on due opiniones sunt contrarie de eodez
 orortet alteraz esse veraz et alteraz falsaz. **A**ut ergo ille
 q̄ facit contra opinionez m̄ḡeo et utpote h̄ndo plu
 rez p̄bendas facit alia veraz opinionez et sic cū faciat
 alia legez dei non excusat a peccato q̄ uis non faciat
 alia conscientiaz. **S**ic em̄ contra legem dei faciet. **H**ec ver
 ba sancti Thome nō p̄n̄ intelligi nisi de istis ubi manu
 feste patet ex scriptura vel ecclesiæ determinatōe. q̄ sit
 alia legem dei. **E**t non de istis intelligit ubi illud nō
 apparet sicut scribitur in declaracē videtur supratacto allegato
 iij. quodlib. x. q. Alias em̄ si contradicet in eodez li. qd̄
 non est credendum. **E**x quib⁹ sequi videtur exp̄sse q̄ non
 oportet sp̄ tutiores opinionē eligere de necessitate sa
 lutiis sed sufficit tutaz eligere. **N**az tutior est grad⁹ xp̄a
 tui p̄supponens positiuū sed alias tutaz esse opinionē.
Patz illud q̄ tutiores videtur esse opiniones p̄fate ali⁹
 rum et c̄s. **S**. Tho. ibi tenet. Itē patz ex argumento suo
 ubi supra qd̄li. xi. q. xiiij. vt tacitū est q̄n̄ aliquis videlicet
 p̄te contrarietate doctoz adhibet diligentiam in rendendo
 de veritate nec rep̄it q̄ eum sufficientē mouant argu
 mentā contraria licet tale moueat c̄daz leuia q̄ in iij. d.
 xxvij. in. q. lta doce abicienda esse et conscientias in contrari
 um informandas. Nec mir⁹ q̄ p̄ tales diligentia videtur
 homo facere c̄d̄ in se est ut patz ex pte seda ea. x. 7. ix.
Ad idē videtur esse qd̄. iii. q. xiiij. ubi querit utrum vitari de
 bent illi excommunicati circa quoz excommunicatōem sa
 pientes contraria opinant. R̄ndet q̄ dubitatio d̄ excom
 municatis aliquoz aut p̄cedit suoz iudicū aut seq̄t.
Si p̄cedit puta si non d̄r̄ esse declaratū p̄ iudicū cōsen
 sus esse aliquos excommunicatos tunc nō sunt vitandi quo
 suoz certo iudicio terminet. In h̄em̄ casu ver⁹ ē dicit
 q̄ in mitiore pte interpretari d̄z c̄m̄ boni viri dubia
Sn̄ deutro. xxvij. Si difficile et ambiguū aperte iudicium
 esse p̄spexeris et iudicū intra portas videris uba
 variari venies ad sacerdotes et ad iudicem q̄res q̄ ab

eis et facies quicunque dixerint. Sed si ambiguū oriatū p^{ro}
decideat iudicū determinatōe magis standū ē sūcie iu-
diciū ut ibi p̄baſt ecce quō dōctorib⁹ ateriatib⁹ licet istū
p̄ nō excommunicato h̄c vel nō vittat. Sedo patet p̄n-
cipale p Altisio do. quez allegat Cancell. Joh Gerson
tractatu de pollutōe. Dico inquit cū dñs Wilhel. Altis-
io regula mḡalis videlicet dubitans de alicuo an sic
illicitū et stante dūmō illud agens peccat qz discriminati-
se dmittit. Ista regulaz intelligendaz esse de dubio trā-
li qd est vehemens et magis aut eq̄ inducit salte mēte-
cre dere qd ē mortale illicitū sicut qd est licitū. Secus ē
vbi mens inclinat et iudicat qd est licitū qz illicitū qz
uis nō h̄eat vſq; qz certitudinez cuidentē aut fixā. qz
nec h̄ ipm requirit. Videbit de h̄ infra lat⁹ .ca .xxij. et
xxij. et .xiiij. Tercio patz illud p plures antiquos theo-
loges et canonistas deuotōe et letatura multū famosos
Di. em̄ Otri. sup. ij. snīarū. di. xxij. et decdat in sūma
quē Otri. Joh in sūma valde amendat. Di. inq̄ ut su-
pra dictū ē q̄ si q̄s de aliquo agendo dubio magis p̄i-
tos dſuluerit de quo nullaz h̄z autoritatē exp̄fſaz vtrū
ita sit vel nō dūmō formet sibi bonaz dſciaz p̄q̄ magis
p̄itos dſuluerit. et si res aliter se h̄z qz ipē sentit ex-
cuſat. Fecit em̄ qd potuit. De⁹ aut̄ nihil impossibile ē
cuirit ab hoīe. H̄ec ille. Nā ibidē eq̄pat istū casū igno-
ren tie inuincibili. i. oīo inuoluntarie. qz scire non pōt
Qd idē est Monald⁹ in plogo sūme sue d. Nō genera-
tur aliqd p̄iudiciū erga veritatis snīaz cū inter diūſas
opiniones a magistris et a p̄batib⁹ dōctoribus scriptis
autenticeis amotatis illam opinionam quis amplecti-
tur que sibi magis videt consonationi. Unde et Hu-
bertus in expositōe constitutionis ordinis p̄dicatorū
di. Qd fructus ciārum impeditū solet p nimiā austeri-
tate in concilijs et opinonibus. Terrentur enim ex h̄
homines intantum ut salutez negligant. Idcirco hoc

relaxanda est quantum fieri potest austeritas et agendum
benigne cum hominibus quia sic melius trahunt ad salutem
cum sine mitiores tenentur. Hec Humbertus Concordat homo
Sensensis qui dicit Extra de cognatione. spuiali in glo. sup cap.
Sed vir. Qd ubi sunt diuersae opiniones et diuersa
iura sive humanior est preferenda. i. rationabilior primo et
equior. Extra de transac. capi. finali. Sbi vero utrumque
est humanae vel maiori standum esse et saniori. Ad id est
Wilhel. glosator Ray. d. sua precepta diffinitio et excusio
catonis para. xlviij. di. In apicibus iuris ubi dubitatur etiam
sapientes excusabilis est ignorantia. Non si aliquis bona
fide per illas vel istas elegerit non dicitur hoc con-
scientiam habere nimis stupulosas. Item id est Wil. ubi
supra de decimis recitans duas opiniones dicitur. qd illa
prima opinio scilicet qd antiquis decimas sine peccato in seu-
dum retinere pertinet laici et qd ad heredes transerat. Be-
nignior est et ideo magis amplectenda. Item reperi in
libris veteribus ordinis predicatorum nostri infra plura que
data esse videntur esse a domino Alber. eo adhuc viuente que
sic sentantur. Id est dicit qd frater simplex vel quilibet homo
cum salute potest sequi in decimis quatuor opiniones
voluerit dummodo alicuius magni doctoris opinionem se
quatur. Ide in summa alibi repeti ab eo dictum fore in scrip-
tura simili. Patet ergo propositum ex antiquis satis tam
theologie quam iuris pitius.

Probat idem magis autoritatibus mod-
ernorum doctoribus. **C**apitulum. xii.

Probatur idem similiter autoritatibus modernis
theologis famosorum. Nam ad id est Gotfridus
de Fontibus quodlibet. iij. q. xvij. Sbi queritur quoniam confessio
debeat facere conscientias de peccato de quo con-
fitebatur non videtur haec conscientias dicimus. Qd si quis confitebatur non
habet conscientias de aliquo actu quem confessio opinatur esse pecca-
tum puta de mortalibus de multitudine beneficiorum et simili

libo qñ dñitentis talis opinio non p̄edit ex p̄tenua-
s; ex r̄babili ratōe dz eū dñfessor generalit̄ i forma ecclē-
sie absoluere max̄e dñfessor ordinari⁹ nisi esset peccatū
tale q̄ certū ⁊ manifestū esset dñiter illud esse p̄ceptū.
nece de h̄ sunt op̄iniones atrarie q̄ ab ecclēsia tolerant̄
S; si non s̄t manifestū ē qm̄ circa h̄ sint sapientū op̄ini-
ones atrarie tunc p̄ponere dz; s̄tenti q̄ bñ studeat d̄
h̄ seip̄m p̄ prudentes informare et talia atria h̄ dicunt̄
Maxime tñ h̄ dz facere si ip̄e dñfessor sit illi⁹ op̄inionis
q̄ h̄ sit peccatū. Concordat etiā in p̄ncipali Bernhar-
claromonten̄ in replica atria Gotfridū eadē. q.d. Si
sunt op̄iniones inter magnos dicentes q̄ peccatū est
Alij vero dicant̄ q̄ non tunc debet in tali casu assulere
aliquos de quoꝝ iudicio dñdit ⁊ s̄m dñsilium discreto-
rum facere ⁊ peccata reputare vel non reputare. Ex
quo em̄ op̄iniones sunt inter magnos ⁊ ecclēsia non
determinat alteraz p̄tez teneat q̄ voluerit dumō iudi-
cium i h̄ residueat ppter dicta saltē illorū quos reputat̄
pitos. Ibi tñ addit̄ atria Gotfridū q̄ non refert an dñ-
fessor sit ordinari⁹ vel non dumō habeat autoritatēz
audiendi talez. Vari mō r̄ndet Pe de Pa. sup. iiiij. dis-
p. viij. ad similez q̄stionez di. Si dñfessor d̄ ubitaret vtrū
illud de quoꝝ ali⁹ non penitent̄ ess̄ mo: tale ⁊ iste si dī-
ceret q̄ de cilo d̄ p̄itoꝝ illud faceret de quiꝝ ex vita ⁊
scia p̄bab le esset q̄ non assulerent nisi bñ p̄t se illi iu-
ditio cōformare. Nec aut̄ si ess̄ cert̄ de opp̄osito. Cū
oībo p̄missis satis concordare videt Heinric⁹ de gauda-
uo i.q. viiiij. d. Quedaz sunt peccata mortalia non di-
uina lege xp̄ssa sunt ex industria rationis inuestigari
p̄nt ⁊ talia tenet magis distinde vn⁹ scire q̄z ali⁹ s̄m
p̄sonarū cōditōem ⁊ gradum ⁊ aliq̄ magis q̄z alia s̄m
qd ad ex p̄ssa magis a p̄inquit sicut est in notitia arti-
culorū fidei q̄uis non sit oīm scire q̄ h̄z sint mortalia
⁊ q̄ non q̄z delicta quis intelligit. Tñ ad h̄ tenet q̄libz

quācum in dubium venerit q̄ aliquid qd̄ siendum ē mortale sit requirat p̄tiores aut de ipso ut de mortali penitentia. ut de ipso locū habeat illud Grego. Piaz mentiū est ibi culpas agnoscere ubi culpa non est. Hec Heinrichus. Nec atra dicit sibi ibi Bern Claromontenſ q̄ atra eiusdē Hein. qdli. explicauit ergo absentia videt. Cōcordat Joh. de Tambaco taz i de solatōe phie li. viiiij. ca. viij. q̄ in q̄stionib⁹ de culpa et grā. d. in de sola. In dubijs bonorum virorum vita alijs viuendi dī esse regula. Est ergo respiciendū ad facta bonorum virorum et discreto rum. Et si plures tales vel in plurib⁹ casu tali eis occurrit sic vel sic se h̄c inuenires aut esuatione tua iudicares aīne et tu similiter agere non formides. Dicis forte in atrium. Tales viri et si bonaſ habeant aſciām non tū ſciāz h̄nt circa illaſ materia vel exuerso habet ſciāz non tū aſciāz. Vel ſi ſcirem q̄ utrumq; haberent forte non ſic facerent. H̄z r̄ndo. Qui non eſt omnino certū probabile tū eſt et modicū dubium quin ſimul ſcietiaſ habeant et aſciāz bonaſ. et qn̄ ita ſe haberent ſi caſus tales occurrerent tū p̄ exuſatōe tua noueris ſatis eſſe ſi taliter feceris. Nempe in moralib⁹ et circa huma nos actus nō eſt demonstratō reçrenda. Si quis emittaz certā notitiā in hui⁹ reçreret non min⁹ erraret q̄ ſi in demonstratiuis ſciencij de apoloſis aut argumentis topicis ſiue pſuasionib⁹ rechoricis atent⁹ eſſz. Hec ibi. Qd̄ idē eſt Adaz ſup. iiij. di. ix. Penodatione ſcrupulosaſ aſc. arum adhuc clar. tū p̄dictis conceordando dicit. Johan. de Erdenberg n̄i ordinis doctoſ ſatis antiqu⁹ exemplificādo in materia ſūicandi ſup iiij. di. atra Tam. in p̄ma lectura q̄ in ſcđa ſup ſniās. Qui inqt nō h̄c peccatum mortale et tū crederet ſe h̄c. Aut credit h̄ firmiter ita q̄ eſt quiſcens in illa opinione accedendo ad eukaristiā peccat mortaliter. Si autem p̄babilitate ſe credit eſſe in peccato mortali ſz non

84

firmiter nec acquiescit. **H**ec si ipse alicui dure locutus est.
et cogitat tu peccasti mortaliter sed tunc statim retrahere
se et de intra se. Non est peccatum mortale non est vero. et
tum non sufficiente potest se retrahere quoniam sibi occurrit
Dico quod in tali casu bini potest accedere tum super retrahendo
opinionem suam et deo non exigit ab homine impossibile. Et
non potest se retrahere ergo potest bini accedere sed tum re
trahendo suam opinionem. Similiter idem dicit in lectura
sua. **E**xemplificando de fractione silencij in religioso
Iste inquit quod non acquiescit in credulitate sua sed si in
quodam timideitate timet se habere alicuius peccatum quo efficiatur
indignus ad receptum eukaristie. **S**icut si non credit
simplicitate esse mortale locum in claustrorum sed timet quod frequen
tia aliquo modo potest esse mortalis et ipse in claustrorum frequentia
locutus est. et tum non simplicitate credit habere mor
tale sed tenet talis non peccat. **P**romo etiam quilibet cum
quodam furore deo accedere ad habere sacramentum super reputans
se esse indignum facta tum diligenter discussio in conscientia sua.

Ostendit idem rationibus. **C**api. xiii.
Dicimus quod modo probatum est auctoritatibus doctorum quod
non quodlibet dubium facti sufficit ad causandum
peccatum mortale. **H**i quid agat illo dubio stan
te nec quodlibet dubium iuris. nunc idem probat ratio
nibus persertim Cancellarii tracta de tractibus. Nam in casu
decretalis Extra de senecte in questione. **H**i mulier uxori
rata incipiat per nouaz informationes dubitare an attin
eat viro suo in gradu prohibito quo dubio stante pe
tit vir debitum. **Q**uid tunc agit vox. **H**i enim negat est in
picalo transgressionis iniuste spoliando virum et corpore in
quod ius habet. **H**i vero non attinet viro suo et concedat est
in picalo mortalis luxurie. **R**espondet vero suus papa Innocens
tercius. quod si scit impedimentum nec reddere deo nec exigere.
Et si excommunicaret. **H**i autem non scit per certum sed credit
esse impedimentum tunc aut conscientiam habere ex credulitate pro

habili & discreta cuius non euidentia & manifesta tunc de-
 bitum non potest reddere sed non exigere dicitur ne in a-
 dulterulo vel contra legem & iugis vel contra iudicium
 conscientie amittat offensas. Out & sciama h[ab]et ex credulitate,
 leui & temeraria tunc ad sui pastoris consilium conscientia
 tali explosa licite potest reddere & exigere. Et glo super vbo
 p[ro]babili critica. H[ab]et quid dicas p[ro]babile R[esponde]t puta quia
 vidit viri super consanguineam suam in locis suspectis & ho-
 ra suspecta solum cum sola ante memorandum h[ab]et presumptio-
 nes p[ro]babilez inducunt credulitate. H[ab]et ergo publice dicitur
 ab oib[us]. Ad h[ab]et facit de presumptiōnib[us] cap. iii. & ea. lēas.
 Similez etiam casum tangit magister in. iii. d[omi]ni. xxxviiij.
 Et S. Tho. ibide in questionib[us] legalib[us] ubi sic dicit.
 Quid mulier faciet que viri in aliena terra defundum
 putat & alium duxit quid inquit faciet de reddendo de-
 bitum sedo viro. R[esponde]t magister in textu quod excusat si
 careat ob p[ro]brio male voluntatis. Tho. idem Pe. de tha-
 & Pe. de Pa. & Alber. distingunt p[re]cisē sicut in precedentia
 casu Imo. Ex quo apparet quod non omne dubium vel
 scrupulus quisque ligat quod quis non possit facere alia-
 tium. Sedo probat p[ro]positū principale Ponat enim casus
 quod est creberim quod dubium sit apud doctores aliquos
 ex una parte quod aliquid debet agi. Dicentibus aliis in nume-
 ro pari contrarium quod oppositū fieri debet Nam h[ab]et in facto
 scismatis ostenditū de papatu sepe fuit. Numquid tunc
 scrupulus quilibet aut dubium h[ab]et ligat ad causan-
 dum mortale peccatum. Nemo h[ab]et asserit. sed quod obediendum
 est in dubio superiori ut probabitur ea. xvij. & probatur est su-
 pra ea. ix. Tercio ad idem non plus nocet hoc errare in
 articulo fidei quod non est declaratus adhuc ab ecclesia quod
 sit articulus de necessitate credendi quod non possit actus
 moralis alia aliquid agibile perpetrari quod adactus non debet es-
 se certus ex scriptura aut de armamentis ecclesie quod sit il-
 licitus. Pater h[ab]et ergo fides est tam necessaria sicut mora

les virtutes si non ampli⁹. Et dicitur dūiter apud theo-
logos q̄ in materia fidei dum doctores sentiunt ḍra-
ria licitū est ante determinatōe⁹ ecclesie sepe tenē vnā
pte⁹ vel alteraz sine pículo peccati vel fidei vtpat⁹ in
abbate Joachim⁹ qz tenebat ḍrarium mḡeo sñiarum
p̄ quo ecclesia postmodū determinauit Extra ḍ ſūma
trini.ca. Dammam⁹. Nec tñ dicit⁹ Joachimi heresim i-
cudit aut pſidiaz ppter h̄ ut ibiqz tangit. qz dicta sua
dia ſabiecit corrēctōi ecclieſie cui obedire patat⁹ erat.
ſi aliter determinaret ſicut ⁊ determinauit ergo a ſimi-
liaz vnā opinionē etiā in alijs moralib⁹ tenē iuxta li-
mitata ſupius ⁊ limitanda inſerī⁹ vbi ſalte magis fa-
piētes ſentiant ḍraria ⁊ vbi q̄s patiſ ē obedire ecclieſie
⁊ scripture ſi ei errore⁹ explanauerit. Quarto patet
idē in materia inſolubiliū vt ſi ticius iuret ſe bertha ac-
cepturaz in uxorem ſi p̄mum v̄bum qd̄ dixerit fuerit
ver⁹ ⁊ nullo mō accipiat ſi dicat falsū Tunc dicat ber-
tha hanc p̄ oſitōeſ ſolaz. Tu non accipies me in uxo-
rem q̄rit quid aget tici⁹. Si em accipiet piurns ē quia
bertha dixit falsū. Si vero non accipiet piunt⁹ ē qz ber-
tha dixit v̄m. Hec tñ ſunt relinqua loyco ⁊ exercitijs
Et cludendū ē ex p̄dictis oib⁹ q̄ probabilis certitudi-
do ſufficit in moralib⁹ vt non exponat ſe q̄s pículo ſicut
dicunt doctores de celebrante missaz ⁊ ſimilib⁹ vbi req-
uit ſatus gratie q̄ ſufficit probabilis dictura qz certitu-
do alia ſine reuelatōe non hēt put in morali.di. Ori-
ſumendaz eſſe certitudiue ſiguraliter ⁊ groſſe q̄ certitudi-
do non remouet omniē in probabilitate vel opinione⁹
alteri⁹ p̄ias liez magis declinet ad iſtaz q̄ ad aliaz qd̄
ſufficit. Herba ſunt Cancel. in tractatu de ḍractibus.
Quinto naz hm phm falsū ſepe eſt apparent probabilit⁹
q̄ verū. Quid eſt ergo q̄ aliquid ita ſtatim audiatis argu-
mentis credē volunt qd̄ audiunt aut dubitant vbi pri-
us non dubitabant. Non ita p̄ oportet ſp̄ tereti qñ

aliquis sentit vel aliqui tenent et trarium vni opinio
nis quia sapientibus tuti iudicari etiam si non tuor appa-
ret. Ex pmissis ptere a duobus capi sequitur quod inter con-
trarietatem opinionum eligens unam pte tunc securum est
se videtur in conscientia. Primo si opinio quaz sequitur non est
evidenter contra sacras scripturas vel determinatorem ecclesie. Secundo si sciat p se vel p alium cui credat probabili-
ter rationes contrarias solue quod videtur. aut si sciat eas
alias prudenter detinere seu abicere ut latius infra do-
cebitur ea. xviii. Tertio si detinatur in certitudine ciuili seu
morali ut infra tangetur. Quarto si mente habeat quod de-
terminatorem ecclesie in casu quo declararetur p eam vel sit
acquiescere et in materia quae est priuileialis tunc restituere
vel satisfacere. Quinto si s. p tali opinione format pro
posse bonam conscientiam.

Per quinqz conclusiones et p alia mani-
festantur ut se piculo quis non omittat que cer-
titudo sufficit in moralis materia. **Ca. xiii.**

Restat p declaratoribus huius materie contra cer-
titudines morales tangere dimicari quod daz con-
clusiones ponere Cancellarij. quem pma sic
ista. Dubitis de aliquo an peccatum mortale
et stante illo dubio agens tunc peccat mortaliter et di-
scrimini se omittit. quoniam dubium illud. sed evehemens et ma-
gis aut eq saltus inducit mente credere quod est mortale illi
cicum sicut quod est licitum. De illo enim potest intelligi illud
Eccl. iij. Cor duorum male habebit in nouissimo et quam
piculum in illo pibit. Hec autem est ubi plus inclinatum
et iudicat quod est licitum quod illicitum quoniam non habeat usque
quod certitudinem evidenter aut fixas. quod nec huius rei quod ut
patebit. Secunda conclusio. Non ois liberans agit ex eo
liberatore sicut non ois ignorans aut detinens agit.
ex ignorantia vel contemptu. Potest in alijs predi in
actum pmonum motuum dum actu liberat quid agere

dum nō tū ex deliberatōe ager s̄ effreni appetitu & mo-
tu passionis. Dicit aut̄ aliquis agere ex aliqua causa
qñ si non esset illa causa ip̄e ab agēdo cessaret. Occipiē-
do agere large put ad obmittere extendit. Hanc con-
clusionem posui ppter quosdaz timorate conscie qui
qñ agunt ad extra vel locum aliqd cōtra qđ murmu-
rat interior ymaginatio vel cogitatio putant q̄ tunc
sp exterior actus pcedat ex deliberatione qđ non ē ve-
rum. Tertia cōclusio q̄ inter diuersorū opiniones flu-
duat si vult aliqd in eadē materia secure agere d̄z cer-
tus esse illud esse bonum nec v̄tū cōtractum. H̄z mul-
tum refert q̄ certitudine sufficit nempe certitudo mora-
lez q̄lē notauim⁹ & seqn̄ti ca. plus declarabit vt. s. vel
non sit quis in peccato dum facit qđ in eo est. Aut sal-
tem peccati non incurrit nouū p temeritatē. Exempli
gratia vt immedieate patebit decelebrando. Cuius ra-
tio est qr̄ orta est ex diligentia pparationis excusatio.
Quarta conclusio ponit p exemplo in materia dmu-
nicandi vel celebrandi eukaristiam vbi reqr̄it status
gratiae & carentia peccati mortalis. Conclusio igit̄ ē illa
Non ois scrupulus aut dubitatio de peccato mortali-
neq; ois indeuotio aut de ordinatio aut non attentio
impedit de necessitate celebrantis dignitatēz. Patet
qr̄ certitudo moralis de q̄ diceū. s. q̄ sufficit apatit seū
vacillatōez qndaz animi aut hesitationē aut suspicio-
nez seu scrupulos q̄ hō non sit sufficienter dispositus
aut q̄ imp̄dimento ligatus sit. Quinta conclusio ad di-
gne celebrandum & absq; temeratione psumtōe & im-
putabilitate ad nouum peccati non reqr̄it certitudo
evidentie sup celebrantis dignitate s̄ sufficit certitudo
moralis. Patet qr̄ tunc null⁹ qntūcumq; pur⁹ & iustus
deberet celebrare. nec h̄ possz absq; discrimie si ei non
fieret reuelatio sp̄ialis. Obi notandū q̄ certitudo ē tri-
plex in gene. Una supnaturalis. Altera naturalis. Ter-

ria moralis seu ciuilis. Certitudo supernaturalis ita se
 h₃ q̄ non stat alioq̄ sic assentire & falli. Et hec certitudo
 diuidit q̄z q̄daz est euidentie clare & intuitio in p̄ia bea-
 toꝝ. Olia euidentie reuelate in phar̄ illustratōe. Ec-
 alia q̄ soli adh̄ rentia in speculo & in enigmate q̄ nō
 euidentie rationis innitat̄ s̄ autoritati diuine c̄lez certi-
 tudiez fides h₃ & p̄stat in cordibꝫ fideliū. Hec certitudo
 oībꝫ fideliū dū pegrinant̄ in via ducit quos tāta cer-
 titudie ne dū. xij. articulis fidi s̄ toti sacre scripture cre-
 dere necesse ē actu vel hitu explicite vel implicite alio
 quin dubiū in fide infidelis ē. Quā certitudinez marti-
 res adeo habuerūt ut priꝫ relinquerent vitas q̄ fidem.
 Est em̄ c̄libet triū supnaturaliū certitudinū tanta q̄
 p̄ nullaz potentia etiā diuina & absoluta fallax potest
 esse. Olioquin de negaret seipm. Porro naturalis cer-
 titudo ita se h₃ q̄ non stat p̄ naturā alicue talit̄ a sen-
 tire & falli assentiendo quā p̄hi posuerūt nobis possibi-
 lez in p̄mis p̄ncipijs & p̄ se notis agnitis. s̄ ex sola ap-
 p̄hensione tmioꝝ vt q̄ qdlibet ē vel non ē. Posuerūt
 etiā in delusionibꝫ demonstratis & in dñia euidenti de-
 ductis p̄ talia p̄ncipia quez admodū dixerunt metha-
 phisicaz esse sciaz certissimā. Certitudo vero moralis
 vel ciuilis tangit vna cū p̄cedenti certitudie a phlo in
 Ethī. suo p̄ncipio Cui s̄na hec ē. Disciplināt̄ esse in
 vnaq̄z re certitudiez q̄re iuxta exigentia materie. E q̄
 em̄ viciosū ē inct̄ p̄suadente q̄re mathematicū & mo-
 ralē demonstrante. Non em̄ a surgit certitudo mora-
 lis ex euidentia demonstratis s̄ ex p̄babiliū d̄iectu-
 vis grossis & si juralibꝫ magis ad vna p̄te q̄ ad alterā
 Dicit aut̄ p̄bable qd̄ pluribꝫ & maxie sapientibꝫ ap-
 pet verꝝ. Ex ante habitis seq̄t̄ q̄ in huānis agit ilibꝫ q̄
 tantaz hñt varietate dicente Aristotle & teste expien-
 tia vt casu magis q̄ arte astatē videant̄ sufficit tercia
 certitudo q̄les nō s̄p̄ omnes scrupulos abicit s̄ sufficit

ut stemnet eos vel suget eos sic opando q̄si non pōt
vt clari⁹ ostendit in ista ea. xviii. Sufficit ergo certitudo
talis q̄lē in materia morali ḍsueum⁹ expetere ⁊ capere
q̄ certitudo appellat moralis vel ciuilis. Qd hanc certi-
tudinez moralez sufficit vt plurimum q̄ hō exempli
gratia Accedens ad missaz discusserit ḍsciaz sua; sicut
fecisset p magna re lucranda aut in cōmodo grāciū
tando. Et q̄ non sit sibi cōsci⁹ p⁹ hanc discussionē de
peccato mortali aut de p̄posito peccandi mortaliter.
Qd insup nō noscat se aliud impedimentū legitimū
p exūicatōez seu irregularitatē h̄c. Consentio itaq;
in h̄ cū durando. iiiij. sen. di. xl. q̄ talis ⁊ si ess̄ in pecca-
to mortali nescient. nec de eo exp̄sse ageret ⁊ fessiōnem
reportaret vñū ex duob⁹ aut remittet sibi tale pecca-
tum virtute sacramenti. Et q̄r videt facē qd in se ē ad
ei⁹ deletionez. Non em̄ de⁹ requiri vlt̄a posse aut fie-
ret sibi diuinit⁹ illustratio ⁊ recognitio sui peccati q̄ts
p pniaz illud dilueret q̄ admodum multis cōtingere
p batissimū est q̄ initio sui sacerdotij celebratōez cōti-
nuant in rememoratōez redeunt plurimoz ⁊ occultissi-
moz peccatoz. Similez inneniant gratiam illi q̄ no-
uiter ad frugem melioris vite toto corde se p̄parant.

¶ Quibus viis ad hanc moralez certitudi-
nez pertinere possit quidē. ¶ Capi. xv.

I Ed querit ex quib⁹ doctrinis colligitur talis
certitudo moralis. R̄ndet ibide m q̄ principa-
litē ex uno trium modo ⁊ quorum vñ⁹ pue-
nit ex alteri⁹ autoritate. Altera ex p̄pria eru-
diōne. Terci⁹ de experimentalī ḍsuetudine Sub p̄ mo-
viunt incipientes ⁊ cīales Sub scđo ⁊ ficiente ⁊ mō-
nales. Sub tertio p̄fecti ⁊ spūales. Consonat pl̄s tra-
dens tres hui⁹ maneris ad doctrinaz inueniri. Quar-
tus modus addi potest videlicet ex gratia gratis data
q̄ q̄dez facilit agenda cōcipiunt ⁊ scripturas vt Augu-

intelligunt. Quintū autē gen⁹ dis̄atum est ad doctrinā
 nam qui neq; doceri p̄n̄t neq; docentib⁹ assentire volūt
 Tales sunt discoli plus q̄ multa ex proutis que p̄ hūā
 nam domant̄ industiaz ut canes equi simēe ⁊ aliq; aues.
 Quo ad primum modum multi sunt qui p̄ alios
 erudiri recipentes ab eis intelligentia scriptura-
 rum. Aut si nequeunt credunt salte dicentib⁹ ⁊ obedi-
 unt. Puta q̄ religiosaz instituendaz principalis cau-
 sa fuit autoritas regimis cui⁹ magis obedientia p̄sta-
 ret q̄ p̄rie ratōi que in plurib⁹ dubia valde ē debilis
 ⁊ incerta. Preuale similiter h̄z hec autoritas respectu
 iūmioz quorumlibet ad magistros vel p̄ntes qui iu-
 ditium p̄rie rationis vel nullum vel impudicum h̄sic
 Hoc pītagore stola suabat. Sic iubet dñs d. Interro-
 ga patre⁹ tu⁹. ac. Maiores intellige ut tertium moduz
 noueris qui multis ex vienās eruditū sunt in agibili-
 bus hūanis. Quo ⁊ iuditia tr adit Oristo. esse recipien-
 da tanḡ principia ppter multa vidisse. Extendit ex-
 go ad eos q̄ respectu diuīmorū ppter d̄suctiōez exerci-
 tatos h̄nc sensus q̄les iaz in solici udine viuere sibi suf-
 fiunt. Quo ad h̄m doctrinē modum p̄ quez sūitū in
 agendis sufficiens ⁊ moralis certitudo que orit ex pri-
 ma eruditōe talis nutrit ex sacre scripture studio ex
 vita ḥbita theologorum ex iēgenio cleuato intritu vi-
 ridico ⁊ ex d̄sideratōe circūstantiaz p̄ticularium. Ex
 sacre scripture in q̄ studiō q̄le suadet sapiens Ecclesi-
 us. d. Que tibi p̄cepit deus hec cogita sp̄ ⁊ in pluribus
 opib⁹ eius ne fueris curiosus. Semel em̄ in scripturis
 suis locutus est ⁊ idipm non repeatet qm̄ sufficient eru-
 diunt ⁊ d̄sulunt cīmīo relegant puro fidelī ⁊ integre
 corde non obstante q̄ maliuolis ⁊ icr edulis tenebro-
 sior inde nascit ero ⁊ caligo ut in hereticis lique ⁊ vi-
 cia sua p̄ scripturaz defendentib⁹. Nutrit dixi ex vita de-
 bita theologaz. Est autē theologus vir bon⁹ in sacris

litteris eruditus sicut etiam **hm** Ciceronē orator scribit vir bonus dicendi arte pīt. Non quidem de theologo dico eruditōe solius intellectus s̄z multo magis affectus. Et ea que p theologiaz intelligit traducat p ingez rūationez in affectum cordis & opis executōez q̄ts sapia **hm** suum nomen sapido sit in bonis suauit & iocunde. In malis tristabilitet & acerbe. Alioquin tales instar vrie ferunt lēcas damnatōis sue dant aduersus semetip̄os ex ore p̄prio iudicium plus q̄ inficiūt exemplo vite q̄ instruunt verbo doctrina. Ex ingenio etiam nutrit eleuato studio iuridico. Si em̄ de quibus loquimur non ita in scolis d̄stitutionib⁹ & decretis suam memoriaz debent figere vt quorundā mos ē quin exerceant intellectum ratōez q̄ consulant ex quibus principijs vel moralib⁹ vel theologicis huiusmodi originēnt d̄stitutiones qz sic collustabunt lumine p̄modum principio z. Qd̄ si nolunt vel nequeūt credant illustratis. Recogitent insup p̄stantiaz humane d̄ditionis que ad h condita est vt totū sensibilez mundū q̄ a deo p̄grediens atque fit vilior in suis p̄tib⁹ quo adolonguit quis put in elementis pat̄z vt solis & lune rūsus p̄ sensuum portas nos ingrediens imprimēdo species suas & simalacra p̄ intellectum agente a corpali bus fantasmatib⁹ spiritalis factus reducat in p̄mū principium. H̄z sunt non mendandi quidam morales querens certitudiez quos ex doctrina nullum lumen rationis mouet ad sensum cuiuscūq̄ agibilis tñmodo eis satis videt si poterint dicere hoc scriptum est. Hoc talis doctor in scriptura sua sensit. Hoc aliis ita posuit. Tales similes sunt aspicientib⁹ splendorem solis solum in montib⁹ verso ad solem dorso quos null⁹ sufficit digitus ostendentis ottollere qz deorsum oculū megerere soli sunt ubi nō aspicit sol nisi circumvolutus cagagine. Est natura lucis ne dum sensibilis sed etiam in-

telligibilis ut quanto longius ab origine extendit. eo
 fiat debilior crassior et obscurior. Lumē igit̄ veritatis
 p̄fati recipiunt circumolutum veluti quadam humane
 traditionis caligine. Ex int̄itu insup nutrit iuridico
 qz cū veniendum est ad agibilem tractatōe oportet
 rursus inferiora respicienda descendere. Alioqui fal-
 lerent illi ad p̄cedentes y contrarium si p̄ncipio et lūi
 heterent adeo q̄ conclusionum visiones obmitteret.
 exemplo astronimi cadentis in soueaz dum ambulās
 res exxit astra. Perfectus vel esset qui cū iurista theolo-
 gus foret quales fuerunt primi doctores ex quoꝝ s̄nijs
 decretales decreti q̄ apud eū sunt. Postremo nutrit ex
 circuſpectione circumstantiarū p̄icularium. Infinitam
 em̄ difficultatē h̄z morale negotium dum p̄sequi que-
 rit. qz non sufficit p̄sequi quid verum sit et quid rectū
 sicut sub arte tradere. s̄z p̄tulares circumstantias q̄ sunt
 variabiles neq; sub arte neq; sub doctrina veniunt cir-
 cūspicere necesse est. Iḡi videant etiam in primis sta-
 tum rei publice cū morib; eam regentium ut. s̄ iuxta
 saceri moysi consilium sint viri potentes timentes de-
 um in quib; sit veritas et qui oderint auaritiam neq;
 sit apud eos personarum acceptio nec inconstancia
 neq; consilium depravatū. Alioquin non exhibet ex eis
 iudicium rectum q̄ntumq; fuerit postulatū nisi pui-
 deret ex altero deus qui p̄ pueros p̄ iniquos p̄ bruta et
 p̄ demones exercuit sepius iudicia iusta. Verū qz infi-
 nitā vñ accidunt eo q̄ circumstantie infinitis mois
 variari possunt nec p̄ consequens sub arte cadūt aut
 eruditio doctrinali. Idecirco de his loq; obmittimus
 Nam preterea moralis certitudo sub vna regula non
 potest tradi que sufficiat in omni casu conscientiam
 agentis reddere securitatem se non deliquerisse quod ex euē
 tu rerum solet p̄pendi sepius. Ideo etiaz constitute sūt
 in figura tr̄is ciuitates refugij fides spes caritas conti-

nentes penitentie lauaceum & immunitatis auxilium.
quatenus pax perturbata p ea que fecisse formidat ho
consolet & reformet. Verba sunt p totum Cancellarij.

Holuit argumenta terrentia timidas co
scientias & declarat quo spes cum humilita
te haberi debeat tam quo ad conscientiam de
pteritis quaz de futuris. **Capitulum. xvi.**

Relucet ex ptractis quomodo argumenta seu
pulosos terrentia faciliter sunt solubilia. Nam
quidam eorum terrent ex regula magistrali
que dicit q faciens contra dubium incidit i
peccatum Scdm illud Eccl. iii. Qui amat pictulum pi
bit in illo. Quibus responsum est p casum xij. Alij obici
unt dicentes. Tuttior via est eligenda. Quibus respon
sum est ca. xijij. Non semper oportet tutiorem viam eli
gere que stat aliam esse tutam que elegi potest. Tutio
rem em viam eligere est consilij non pcepti. Alias opos
teret multos ingredi religiones sacras in quibus tutia
vixit qz in seculo Non sic est. Sed sicut diuerse vie ten
dunt in unam patriam terrenam quarum quelibet tu
ta est & tamen una tutior alia. Hic etiam ad ciuitates
eclestis patrie multis vijs puenitutis quarum una e
tutior alia. Scdm illud Psal. Omnes vie domini mi
sericordia & veritas sed requirentibus testamentum eius
& testimonia eius. Alios terret verbum Augusti. Te
ne certum & dimitte incertum. Quod quidem verum
est sed quedam certitudo sufficiat habitum est pcedeti
rapi. Nec pfecta autoritas Augustini dicta est de quo
libet dubio sed solum de isto in quod quis se ponit qn
san male vixit & iam moritur in infirmitate pniaz po
sulat pmo. Quid talis heat vax atritioez an non que pec
cata dimiserunt nec ipse peccata dimisisse videat & q non
ultrapot h e dubium de tarde penitente. hec Augu. vt;

maz p ingēm in .iiiij. dī .xx. vbi dictaz autoritatē allegat
 & sūt ex quodaz h̄mone Augu. de pñia. Cui⁹ initū re
 nūtentes vbi sic de morituro dī. Due res sunt Aut ig/
 noscī tibi aut nō ignoscī qđ ho & tibi sit futur⁹ nescī
 ergo tene certū & dimittē incertum. Alij p se allegant
 S. Tho. qui quō intelligend⁹ sit satis dictum est ca-
 xi. Alij beatū Grego. adducent dicente in epistola ad
 Anglicanum ep̄m bonarum mentium ē ibi culpa; ag/
 noscere vbi culpa non ē. H̄z ad illud r̄ndet S. Tho. ii.
 scđe. q. iij. ar. j. Dicendum inquit quo ad bonitatem mē
 tis p̄tne: ut hō ad iustitie p̄fēctōe; tendat. & ideo i cul-
 pa; reputet non solum si deficiat a dñi iustitia quod
 vere culpa est. s̄z etiā deficiat a iustitie p̄fēctōe q̄ quan-
 doq; culpa non est. Non aut culpa; dicat cōd p alpa
 non recognoscit qđ ad p̄vōne mēdatum Pat̄z hec il-
 le Preterea considerent allegantes p̄fataz autoritatē cōd
 glo. sup v Agnoscere dicat q̄ quilibet potest se dicere
 peccatorē dum tñ non credat contrarium. Et si obicit
 illud Augu. de verbis apo. & p̄mit. xxij. q. ii. Cū hūili-
 tatis causa mentiris si non cras peccator anteq; metie-
 ris menciendo efficeris qđ evitatas. R̄ndet glo. ibidem
 q̄ non atrariait Augu. Grego. Qia in genere pōt̄ s̄
 dicere se esse peccatorē qz nemo sine crīmīe viuit. Itē
 aduertant quid glo alio & theologo & dicat sup i bo
 agnoscere. i. fornīdare Exemplo Job qui verebat oīa
 opa sua. Vnde Cancil. sup eadē autoritate dī. Ognō
 scere inq̄m non p assensū firmum. Hoc em̄ stultū p i cu-
 losumq; foret. sed sic doleat & peniteat homo postmo-
 dum q̄si veraciter in culpa trñneret. Vnde Eccle. v. de
 p̄cipiatu peccator̄ noli esse sine metu. Cum igit̄ allega-
 tur illud Gre. Bonar⁹ mentium est ibi culpa; agnoscē
 vbi culpa non est. Bidendum q̄ts sit agnoscāt culpa;
 vt non indiscrete impēdiat opatio iusta. Et qz quidē
 multū scrupulosi sunt de rebus agendis aut dimitt. dis-

de futuro de quibus iam plurima principia aliter dicta est
Alij vero scrupulosi sunt de actibus posteris. Idcirco de
eisdem notat quod supra quodlibet dicitur potest veraciter estinare
peccatores quod in hoc sunt. Quedam que huius homo a se videlicet de nihilo esse ignorare de pluribus haec infectiones
omni potentiamque ad peccatum sunt proprie nimis. Multa
natura insuper ait habere vicio et percat forte actualia
quod nullum sit an sufficientem ostendit sit super eis. Et an in agen-
dis vel dimittendis plurimum errant. Similia multa
in defectuosa in nobis sunt. Alia sunt quod huius homo a deo
solum reputata essentia ait nobilissimam cum suis potestis
virtutes infusas ad minus fidei et spei et sacramentorum
characteres primo immediate a deo per quod a creatura huius
corpus et bona fortune. Propter priora potest et dicitur se ho-
mo in iudicio dei peccatores timeret et veraciter accusa-
re non tam firmiter credere aut sibi si fecit quod in se est
Exemplo apostoli qui dicit. I Thessalonians. 1. Demit deus peccato-
res faluos facte quoque primus ego sum. Justus enim in principio
accusator est fui. Quis gloriabitur mundum se haec
cor. Quis dixerit innocens et mundus ego sum. Quis no-
strum non trepidauerit propter que afflictus Job ait. Vere
bar oia opera mea sciens quod non ait. Et iterum si voluerit
meum ostendere non potero respondere unum per mille.
Cuius formis est ista opinio ecclesie oratio. Non interea in
iudicium cum seruo tuo et nullus iustificabit apud te homo
et psalmus. Non iustificabit in aspectu tuo omnis vienes
Et iterum Si iniuriantes obhuanteris domine domine quis
sustinebit. Humilisque Isaia clamat. Omnes iustitiae
nostra quasi parvus menstruate. Quis ergo iustitias
suas velut gloriabundus ostentauerit deo plus quam
pannum confessionis sue mulier viro. Quem denique non exter-
ruerit verbum apostoli dicentis. nihil mihi ostenditur sum non
in hunc sum. Causaz reddidisse videlicet sapiens cum ait. Sa. ix.

Cogitationes mortaliū tñmide & incerte pñudentie
 nre. Et Ieromie. xvij. Praenū ē cor hois & inscrutabiz
 le & quis dgnoscet illud. Ego inqt dñs scrutas corda
 & pbans venes. Scio etiā inqt apo. Ro. ix. Qd non
 habitat in me h̄ est in carne mea bonū. Propterea dñs tu
 at se homo in asperitu tremēdi iuditij dei sapientissimi
 q̄oia videt potentissimi qui cuncta iuste plectāda no-
 uit. In via tñ ppter bonitatem naturalez p̄tis misericor
 dissimi. Ibi dñscia q̄ntū se potest reaz accuset ita vt te-
 sas fiat & acto d̄ peccatis singulis clamet p̄ cordiorum
 vocib⁹. Iste ē equissime iudex hō q̄ iusto iudicio tuo dā
 nand⁹ ē. Sic em̄ ex ratonabilib⁹ scrupulis velud gra
 num a palea terit vētis & motib⁹ aq̄ purificat̄. marti-
 ma & tenebra lucis fugat pñtia cū timo & scrupulis in-
 cipit mundari dñscia. Hn̄ sit q̄ m̄a q̄ diu agitata ē scru-
 pulo & impulsib⁹ velud acus tracta virtute magna/
 ue fortitudinis p̄ spez diuine m̄e quiesce studeat circa
 polum diuini auxiliij. Spes igit̄ de infinita dei boniti-
 te talez reum terrorē diuini iuditij deiectum erigat ne
 nimis deiciat timorū scrupulis s̄ de remissione fidat.
 credendo vobis dei certissimis qb̄ dicit p̄ apo. Si nos
 iuditarem⁹ non vñq̄ iudicaremur. In pñtia em̄ pegrī
 natōis exilio teste psal. Apud dñsim mia & eo. ap. cū
 redem. Ignoscat pterea īmico suo re⁹ de quo loqui
 mur & cū obhuatōe decalogi de peccatis & tem̄ pteris
 & certitudinaliter credit certitudine quaz exp̄ssim⁹
 se h̄ē bullas non sumi ī terra pontificis sed eius qui
 de celo venit nos q̄ ad patrē celestē dicere docuit Di-
 mitte nobis debita nostra sicut & nos àc Mat. vij. Hbi
 post dñicas oratōez etiā statim subiunxit. Si cū di-
 miseritis hoib⁹ peccata eoz dimittet & vobis pater vē
 celestis delicta vestra. Si aut̄ non dimiseritis hoib⁹
 nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Certis-
 sima deniq̄ non scrupulosa ratōe tene d̄ ois homo.

inuens q̄ sine gratia dei damnatus es. Quia xp̄i h̄ui
liet se homo q̄ntum poterit & sibi vilescat ac culq̄ in
cogitatioe sua. qz non h̄ec quid deo damnantū r̄ndere
possit. & quid obiceret dicenti. Amice non facio tibi in
iuriaz. Accipe quod tuum est & vade. Quid est aut tuū
misi peccatum defectus & mendacium. qz omnis hō mē
dax. ait psal. Talez timorez laudabilis scrupuli habu
isse legit̄. S. pater Agathon qz moriens a fratrib⁹ int̄
ro gatus an timerit & an in opib⁹ suis afide ret. R̄ndit
in veritate timeo neḡ confido in opib⁹ meis quo usq̄
venero ante dm. Qm̄ alia sunt iuditia dei alia hoim.
Et tñ quia mia sup̄exaltat iuditium dei sp̄e in se oīno
q̄ntum potest acuet. H̄ut aut̄ quatuor meditationes
velud Tetragonus firmissimus p̄ qnas spes in te eri
git. Prima scripture sacre iussionis ut sp̄eres. Alia di
uine p̄missionis si sp̄eres. Tertia immense dei bonita
tis ne vnḡ desperes in suis miserationib⁹. Quarti pprie
fragilitatis ne sp̄eres in te vel pprijs virib⁹. Ut sp̄eres
in eo deus iubet in mille & ultra scripture sacre locis.
Si sp̄eres de⁹ erit merces tua magna nimis teste apo
stolo qui di. Fidelis deus seipm negare non p̄t. Ne
desperes qz infinita est dei mia que di. Petro Mathei.
xvij. Non dico. s. dimittere septies sed septuagies sep
ties. i. hm omnes catholicos totiens quotiens peccare
potest quis in hac vita. Nec etiaz in te sp̄eres qz Iere
mie. xvij. Maledict⁹ homo qui afidit in hoie & pomit
carnez brachium suū & a dño recedit cor ei⁹. Et idem
bñdictus vir q̄ sperat in dño. Audi quid de se afiteur
Qua. li. soliloq̄. Opabaz aliqui in virtute mea q̄ non
erat virt⁹. Et cū sic volui currē ubi magis credebā me
stare ibi magis cecidi factus q̄ sum magis retro q̄ a
te. Dicebas em̄ hoc faciam illud pficiam siebat q̄ nec h̄
nec hoc nec illud. Quoniam de meis iurib⁹ afidebas. nūc
aut̄ afitebor dñe rex celi & terre quoniam non in

fortitudine sua roborabit vir et non gloriebit ante te sancta presumptio omnis carnis.

Declarat quinta regulaz scz ut quis credit sapientibus et expertis ac obedire debeant superioribus in dubiis. **C**apitulum xvii.

Quinta pterea regula principalis valens ad deponendum scrupulosaz asciaz. Est obediencia huius ymitatio modis tactis in precedenti ca. Et de hec etiam patuit supra. ix. ca. vici et pte scda ca. viij. Hec norma necessaria est pccise simplioribus quam apria adiumento aut studio vel gratia spealis se quietare nequeunt. Deducit hanc autoritate quam rōe ymo exemplo notabili antefatus Cancel. lectio qrti libri sui de vita aie. Hoc inquit unum generale damus documentū credere vici faciliter sapientior et bonorum iudicio et extra munera eorum suās non levit sibi forma re scrupulosos anxios et timidos fallor si non iubeat sapiens pū. iiiij. Habe fiduciaz in dño ex toto corde tuo et ne ymiteris prudentie tue. Et rursus ibide. xxij. Non licet transgredi timinos antiquos quos posuerūt p̄es tuū hanc pccipe necessarium est apud religiosos respectu superiorum suo et hanc est apud ignoros diuinaz legum. Quin enim etiam iuniores quam theologis leis imbuti tales debent reverentiam senioribz in quibus vita cum sciā concordauerunt ut vix apter alias nouas suasiones quātūq; appareret p̄tinax vnḡ serat cito contra determinatōes eorum assertiores. Virtus quippe quicq; hanc genitaz ex multis expertis longe certa arte iudicat et opa. Porro iudicium ratōis sicut obtenebrait et lūiosa ei⁹ iudicatio diuinis viciat appropcijs per interpositōes nubiloſaz passiōnum et prauorum affectuum etiam in leatis iuxta similitudinez solis nisi per nubes. Sic per paucaz instructōes intellectus in scijs p̄serū diuinis causant non nūq; errores in eis quae se todos deuotōi tradididerunt dum volunt

plus sape q̄ sibi satis erat. Ad p̄n̄s etiā inducam⁹ exē
plum de medico cui⁹ d̄ fili⁹ aliquā patrē debem⁹ sub pe-
na a peccati mortalis. dū ex transgressione sui d̄ filij vel
scim⁹ vel probabilit̄ & vehement̄ nos inebriandos & dñt
ter transgressuros legē dei. Narrat p̄terea in autētica
p̄dicato & historia q̄ vitas f̄m dr. Ibidēq̄ iſert vine-
rabilis efs̄ Olyxponen⁹ p̄fati ordinis f̄c cūo q̄dam f̄c
p̄dicti ordinis defunct⁹ p̄ morte vīsus ē a quodaz vi-
uente eiusdē ordinis f̄c admodū scrupuloso. Cumq̄
scrupulosus viu⁹ int̄ cetera de sua a defuncto ē et̄ con-
scia. Rñdit q̄ vita fund⁹ fuerat. Consule discretos &
acquiesce eis. Simile repim⁹ fere in b. Bern. legenda
vbi dr. q̄ int̄ b. Bern. discipulos erat quidē tantis in-
q̄etat̄ scrupulis ut ad celebrandum nullo pacto au-
deret accēde. Dixit ei b. Bern. postq̄ illa p̄cepit. Tade-
f̄ & i mea fide celebres. Obediuit discipul⁹ & scrupul⁹
ille ois p̄petuo discessit. Sz. d. forte aliq̄s scrupulosus.
Hinā mihi talis eſſz p̄lat⁹ q̄lis erat b. Bern. crederez
facilit̄ impanti. Nūc vero dū superioris mei puā sapie-
tia; d̄spicio non audeo meā d̄scia; & salutē sue fide co-
mittē. Rñdit Cancel. Quisq̄s ita dicas & sapiſ eras et
desipis. Non em̄ om̄ifisti te & salutē tuā in man⁹ hoīs
q̄r peudens aut plurimū lēat⁹ aut deuot⁹ ſz q̄r tibi ſim
regulare institutōez p̄ posit⁹ ē & p̄lat⁹. Quāobrez obe-
dias sibi non ut hoī ſz vt deo iubenti ſitn nō atra dm̄
Et sepe tanto crit obedientia tua deo placētior tibi q̄
ſtudiosior q̄nto ē ille indignior tuī p̄t dm̄ nō eſfigis
ſubici. Cauendas ad extreμū ne dū q̄ras ſecuritatē grec il-
laz adipiscaris & i graviē ruas diuidicatōis & p̄ſumto-
nis ſoueā. Idē expſſe. d. Bern. li. de p̄cep. & dis. Si tāto
ope cauenda ſunt ſcandala p̄uulo & quātomagis p̄la-
torū quos ſibi de⁹ equare quodamō in utroq̄ dignat̄.
Sibim̄ iſ imputat & illorum tuerētiā & a tenitum ſpēa
lē a teſtas eis. Qui vos audit me audit & q̄ vos ſpēit

57

me spirit. **Q**uoniam non demig h̄ ipm ex regula nostra, phi-
bet ubi ait. Obedientia q̄ majorib⁹ debet deo exhibetur
Quā obre quicq̄d vice dei p̄cipit homo qđ tñ non est
certū displicere deo haud seus accipiendum ē om̄io.
qđ si p̄ciaret deo. Quid em̄ interest utrū p̄ se an p̄ su-
os ministros sive hoīes sive angelos hoīib⁹ innotescat
suum bñplacitū deo. **H**oc hoīe in q̄s facile falli in volū-
tate dei de rebus dubiis p̄cipienda et p̄cipiendo p̄nit falle-
re. **H**oc quid h̄ refert tua qui d̄scius non es p̄setum cum
teneas cū scripturis. qz labia sacerdotis custodiunt le-
ges et scīaz eius ex ore requirunt. qz angelus dñi exer-
citū est. Requirit dixerim legē non c̄les autentica
illa scriptura tradidit v. l manifesta ratio pbauerit de
huiusmodi quippe nec p̄cepto expectandus nec phibi-
tor auscultandus ē. **H**oc qđ ita latere aut obscurū esse o-
gnoscit ut in dubium venire possit utrum nam deus
sit an aliter forte velit si non de labiis custodientibus
scīaz et ex ore ā zeli dñi exercitiū certū reddatū. **Q**uoniam
demig poti⁹ oia d̄silia requirent qđ ab illo cui credita
est dispensatio ministerio et deo. **I**tem p̄inde qđ p̄ do ha-
bemus tanq̄ dñm in hijs que appetere non sunt cōtra
deum audire demus. **H**onde Ray. qui inter iuristas strī-
cte valde videt suisse conscientia in summa sua li. iij. de sua
p̄cep. diffi. et excō. sic di. **V**irtus sive efficiacia p̄cepta est
qz subdit⁹ tenet de necessitate p̄cepto obedire p̄lati sui
alias peccat mortaliter. qz **O**tiosus et p̄de latria dicit.
Hibi tñ si p̄cipiat aliquid contra deum nullo mō est
obedientium. qz tunc obedire d̄z quis magis do qđ hoī-
bus. **H**i tñ dubitat subdit⁹ utrum sit atra deū vel nō
illud qđ p̄cipit d̄z obedire nisi esset tale qđ in quo nul-
lo mō esset exausibilis ignorantia puta artificis fidei.
p̄cepta vel prohibitōes vel generale statutū eccl̄sie ad
ide ē **G**oſfrid⁹ in summa. **E**aā ad id ē heinti. de **G**an-
qdli. v. i. q. xvij. d. **H**i esset certū qđ p̄ceptū sup̄io:is esse

atra omni esset stemnendū. H̄z in dubio an sit atra deū
p̄cepto plati standum ē qd̄ si est contra deum p̄ter
bonum obedientie nō peccat subdit⁹ peccat tñ platus
xxiiij. q. i. Quid culpat in fine ubi pulchre p Augu. ver
ba pbat q̄ subditus excusat si obedit dño q̄n dubitate
subditus an sit bellum iustum vel iniustum.

¶ Informat sextaz regulaz ⁊ docet aīose cō
tra scrupulos pugnare ⁊ diffimunt liberum
arbitriū volūtas ratō et similia. ¶ Ca. xviii.

f Extra p̄inde regula ad euadēdum inordina
tos scrupulos ascē ē scrupuloz aīosa abie
ctio cū. s. sunt leues ⁊ frīuli cōtra efficaciores
alioz ratōes vel cōtra autoritez plati ubi
non ē quidq̄ determinatū ab ecclēsia vel in scriptura
mā feste atentū ut supra ca. xi. satis dictum ē. Valent
ad horū inordinatoz scrupuloz abiectionez ea q̄ sūt
dicta in p̄cedenti ca. Unde Cancel. tractatu de pol. Nil
le surgunt apud aliquos tales scrupuli more canū ob
latentes ⁊ lacerare minantes ip̄os q̄ volunt ire p viā
dei quos diuinere ⁊ despescere meli⁹ q̄ p contemptū ne
quim⁹. Tm̄mō sit atemtus iste timorat⁹ ⁊ regularitē
non absq; p̄uo p̄serit superioris filio. Alioquin tuor
inordinatus facit casū aut p̄cipitat ī asulta p̄sumtō.
Sunt itaq; nō nulli ⁊ plures qui fortis sunt fantasie q̄
pterea sepe tr̄pidant tuore ubi iudicat non esse timē
dum. Tales debent inniti filio superioris ⁊ prudentiū.
⁊ contra talcm ip̄o ⁊ vacillatōez audiacter opari. sic
enī plerumq; vincet abibit q̄. Qui vero renuit credē
superiorum ⁊ prudentiōz ⁊ filio ad tales scrupulos de
ponendos ⁊ agendū contra eos erant multipliciter.
Primo p̄ supbiaz ⁊ arrogantiā p̄ponendo iudiciū su
um ⁊ prudentiā alioz iudicio ⁊ filio. Rurſq; tales vix
aut nūq; deuotōez hēbunt solidaz nec pacez cōscie sue
a talib. Ac p̄inde carebit locus cīe sue hospite illo de

quo pphā dixit. q̄ in pate factus est locus eius. Et in
 tractatu de regulis moralib⁹ di. Consiliū salubre ē fre-
 quenter agere contra scrupulos leues ⁊ trepidos vi-
 tando eos ad aliorū iudicium q̄es ex consuetudine fiat
 homo robustus solidus ⁊ tranquillus in exercicio spūali.
Exemplum in dominicatorib⁹ ⁊ funibularijs. Ad idēz
 in tractatu suo δ contractib⁹ sic di. Probabilis certitu-
 do sufficit in moralib⁹ ut non exponat q̄s se p̄iculō si
 aut dicunt doctores de celebrante missaz ⁊ similib⁹ ubi
 reqrūt status ḡe q̄ sufficit ad h̄ p̄babilis conieatura.
 qz certitudo alia sine reuelatōe non habet p̄ut in mo-
 ra. di. Aristo. sumendū esse certitudinez grosse ⁊ figurali-
 ter q̄ certitudo non remouet in una pte omnē p̄babili-
 tate vel opinione alteri⁹ p̄tis licet magis declinet ad
 istaz q̄ ad aliaz qd sufficit ymo scrupulosh ⁊ formidu-
 losis conscijs sepe consilium est c̄ssidue i o p̄positum a/
 geret p̄serū ex impio ⁊ d̄silio doctoz. Hec ille. Ad idēz
 ē liber de eruditōe religiosorū cui⁹ autor d̄r fuisse Hu-
 bertus q̄ scrupulosos vocat pusillanimes in hec vba.
Sepe causa pusillātatis ē dplexio quā etiā augent ci-
 bi ex q̄b⁹ hūores melancolici generant. Auget etiā ex
 frequenti actu timendi. Auget etiā eā nimiuū ieiunium
 nimie viglie vel nimia sollicitudo studij vel alterius
 huiusmōi. H̄nti hanc temptatōez vtile ē vt visioez quā
 timor ille inducit. non reputet conscientiā. Et eo ipso visi-
 onez ipsaz suspectaz habeat q̄ introducta est a timore
 ⁊ sufficienti deliratōe eam exāct cū timor cessauerit.
Sicut em̄ ita impedit cūm ne possit cernere verū ita ⁊
 timor. Et in hijs q̄ introduceit pusillātis magis iudi-
 cito credat alieno q̄ suo. Cum vero visionez p̄ se vel p̄
 aliū errorē dephenderit audacter p̄z contra talez ti-
 morem pugnet. Sicut em̄ timendo timidi ita audēdo
 audaces efficiuntur. Halet etiam ut ab hijs se custodiat
 que pusillāmitatē augent. Hec em̄ instrumenta sūt

de monis. Ideo utilis est oratio hec ibi. Docet autem seru-
pulos dubiosos disponere et filia fixa tenere saepta scri-
ptura. Ecce. xxij. ubi sapiens dicit. Sic ut lozamentum li-
gneum colligatum in fundamento edificij non dissoluet.
sic et cor confirmatum in cogitatione consilij. Cogitatus sen-
sat in omni parte vel metu non depravabitur. Sic paleae in
excelsis et clementia sine impensa posita contra faciem
venti non permanebunt. Sic et cor timidum in cogitatione
saulti contra impedimentum timoris non resistat. Sed quod
multis scrupulis videlicet difficile aut impossibile quod seru-
pulos deponant respectum quoniamdazceptum. Idecir
eo opere est videre quoniam hoc est possibile hanc usum rationis et vo-
luntatis perfectum saltem. Pro cuius intellectu notande sunt
diffinitioes liberi arbitrij impiorum eius dictaminis rationis et
voluntatis. Est enim Cancellarius regum morum liber et arbitri-
jum facultas rationis atque voluntatis potens impetrare
ceteris viribus cognitiuis et affectuibus immo rationi et quoniamque
voluntati cum certis respectibus. Impium liberi arbitrij est
dominium rationis dictantis aliquid moris et voluntatis
exequentis ipsum inferiores vites vel tangentes inferiores
res in hoc obedientes. Dictam autem rationis ex parte miti per obum
indicatum ut hoc est faciendum. Executio per verbum impa-
tuum ut fac hoc. Ratio est potentia animi cognitiva respe-
ctu reclusionum deducibilium ex principiis libera libera
habet aliquos essentialiter sibi alios solum principiatue
Sed voluntas est potentia animi affectiva rationalis. hec
ex cogitatione rationis potens ceteris oibz egliter se haben-
tibus elicere actus suos immanentes. Actus autem im-
manentes sunt velle et nolle deliberatum et actu quidem
medius suspensus vel experimentatus. Nota pterea et
gulam supra. viiiij. Capi. videlicet. Non omnis delibe-
rans agit ex deliberatione sed. Rememorande sunt etiam
definitiones scientie opinonis credulitatis et similiu-
m posite supra primo capitulo.

59.

Docet laetus quomodo scrupuli sunt abi-
tiendi.

Capitulum. ix.

De intellectis igitur nominis significatibus facile
erit videre quo quis potest et de scrupulis
autatem non curando aut deponendo ra-
ciocinando. Pro quo aduertendum id quod dicit
Wilhel pisen. in de si. et le. in principio qd se de operatibus
intellectus solu credere bellum hz. Comprehendimus autem
dicit opinari in eo quod est credere. Credere enim est vehementer
opinari. Scire autem non habere bellum propter firmitate
sua nisi sophistacum quod cum luocitate sua non tam vincit
quod velut nebula dissoluit. Cogitare autem bellum haec vi-
det propter cogitationes quam peribissime se ingerunt quod euidentissimum et durissimum est in cogitationibus blasphemie.
Hic et cogitationes mundi vix obtinent. Hs. ii. Cor. iii.
Non quod sufficietes simus cogitare aliquid ex nobis sed
sufficiencia nostra ex deo est. Nec noster homo ergo cogitare vo-
luntarium est ideo bellum hz. Scire autem non est voluntari-
um quod in eis quod per se nota sunt et maxime in personis impensis
nibus non est in parte arbitrii scire vel non scire propter proximi-
mitatem ipso et ad intellectum et vehementer impressionem eo-
rum quod quis aliquo modo sciencia voluntaria sit ut studere inspi-
cere libros ac et prete et ideo laudabilia vel non. Sed
obice s. Sicut prima principia ingerunt sui sciencias et certi-
tudinem sic prima probabilia credulitatem ergo credere non est
voluntarium in ipsis sicut nec scire in istis. Rendet creduli-
tas quantumque sit non tamen ingerit credulitatem seu fidem
ex necessitate hominibus intelligentibus et exercitatis cum ipsi
certi sunt non omne quod videtur esse verum et esse vel etiam
simile vero etiam verum. Ide autem est probabile quod verisimile
et idem quod videtur verum. Sapientium autem est talis a verisimilitu-
dine et probabilitate quod a falso et falso colori super time et ca-
uere. Illud tamen verum est quod ille qui credit principiis filo-
gisticae ordinatis necesse habet credere a clusioni posita cre-
do.

P.M.

dulitatem principiorum necessitate non absoluta. Sed
conditionata voluntarium tamen simplicitate est et libe-
rum de omni probabili ut ei cuius credat vel non cre-
dat. Quoniam nihil adeo probabile est et non habeat
dissuasionem quod possit videri falsum aut saltem quod possit vide-
ri non esse credendum propter pectus erroris. Sufficit
enim scienti cum veritate apprehendere non potest non illus-
di a falsitate et non errare atque non falli. Quemadmodum
et bellatorum hostem suparet non potest satis est ei si non
superet ab ipso. Et negotiatori cum lucrum capere non potest
si dominum evitare. Et ne putas philosophantibus lue-
dominum credulitatis et opinionis erroris. Hoc enim to-
tis scientiis effugere contundunt ne scilicet suparent ab erroribus
et ne per veritatem quam continent accipiant fallentem probabili-
tatem aut per verisimilitudinem mendacium. Notandum
enim quod cogitare si nudum est et solum cogitare informe est
valde et materiale si non habet assensionem aut certitudinem
aut dissensionem. Unde nec ab ipsa materia supra cuius
cadit quantumcumque bona sit aut mala nonque format aut
denotat neque unquam habet ex ea laude vel virtutem. Cogiti-
tare enim quantumcumque horribile et quantumcumque detestandum
malum si nudum est ut diximus non est malum sicut nec
videre malum est quantumcumque malum dum videtur non
dum sit aut electatoe aut assensione. Olioquin de mai-
ori esset et oia videt. Hec ille. Ex quibus patet quod quae potest
per liberum arbitrium opiniones alii sunt vel ratione seu
argumento vel autoritate pruar abice contemne nolle
assentire aut suum actum de credendo suspendere et hinc
hanc informare. Ad id est Mat. de eratoma libro de
rationali diuino et opere ubi sic dicit. Hoc argumentum
non est bonum nescio soluere dubium quod circa hanc con-
clusionem occurrit ergo debeo de ea dubitare. Ratio est quod
magna dubia occurserunt circa conclusiones geometrice
et infallibiliter demonstratos. Ita similiter circa fidei

dclusiones. Itē nulla materia taz faciliſ quin ſubtilit
 inueſtigantibz occurrat in ea q̄ vix alioſ aut forte nū
 q̄ pñt plene diſſoluī. Hñ dclusiones fidei vel ratōi ſeu
 argumento q̄ fidei aſona ſunt aut ratōi q̄ euidentē et
 generalit a ppbati vel alia aſimilis mens indubitant
 adhereat. quo uſq; eq̄ vel magis euidentē aut fortis ra-
 tio occurrat q̄ etiā ante aſſenſū plene diu pbeſ. Et ſi h
 q̄deꝝ facerent non taz multi vacillaret. Sz qr multi ſta-
 tum volūt vacillare q̄ cito occurrit dubiū vel aegumē-
 tum qd̄ neſciunt ſehē. Ideo multi eroribz implicant.
 & dubijs ac iſermāt in fide & ſe ſcioſ putant qd̄ pei-
 us eſt vel alijs oñdunt. Hec ille. Hnde intucmur qſi i
 luce qles ſint de qbz dꝫ Eccl. xix. Qui facile credit eſt
 leuis corde & minorabit. Sz quid de illis q̄ ppter deſe-
 fectum naturale vel accidētaleꝝ melancolie vel manie
 ſcrupulos deponere non pñt. De q̄ iſfirmitate natura-
 li dictū fuit ſupra traſtatu iſto ca. iiiij. 7. v. Rñdet q̄ de-
 us neieꝝ obligat ad imposſibile hm Jero. & in hñs q̄
 non ſubſunt libero arbitrio. hm pñl Nemo laudan-
 dō e nec vitupandō. & p dñs talibz nec meremur nec d
 meremur. Nam Caneel. traſta. de pol. de talibz & ſimi-
 bus ſic dicit. Dicunt doctores aliq̄ qbz aſſentio q̄ ali-
 qñ nō taz meritoriū e credere ſicut velle credere nec do-
 lere ſensualit de peccatis ſicut velle dolore & non poſſe
 pbat p Psal. q̄ di. Desiderium paup̄m exaudiuit dñs
 pparatōeꝝ cordis eoꝝ audiuit auris tua. Deꝝ inquit
 ita iudicat nos hm ſupioris ratōis arbitrium volūta-
 teꝝ & iuditiū & non hm ea q̄ nobis inuitis at q̄ contra
 nitentibz porcio ſensualitatis iſforior aduehit & pdu-
 cit q̄lia ſunt volubilitas v̄maginatōnū fantasiaz ſti-
 mul⁹ iſuf carnis illecebroſus aut vindicātes vacil-
 latōes. Preterea timide & icerte ſunt cogitatōes nēe fu-
 per agendis & ſup eis credendis q̄ nēis ne q̄q̄ ſenſibz at-
 tingim⁹ & ſimilia. Decipiunt ex h̄ multi ex ſimpliciibz

20
d distinguere nescientes inter ea q̄ porcio aīe superior agit
p sensu & ea q̄ porcio inferior patet absq; superioris af
fe n̄ su. Darent itaq; tales sepe alijs salubre consiliū q̄
ne s̄unt illud p̄stare sibi. Quare sic ē. Ob turpaz certe
passionū simul irruētiū tumultuantē & rixantē. hec ille

Heptima regula declarat valens ad deo
lici onez scrupulorum p̄ epykeyā cuius p̄ñe
tates p̄ nunc. Et octuplex doctrina s̄ in eam
dat. **qua**rūm tres declarant. **Ca. xx.**

Ep̄na ex eodē postrema regula p̄ scrupulo
soz dpositōe necessaria est p̄cepto & discreti
& epikēysatio seu interpretatio vcl declaratio.
Equitas em̄ di. Cancel. vbi su. quā n̄ iat p̄lus Epikēyā
ponde rat iuris rigorū ut inquunt iuris p̄tū. Est
aut̄ Equitas iustitia pensatiō oīb; cīcūstancijs p̄tū
latib; dulcoē mīe t̄pata. Hoc itellexit q̄ dixit. Ip̄e ete
nīm leges cupiunt vt iure regant̄. Et sapiens Noli es
se iustus nīmis alio quin summa iustitia summa iniustia
fit Ambulandum em̄ est in virtutū doctrina via regia
vt ne strictiū fiat dei mandatū nec latius q̄ ip̄e manda
uerit̄ q̄uis inde sumere possint aliq; aut malicie vela
men libertatis. Aut extra in desperatoz corrue. Non
tū oīb; p̄ oī t̄pe & loco asserim̄ omnē veritatē. Est i
git̄ epikēye virtutis considerare non nudū de se p̄ceptū.
s̄ cīcūstancias omnes p̄ticularit̄ ip̄m nescientes. Hū
p̄lus. v. Ethī. Epikēya exīs interpretatiū legum est
melior q̄ iustitia legalis. Itaq; hīm hanc virtutē p̄cep
ta dei & ecclēsie ac platoz seu iudicū benignit̄ interpretati
ri possum̄. Nec valet si in trāriū dicat q̄ ei⁹ est legez
interpretari cui⁹ ē adere. Esto em̄ vt di. Joh. de Tam. li.
xiiij. de aīo. theo. q̄ in foro causaz interpretatio nō suf
ficiat nisi q̄ fieret a principio vcl a legis latione bñ tñ

sufficit viras epi. i foro ascie nō solū circa p̄cepta hu
 mana s̄ etiā circa p̄cepta diuina. ⁊ tāto magis circa
 diuina q̄nto magis de rationabiliorē magis q; benī
 gnis q̄s q̄nq; ali⁹ legislator⁹. H̄m cundē p̄ virtutē
 epikere ōctuplicē doctrinā scrupulose ascie p̄ficiam
 colligē possum⁹. Prima ē q̄ inter duraz ⁊ benignā cir
 ca p̄cepta suiaz p̄ benigna ē poti⁹ ceteris p̄ib⁹ iniſta
 tio facienda ut p̄ Willb. ca. vi. ⁊ alios supra patuit. cui⁹
 ratio ē. q; v̄cepta dei non sūt ad tollendaz omnē dul
 cediez spūaliz c̄lis certe tollit. qn̄ q̄s nimis scrupulo
 se p̄cepta int̄erptat ⁊ timide nimis. Nam sicut tinea ve
 stimento ⁊ vermis ligno ita tristitia viri noz cordi p
 uer. xxv. Qd Cassi. li. ix. Institutoz de vito tristie lo
 quēs sic expoit. Satis inot euident ac pprie vnn noxij
 hui⁹ ac p̄nicioſſimi vitij spūs diuin⁹ exp̄ſſit. H̄c sūme
 tuim esu tineaz attactū nulli⁹ p̄cij vel honesti vſus po
 terit vlt̄ri⁹ h̄re ⁊ merciū. Ita q; lignū v̄mib⁹ exara
 tum non ad ornatū vel mediocris edificij. s̄ ad obu
 fionē ignis merebit deputari. Ita igit ⁊ m̄ia q̄ edacissi
 mis tristiae morib⁹ deuorat inutilis erit vel vſtimē
 to illo pontificali qd vngentū spūſsaneti de celo descē
 dens pri⁹ in barbaz aaron deinde i oraz suā sole susci
 pe sancti David vaticinio prohibet hm illud. Sicut vn
 gentū in capite qd descendit in barbaz barbaz aaron.
 qd descendit in oraz vſtimenti ei⁹. s̄ nec ad strudoz
 templi illi⁹ spūalis atq; ornatū poterit p̄tame Cuius
 Paulus architectus posuit fundamentū. d. Hos estis
 templum ⁊ spūs sanct⁹ hitat in vobis. Quo p̄tra xp̄s
 Mat. xi. dī. d̄solando. Venite ad me oēes q̄ laboratis
 vos ⁊ onerati estis ⁊ ego reficiā vos Dicit b. Hilarius
 legis difficultatib⁹ laborantes ⁊ peccatis seculi onera
 tos ad se aduocat. Et posmodum de iugo euangelij
 subdit. Iugum em̄ meū suave ē ⁊ onus meū leue. Se
 cunda doctrina hm virtutē epikere ē q̄ nec de⁹ nec ec

eclesia intrudit p sua pcepta obligare ad vix possibile
alicui vel sibi. Hnde S. Tho. sup. iij. di. evij. di. Pre-
cepta iuris positivi non se extendunt ultra intentioez
pceptientis q est finis pcepti h aut est caritas z j. scde-
c. iev. Null obtinet ad impossibile. Illud autem imposs-
sibile ad qd null obtinet vide h m virtute epikere in
lege noua q e pfecte libertatis interpretandum no solu
de absolute impossibili s de eo etiam pot dicti doctoris
sonant verba o vix est possibile ut pote nimis h nis
difficultate. Alias non appet c uo intelligi possit illud
xpi isolatoriū on meum leue. Quo e m leue d quod
multum vel nimis est difficile. Tertia doctrina e Nec
de nec eclesia intendit mediantez suis pceptis aliqui
obligare ad h q sit fatus. i. talia pcepta loco z tpe no
obligant qui w eoz obseruantia foret ridita. losa saltus
apud discretos z bonos viros. Parz ilud ex simili de-
voz ex diuino pcepto deo reddendis ad q deo reddē
da si sint stu:ta ut dicunt doctores dūtē null obtine-
tur. Autoritas e ad h late Imo. in glo. supri ca. No
uerit sen ex. z e. ci. cu medicinali li. vi. Ratio etiam pot
assignari q pcepta ecclie dan ex caritate q salte p
f pponendum e etiam sumendum h q ix caritate e
statutū non d; tra caritate militae ut ait b. Bern. li.
de pcep. z dif. Militarent aut pcepta ecclie tra cari-
tatez si obligarent ad sui obseruantiam in casibz quibus
ea obse:uan do fatum aliquem iudicarent obseruan-
tem viri boni z discreti ac deriderent.

¶ In quo residue quinqz doctrine deducunt.
Capitulum. xxi.

Quarta doctrina q vult absolui a debito ali-
q ius pcepti faciat in materia eiusdem notabili
d; firmiter se absolutu fore a debito. Exempli gratia
tenez ex pcepto diebus dominicis z festiuis a huilibz s

opib⁹ abstinere. Si autē plurib⁹ dieb⁹ i⁹ ebdomodā que
 eti⁹ regulariter a huīlib⁹ opib⁹ vacare aſciūisti. pſec
 tim vacando deo ⁊ oratōib⁹ intenden do deo ⁊ casu te
 dīngat i⁹ die festiuo. qndaz ob necessitatē aliquid opa
 ri dum h⁹ fine scandalō notabili fiat te p̄p̄ h⁹ graua
 ri i⁹ oſcia non oportet. Patz h⁹ i⁹ ſimili. Nā ſi q̄s te
 netū alicui i⁹ quīq; ſz ⁊ p̄ modū muneris. 20. 100. vel
 mille marcas libetalitē ei daret nūc d talis bñ deberet
 ſuppone q̄ de. v. ſolidis alias ſoluendis q̄ttatus eſſ. t.
Eſt em⁹ de⁹ i⁹ infinitū liberalior ⁊ clementior hoīb⁹. ad
 idē ſatis expſſe ē **Cassi**. col. pa. col. abba. **Theonis**. ca.
 xiiij. ⁊ i⁹ mulis locis pbando q̄ ieiumia ⁊ alia huius
 mōi p̄ loco ⁊ tpe huanda ſunt ⁊ moderāda. Quadra
 geſime inq̄ lege q̄ iuſt⁹ ē atq; pſed⁹ non tenet neceſſi
 tati hui⁹ canonis ſubiect⁹ de atēd⁹ ē quez pſedo il⁹ is
 q̄ p̄ totū anni ſpacū deliciis vel negocis ſecilatibus
 implicant ecclesia ⁊ pncipes ſtatuerāt ut hac legali q̄
 dragenatice neceſſitate ſtricti hijs ſalte dieb⁹ dño va
 care cogerent ac diez vite ſue quos totos qſi ſtuauis
 quosdaz fuerant voraturi vel decimias dño dedicaret.
Et ezy iuſt⁹ q̄b⁹ ley non ē poſita q̄ ſpūalib⁹ offitiis non
 exiguar illaz. i. decimaz ptez ſz totū vite ſue temp⁹ ipē
 dunt qz liberi ſunt a decimaz legaliū functione. Idcir
 eo ſi eos ſupueniens honesta ⁊ sancta neceſſitas coar
 tauerint audēt ſtatōez ieumij abſq; vlla diſceptatōe.
 laxare. Non em⁹ decimaz ab eis exiguitas mutuāt. q̄
 oīa ſua dño ſecū p̄iter obtulerunt. Qd profeſto abſq;
 ſūmo fraudis reatu ille non poterit. q̄ nihil volunt
 rie offerrens deo in excuſabilitate ſoluē decimas ſuas le
 gis neceſſitate appellat. Illud tñ verbum **Cassiani** vide
 hieſt qd rageſime lege q̄ iuſtis atq; pſectus ē non tenet
 ſane intelligendum eſt ſic videlicet qz non tenet eam
 hm ſez adeo rigide ⁊ oneroſe obſeruare quo min⁹ ip
 ſaz hm virtute cpikeye interpretari valeat ſz p̄ loco et

tpē dūmō non contra intentōez legillatoris huaē pos-
sit etiā mōderare. **P**er qd quidē nō remouet cuim qn-
tum iūq̄ iustus de lege dñi seruare teneat p̄cep̄tū ecclē-
sie sane intellecta hm̄ intentōez p̄cipientis. **E**x p̄missis
igī patet q̄ quis absolui potest p̄ tpe a p̄uo debito.
p̄ h̄ quidēz q̄ in eodē genere notabilitē facit vlt̄a de-
bitum maxie in casu quo an illud p̄uum sit vel nō sit
debitū dubitan̄. **Q**uinta doctrina q̄ in dubijs bono-
rum vita alijs d̄z esse viuendi regula puritatiū est su-
pra ea. **R**atio c̄t q̄ tales hm̄ virtutē epikēyē p̄e-
sūni debent h̄te rectum iudicium. **S**exta doctrina In
hijs que solū sunt mala q̄ phibita multū excusat vel
in toto vel in tanto ḍsuetudo ymo in casib⁹ ex vi ratō-
nalis ḍsuetudinis p̄secūtū si p̄scripta sic est cōtra ius
scriptum sepe faciendum. **R**atio dicti c̄t sicut epikēyā ē
moderatua vel interpretativa legum sic p̄ ḍsuetudo est
optima legum interpretis si depositis legib⁹ sermo fiat.
Et in de vita aīe dicit Canecl. **O**mnis lex hūana vel
positua potest abrogari in eo q̄ necessario p̄cipiat.
cū naturali & diuina. **H**ec aut̄ abrogatio sic p̄ ḍsuetu-
dinez opositaz. **I**uxta qd dicunt iuriste & verē ē q̄ cō-
suetudo est optima legum interpretis. **N**ec vnḡ dicit̄ ē
corruptela ubi nisi legēz diuinaz aut naturale ledere
duincit. **N**az sicut ḍsuetudo d̄r altera natura sic lex cō-
suetudinalis q̄si lex naturalis h̄ndā est. **F**it tñ abroga-
tio ei⁹ sicut aliaz ḍstitutionum p̄ exp̄ssaz aut interpre-
tatiuaz reuocatōez factaz ab illo q̄ ḍendī habuit p̄tā-
tez fit deniq̄ abrogatio causa maiestate damnositatis
si lex ista huaret. **P**atent hec oīa ex descriptōe & adictōi
bus legis bone. **Q**m̄ honesta esse debet iusta possibilis
iureta naturam & consuetudinem patre loco tpi q̄ cō-
uenies necessaria utilis & manifesta vt habeat ex dictis
Isidori. **E**x hijs liquide constat q̄ temerarium est et
iniquum velle omnia decreta siue ecclesiastica siue ci-

uilia ad omne terrus ad omnem gentem et patriam
 extendere. Quoniam lex quod per uno tempore loco aut personis es-
 set utilis in alijs tre loco et personis impossibilis auctor
 damno rimo uelle sic omnia statuta stabili're homi-
 num esse delitantium et quasi contendentium ut opposi-
 te leges simul obsecuerentur. Preterea positum est in de-
 cretis dicitur. Quod leges instituuntur cum promulgantur firmam-
 ter cum moribus retentius approbantur. Igittu per argumentis
 a contrario sensu si moribus vetetum nequaquam approbat
 ille nullum habet firmamentum. Et ita populus multum
 habet in sua potestate dare et rebatur aut tollere et servare
 ab inicio. Quantum autem de eis sit necessarium ut con-
 suetudo vim legis habeat vel abrogare habeat legem
 dicimus inquit ubi non est traxatum tempus a legibus
 alijs debeat fieri abrogatio et ut sapienter iudicabit nunc
 citius nec tardius iuxta necessitatis aut utilitatis cli-
 tem. Sed tamen et consuetudo est altera natura le-
 ges assuete et si iam in natura vestre non debent absque
 manifesta necessitate vel utilitate vel tolli vel mutari.
 Septima doctrina homo potest informare conscientiam suam dicitur Deinde de Ha. super libro. iiiij. di. xvij. quod ubi ho-
 mo non peccat mortaliter nonque incurrit sententiam excommunicationis iuris. Excommunicationem debet esse in eccllesia sicut illud quod debet esse in cuiuscumque
 illud debet esse in ouibus qui est necessarium ad bonum
 gregis. licet videat nocuum unde ouibus. Si enim ouibus mor-
 bida est curae si potest. Si non potest expellat ne totus
 gressus inficiatur. Et sic ut ouile christi sit sanum nam mortali
 morbum quando una ouibus mortali morbo laborat mo-
 ritionibus moueatur. Si autem per contumaciam appa-
 reat insanabilis plaga eius. Tunc ab ouili abicienda
 est ne contagione pestifera plurimos perdat. Unde apo-
 stolus prima Corinth. v. Huius tradidit satanai in

interitum carnis ut spūs salu⁹ fiat q̄. s. ⁊ alio r. Ex
quo sequit⁹ q̄ excommunicatio non nisi p mortali peccato
dōz infliḡti qz ille solus iudicio ecclesie est pscindens
dus qui iudicio dei credit̄ f̄ c̄sus. Unde cū s̄na iuris nō
iniusta potest homo informare d̄scia⁹ suaz q̄ vbi hō
non peccat mortaliter nunq̄ in curia in iuris s. quia
iniuria dicit⁹ esse q̄ uod non iure fit. non dōz aī t̄ vnd in
ra natūrā inde nasci iniuriosa excommunicatio. H̄n cū sit
iniuriosa excommunicatio q̄ fec̄ sine mortali. Ideo nō
est s̄na iuris vbi nō est peccatum mortale. Octaua do
ctrina p̄terea potest addi c̄ uā tradit̄ Johan. de tam.
in libro de culpa ⁊ gratia. q. xv. c̄ circa finem materie &
clulsionis tertie. Obi eccl̄ta eos q̄ dicunt ex: suet: d̄ie
tēneri cuemlibet post peccatum mortale etiam d̄tritū co
fiteri ante cūkārisae sumēdōz sic dicit. Hi in' t̄ de h̄ essz
dsuetudo etiani generalis ⁊ vni legis h̄ns tñ illa vim
legis non excedit ⁊ in obligando vel artando. Et ido
in quoāq; casu p̄termittens facere h̄ qđ l. ⁊ imponit
posset excusati a p̄ccato puta oī h̄ faceret sine atermiu
⁊ p virtute epikrye q̄ ratione picili aliqu⁹ considerat⁹
potest fieri contra verba legis s̄m q̄ pulchre decla
rat. S. Tho. o. xciij arti. vi. Et in sed a scđe. q. jro ar
. j. In eode casu vel dissimili posset intermit̄ i talis con
suetudo absq; p̄ccato puta si etia⁹ p̄termitterit absq;
d̄te u⁊ p virtute epikrye attēdendo piculum aīe nō m
ime inuolutōis eroncē d̄ scientie. Unde etiā Hosti. de
dsuetudine pa. i. circa finem dicit sic. Generaliter tibi
trādo vbiq; consuetudine seruata m̄ia p̄ c̄lilitatur
non valit. Hec hosti. Quod potest intelligi vel simpli
citer vel in casu q̄re īc. Hec Johan. de Tam.

Doc̄z scire q̄uo p̄cepta diuinæ ⁊ hūana li
gent. Dicimur leges diuine ⁊ p conclusio
nes sit p̄ceptorum aliquorum interpretatio.

Capitulum xxii

Terū ut scrupulosi p̄cepta non ultra q̄ sit
 necesse se artari patent de eisdē quō liget & in
 tum qn̄ vbi & q̄liter. Notande sunt primo le
 gum diffinitōes seu hecptorū Cancellarij & n̄
 ter deinde & clusiones eiusdē. Est igit̄ lex multiplex. que
 daz eterna siue p̄tia. Alia naturalis homī. alia diuina
 homī. alia priuata. alia positiva. alia ciuilis & typalis
 Alia ciuilis & spūalis. Alia caritatis. Lex em̄ in genē
 est recta ratiō practica h̄m quaz moe & opatōes re &
 in suos fines ordinate regulant vel est ipsa talis regu
 latio in quoāq̄ lex eterna seu prima est bñplacitū seu
 voluntas sup̄ma dñi dei p̄stinentis reb̄ a se conditā
 fines suos & motus & opatōes ad illas. Lex naturalis
 homī est dictamen legis practicū qd nat̄ est h̄re cūli
 bet homo non impedit in usu ratiōis nec dispositiōe
 corporis nec ex dispositiōe viciōz. Lex diuina p̄prie ē in
 homib⁹ & est lex p̄ diuinaz clementiā acceptaz ad régimē
 plurimo & p̄ fine bñtudinis p̄ncipaliter ordinati. p̄
 mun ponit ad dīaz legis priuate. aliud ponit ad dis
 fereniaz legis iudicialis in antiq̄ lege. Lex priuata est
 p̄ diuinaz reuelationē accepta ad regimen p̄sonae singu
 lati⁹ vel paucorū. Est aut̄ diuina reuelatio illūatio
 humane nature cōnalis ad quā hñdaz vel modū hñ/
 di ipa de oīi cursu sibi indito non attingit. Lex hūa
 na siue positiva ē lex p̄ ratōez ex lege naturali deducta
 in oīe qnentis p̄babilib⁹ ad finez debitū humane crea
 ture. Dicit aut̄ p̄babile qd plurib⁹ & maxie sapientib⁹
 appet ver. Lex ciuilis & typalis est lex hūana ad finem
 naturalez socialis vite bñ regende immediate vel p̄n
 cipaliter ordinati & p̄ illum q̄ curaz dūitatis gerit suf
 ficientē p̄mulgati. Sed ciuilis & spūalis ē lex hūana
 ex p̄ncipijs creditis vel ratōe notis p̄babiliter dedu
 cta ad finem naturalem immediate & p̄ncipaliter ordi
 nata p̄ illum vel illos q̄ curaz hñt dūitatis sufficient p̄

multata. In his omnibus per regulam tenendum est quod
omnis obligatio finaliter reduci ad dictamen libertatis
arbitrii diuini sic volentis obligare creaturam cuod dictamen
etiam nobis innotescit vel in lumine fidei vel gratie
infusa vel in lumine naturali signato super nos. Unde
per actia iudicia rationis habemus aut per lumen scientiarum
tam diuinorum quam humanarum ex duplice lumine priori emanatum.
Aut postremo per expiacionem multiplicis luminosum
documentum per quod sit ut virtus quam ars certius operetur.
Est etiam hic aduentum quod in principiis moralibus
sit necessus quoniam a notioribus et quam a posterioribus ve
re his quod videmus in humana politia assurgendo ad
diuinorum legem. Quod sit contra a priori considerans
do eas leges que natura sunt notiores est lex eterna.
His permisso sit hec prima conclusio. Solus deus
et nullus aliis absque dominatione eius potest direcere et per
se obligare homines aliquos etiam sibi subditum absque eius
consensu libero ad actus interiorum et latentes habendos.
Solus quippe deus potest de talibus iudicare. Alij autem
non nisi ex eius misericordia et revelacione sed tamen de exterioribus.
Notanter vero dicitur directe et per se absque consensu
libero quia indirecere et per accidens vel ex consensu sub
ditum habere potest fieri nisi ab interiori et cedat. Secunda con
clusio est. Quoniam rationale est ut nullus homo alius
quid percipiat nisi illud de quo potest agnoscere iudiciale
modum suum in seno suo. Idecirco finis
et intentio legislatoris non cadunt sub obligacione sub
dno et secundum opacores exteriorum preceptorum. Et ita di
ceres horas aut ieiunans in peccato mortali aut intentio
sinistra vel absque intentione absolvit se a precepto ce
desse. Sed non apud dominum de negligencia aut querens intentio
sepius excusat. Tertia conclusio Dispensatio platorum quae
iuris dnis relaxatio quodam seu mitigatio loci huius principis
circa particulares casus et personas singulares quam aliqua

statuta sunt per diuitate quod huic persone vel illi et in isto casu vel in illo non ita a grue dino scunt. Quarta conclusio. Consentaneo censendi sunt superiores saltem interpretatione in obligatoe legum suarum posituarum quoniam passim eadie non ob huic seire potest. Et nec verbo nec facto reclamant. Quinta conclusio. Lex non instituit nisi dum promulgata neque vigorez habet nisi cum intentum moribus approbatur. Et hoc si sit lex pure positiva ad populi regimen. Hoc eius de divina atque naturali dicitur utra quas non est prescriptio vel ad oppositum consuetudo sed tamen corruptela. Sexta conclusio. In omni lege quantumcumque positiva bene instituta aliud est de iure naturali et divino ut quod expedite hominibus regulari quod a potestate resistat dei ordinacionis resistat et similes. Septima conclusio decernit ius naturale et divinum a positivis sicut est difficile ita maxime est necessarium et utile in omni doctrina morali et politica. Et hoc fieri nequit perfecte absque sacra sapientia quod legibus etem missum est atque fundatur. Octava conclusio Ecclesiastici predicti respectu divinorum preceptorum et regule euangelice nullum modo auditores sunt sed dumtaxat quodammodo interpretatores expositores predicatorum doctoresque. Nonna conclusio. Interpretatio et limitatio vel expositio platorum in lege divina. Quidam plati non agnoscunt abutu sua potestate suscipienda est reverent tamquam lex est. Abutentur autem si manifeste imponerent onera nimis gravia ceruicibus populi christiani ut si ad festiuandum quotidie vel ad statuta quilia habent religiosi omnes passim restringere quererent.

Declarat peccatorum mortaliuum et venialiuum
dram diffinitoes et prietates. **T**a. xxiiii.

Proinde quod timorate conscientie seire vellent in quolibet casu ubi esset peccatum mortale. Et veniale vel nullum. Idcirco quid de hoc sciendum sit restat declarandum. Hbi notandum est. S. Tho. et alios circa die xxvij. sedi. Qd omne

peccatum est deuiaſio ab aliq̄ lege naturali vel diuina.
vel q̄cumq; alia lege recte posita. Et qz ois lex h̄z vīni
coactionis p̄ penaz. Qlioquin frusta ferrent leges si
eas liceret impune transgredi. Ideo ſim vñāq; legē
peccatum d̄r mortale qd̄ pena mortis damnat veniale
vero qd̄ leuiori pena vñit. Sū Augu.ome. viij. ſup fo
han. d. Crimen eſt qd̄ damnatōez merit. Lic̄ autem
p̄rie mors ſit priuatio vite corporalis tñ ad qndam ſi
militudiez priuari finaliter diuina viſione ⁊ iurare
penaz gehenne mors d̄r. Et ſic ipſa viſio vita d̄r p̄ cri
ſtu Joh. xvii. Hec eſt inquit vita eterna ut agnoscant
te. Unusquisq; em dicit vitaz ſuaz conſiſtere in eo in
quo delectat. Ideo ppter ſumam delectationē q̄ eſt in
viſione beata in ipa d̄r vita noſtra conſiſtere ⁊ in ei⁹
priuatōe cū gehenne afflīctōe mors. Sic ergo quo ad
theologos quorum eſt conſiderare hūana opa q̄ten⁹
regulēt lege diuina peccatū mortale d̄r quo quis hāc
penaz metet. Sunt aut̄ quedaz peccata mortalia ex ge
nere actus. qdaz venialia ex genere actus. Hoc cādo ge
nus ad ratōez quaz ſortiſ actus ex materia vel obie
ctio. Et ſic veniale diſtinguit contra mortale iuxta di
ſtantōez materie in qua peccat. Hoc mō c̄r peccatū eſt
quedaz infirmitas aie. Et ideo ſicut in morbis morbi
ille d̄r mortalis qui inſallibiliter inducit priuatōem
vite corporalis. Sic in peccatis illud d̄r mortale qd̄ in
ducit priuatōez principijs vite ſpūalis Veniale aut̄ez
dicitur illud qd̄ tale priuatōez non inducit. Principi
um aut̄ quo viuum ſpūaliter eſt caritas p̄ quam hō
bene ordinatur ad deum ⁊ ad proximum ⁊ ad ſeipſū.
Et ideo id̄ eſt peccatum mortale ex genere ſuo quod
repugnat dilectione dī proximi aut ſui. Dei vt facere
contra fidem caritatem ⁊ ſpēm periurium committere
⁊ ſancta quo ad temp⁹ ⁊ alia ſacra violare que preci
piunt in trib⁹ primis mādatiſ decalogi. p̄imi ſicut d

honore p̄ntum hoīcidio mechia furto falso teſāōmō.
 & similia ā ſunt contra p̄imum. **S**ui vero vt in acti
 bus interiorib⁹ ā ḡphendunt in vltimis duab⁹ māda
 tis ſez non dūpifces rem & uxorez p̄imi & ſimiliū.
Hec em⁹ & similia r̄uertunt debiti ordinez ſubiectōis
 ad deum & fedus hūane ſocietatis ad p̄imum ppter
 qđ ex genere ſuo ſunt mortalia peccata. **N**ū vero vo
 luntas peccantis ferūt in illud qđ in ſe c̄dē atinet quan
 daꝝ in ordinatōeꝝ. & tñ non atrariat dilectōi di aut p̄
 ximi nec tollit ordinez debite ſubiectōis ad dñm nec fe
 dus hūane ſocietatis ad p̄imum ſicut v̄bum ociosuz
 riſus ſupfluus & similia talia dicunt venialia ex gene
Ad h̄ videt accedē dictū Rich. de ſan. vi. li. de dñia pec
 cati mortalit⁹ & venitalis vbi di. Mortale peccatiū ē qđ
 a quauis non potest imit⁹ ſine grandi corruptōe ſui
 ſine graui leſione p̄imi & ſine magno atermi dei. Ce
 tera vero oia rident mihi venialia. **S**up quo di Au
 reol⁹. adli. iiij. q. xv. Ex iſto videt posſe accipi qđ mor
 talis eſt iordinatio grandis valde ac p̄ h̄ oþpoſita or
 dinatōi non pue ſz magne & neceſſarie ad finez aſe c̄n
 daꝝ. Veniale aut̄ deordinatio leuis & pua & p̄ h̄ oþpo
 ſita ordinatōi utile ſue agrave vel accomode. nō aut̄
 ad attingendum finez neceſſarie. **O**d idē videt eſſe S.
Tho. atra genti..li. iii. ca j: i. ſic di. Peccat mortalit⁹
 quando totaliter intentio mentis abrumpit ab ordine
 ad deū cui eſt vltimus finis bonorum. In eo autem qđ
 mort. liter omnino auertit intentio voluntatis a fine
 vltimo. In eo aut̄ cui venialiter peccat manet intētō
 duersa ad finez ſed alic̄liter impedit ex h̄ qđ plus debi
 to inheret hijs que ſunt ad finez. **H**ec Tho. Et ibi ex
 intentione conat u tradere dñam peccati mortalit⁹ &
 veniali. Differunt ergo mortalia peccata a venialib⁹
 ſimiliadime multo & actu aliorum defectuoso & videli
 cet ſicut dñe ſtio cibi mortiferi a non mortifero. **V**icue

vulnus letale et incurabile per naturam a curabili per natu-
ram. Sicut infinitas certitudinaliter mortes induces
ab infirmitate vitaz non priuante sed sanitatem per te
admete. Sicut offensa per qua quis ab aliquo scivilitate
perpetuo exilio et carceri damna est et morte plectit ab offe-
sa que typalem penaz meret. sicut ad quo omne lumine
oculis subtrahit ab actu quo oculi per medium subtile
lumen intuerentur. Sicut infectio radicis alicuius a lesione
ramusculi alicuius in eadem arbore. Et sicut cursor in via
vadens in atrium termino ad quae cum qui versus
sus terminum ad quem vadit claudetur stans vel paulisper
a via devians.

¶ Quod per peccatum mortale caritas perditur
et quod scire non possumus super ubi sit peccatum
mortale utrumque quam periculorum sit illud diffini-
re ostendit. ¶ Capitulum xxviii.

Ex promissis et per eorum latiori declaratorem et mai-
festatione ponuntur clusiones. Prima habetur
caritatis est vita anime. Patet per Augu. iiiij. d. tri.
ca. ix. dicente. Mors spiritus est a deo deserit. mors
coronis a spiritu deserit. Nec intelligas deum separari ab anima
absolute. Est enim alicuius potestia dei specialis anime ipsi sum ali
quem effectum dei speciale per quae deus animas vivificat.
Talis autem effectus est caritas. Quia nullus effectus sine
caritate videretur ut dicitur Corin. xiiij. Separatus autem deus cum effec-
tum taliter sui subtrahit. Secunda clusio. Nullus
actus de genere mortali in hunc usum rationis est simpli-
citer indifferens nec quo ad bonitatem moris nec quo
ad meritum vel demeritum saltem boni typalis. Satis patet
per S. Tho. i. scde. q. viij. Ideo quoniam negligit paulatim
decidit. Nam et veniale peccatum et si non permittitur de per se vitio
genere quoniam vita prima infirmat tamen operatorem eius quoniam est vita anime
secunda et ad mortem si multiplicetur disponit retardat

q̄a p̄fectu meriti & ab acceleratōe visionis dei. **In**
via em̄ dei non p̄gredi regredi est. **Tertia conclusio.**
Deus vitaz ab āia non subtrahit nisi āia prius vitaz
deserat. r̄bat p̄ Augu. in de ve. & fal. p̄nia dicente an-
te finez. **D**eus cui semel incipie bñfacer e nisi de relinq-
uemus eum eiusq; bñficiū qđ oīno nēm est cū prior
sic inspirando cogit ex necessitate iuste mie nemine pri-
us posse relinqueret. **N**on em̄ sui est relinquerere nisi reli-
quentē se. **I**dem in de natura & gra. **D**eus non deserit
nisi deserat ut pie iusteꝝ vinaꝝ. **E**t xij. de ciui dei cap.
xv. **O**liqñi āia deserit vita sua que illi deus non est de-
serita est ut deseret sed ve deseret deseruit. **A**d malū em̄
prior est volūtis eiꝝ **A**d bonum vero prior est volun-
tas creatoris. **Quarta conclusio.** **L**icit in multis scire
q̄s teneat vbi cōmittit peccatū mortale nullꝝ tñ tenet
scire nec scire potest sp̄alitet in oībo difficultatibꝫ an
ibi sit peccatū tale. **P**rima ps patet ex p̄ maꝝ te ca. iiij.
z. v. **O**lias em̄ ignorans ignorabit. **S**ecunda ps patet de
multis materijs vbi doctores contraria opinatiꝫ. **I**llis
etiaꝫ videt sentire Augu. xii. de ciui dei ca. vi. d. **Q**uis
iste sit modus & que sint ip̄a peccata que ita impediunt
puenioneꝝ ad regnum dei ut tñ sanctoꝝ & aicoꝝ meri-
tis impetrant indulgentiā difficilimū est inuenire pici-
losissimū est diffinire. **E**go certe usq; ad h̄ tempꝫ cum
inde satagerem ad eoz indagine puenire non potui.
Et p̄terea fortassis latent ne studiū p̄ficiendi ad oīa
cauenda peccata pigescat. **Q**ūd si sciretū que vñ clia
sunt delicta p̄ quibꝫ etiam p̄manentibꝫ nec p̄fectu vi-
te melioris assumptis intercessio sit inquirenda sancto-
rum & spanda eis secura se obuolueret hūana segnicia
nec inuolui talibꝫ implicamentis ulliꝝ virtutis expedi-
tione curaret. **Quinta conclusio.** **H**alde p̄iculōsum est
diffinire aliquid esse peccatū mortale peccatū nisi h̄ co-
stet multū euident. **P**atet h̄ p̄ p̄fata autoritatē Augu-

ubi dicit. Difficilimum est innentre. piculosissimum est
diffinire. Unde sanctus Tho. qdli. viij. q. xv. di. Quid
questio in qua de peccato mortali queritur nisi expresse
veritas habeat piculose materiam quia error quo non
creditur esse peccatum mortale quod peccatum mortale est co-
scientiaz non excusat a toto sed forte a tanto quod in-
tellige ut in ea. xi. dictum est et per prima ea. iij. x. v. Er-
ror vero quo credit esse mortale quod mortale non est.
Conscientiam ligat ad peccatum mortale. Precipue vero pi-
cuolum est ubi veritas est ambigua. Unde Cancel. d.
vita aie dicit. Doctrina salubris per doctoribz theolo-
gie est ut non sint faciles assertere actiones alicqz que
obmissiones esse peccata mortalia perseruit sub verbo
omnium salientium dum predicandum erit ad populum. Allecto
inquit quodaz et excepto viro accepi principiosum esse in op-
arte vel doctrina assertorez audacem et extremam maxime
ubiqz obseruatio eius obmittit obuiatqz. Itaqz dicitur
quilibet nungqz obliuisci qz incerta estencia nostra ita ut
idem sepe homo brevi momento tuis nunc in hac nunc
in oppositaz ferat sinaz. Sit pte rea quandoqz ut per tales
assertiones publicas nimis duras generales et strictas
perseruit non certissimas nequaqz eruuntur hoies a luto
peccatorum sed in illud profundius quod despaci immegunt.
Varij pte rea casus sunt et qsi infinite circumstantie
per quarum diversitate diversificari debet iudicium ita ut
vix possit aliquis in moribz regula tradicione in particulari-
bus casibz exceptorez non admittat. Denique generantur
ex hinc scrupuli inquietu conscientiarum simplicium
ut in eis sit solidum nihil. Nam et si beatus vir qui spem
parvulus et qui verecundus oia opera sua obhuiandum est tamen
sumo ope illud Terencianum ne quis nimis. Et ut idem
loquitur. Ne in corpore nodum quat ne cum eis in pre-
cepto illud eiusde. Quid si celum ruat. Deinde quid pro-
dest pmo quid non obest coartare per iusto mandatum

dei quod est latum nimis. Quid insup expedit amari
us grauiusq; illud redere ingum xp̄i qd suave est et
onus ei⁹ leue. Nam si temtus ex hac laxatōe apud
quosdam im̄ p̄bos maior oriat h̄ntes velamen malicie
libertate ast apud alios bene institutos gratia ⁊ reso-
nabunt actiones p̄stabili etiā seduli⁹ obsequium dñ⁹
⁊ p̄p̄i tante mansuetudinī cū mandata grāvia non
sunt. Et qui vult nos non temptari non gravari super
id qd possum⁹. Sequit ex p̄missis q̄ stulte c̄runt qui
petunt distindōez aut d̄c̄z peccati mortalis aut ve-
niali p̄ regulaz generalē faciente p̄ticularit ⁊ infallibi-
liter scire de c̄ uolibet actu si est mortalis aut venialis
patz ex p̄missis. Et illud sic ōndit Cancel. ubi supra.
Tales inquit petunt ac si quererent a medico doceri.
se uno verbo regule generalis de oīb⁹ morbis ⁊ vene-
nis ⁊ cibis ⁊ valnerib⁹ qn⁹ ⁊ qn⁹ nou morte inferret ut
certe ad singulares circumstantias ⁊ ad p̄ticularia legis
p̄cepta diligēz nra d̄sideratio descēdat oportet. quib⁹
p̄p̄enſ loquendum ut sapiens iudicabit. Ide cib⁹ exem-
pli gracia nōne queso potest vni morte certam alteri
egritudinem leuem inducere. Vide q̄ venenū fortissi-
mum mortis inductiū ip̄i p̄positores tyriace ad tua-
sionez mortis p̄ficiunt. Porro diuersis hoīb⁹ ymo eide
hoī varijs cib⁹ quis nesciat cundē cibum nunc salutē
ſez fieri nunc mortem celeriter op̄ari.

Dant. xvi. regule vniuersales ad cognoscendū ubi sint peccata mortalia vel non.

¶ Capitulum. xxv.

Sed quēs Quid igit̄ p̄derit doctrina v̄lis su-
per talib⁹ agnoscendi. Rūdet q̄ p̄desc p̄ om-
nez modum. Nam regule generales fundamē-
taliter tradite dum ad p̄ticularia ventum est
ostendunt quid de singularib⁹ iudicandum est. Sīn/
h 1.

gulares quippe ad regulas illas universales ubi solue-
duerit quo facto veritas illucescit. Carens autem notitia
huiusmodi regulaz vlium qm̄ p̄cor poterit hijs resolu-
tionib⁹ vñ. Qm̄ mensurabit ad regulaz q̄ regulas nō
bz p̄derit tñ nō negam⁹ circa sp̄es peccator⁹ regulas
apponere sp̄eales s̄z h̄ alteri⁹ consideratis est. Nunc tñ
su⁹ regulas universales q̄sdaz tactas p̄cedenti capi.
xiii. ac xx ponent adhuc alie. xv. a Can. et ab alijs
theologis notabilib⁹ tradite. Est igit̄ hm̄ Cancel. pri-
ma regula. Qd nullum ē peccatum mortale actuale abs
qz a sensu libero rationis vere vel interpretative. Inter-
pretatum autem consensu esse dicim⁹ dum habuit ratio te-
pus deliberandi et refugiendi ea circa que vitanda esse
puigil tenet. Qualiter dixit lex forens. Qui tacet co-
sentire videt. dum videlicet repugnare deberet. Consen-
sus tñ in actu solum venialiter malum est tñmō ve-
nialis loquendo de veniali ex genere suo ut est verbū
ociosu⁹. Sed a regula Non quilibet tenet scire de quolibet
peccato mortali an sit tale licet expediat istud inqui-
vere et scire iuxta uniusquisque vires statutū et plus ec-
clesiasticos et laycos. Et inter ecclesiasticos plati tenet
aut ex officio q̄ sint pati omni poscenti reddere ratio-
nem de ea q̄ in eis est fide et spe. Tercia regula q̄ cōpa-
tio peccator⁹ ad iniicē hm̄ gratuitatē maiorē et mino-
rem generaliter sumi neq̄t nisi p̄partit in genere suo et
ceteris pib⁹. Qm̄ hm̄ alias circumstantias p̄ticulares se-
hnt plurimum ut excedentia et excessa. Quartia regula
Quantificatio peccator⁹ a posteriori sumit a pena licet
non sufficienter usq; qz et a priori penes genus obiecti-
et intentionez finis et libidinez seu conatus voluntatis
maiorē vel minorez et causaz motiuaz tēpus et locum
et penes damna inde sequentia q̄ precans p̄uidebat aut
p̄uidere tenebat. Quinta regula Bonitas moralis spe-
cialit̄ sumit ex obiecto s̄z totalis bonitas moralis spe-

tialiter pendet ex circumstantijs finis et aliaz simul ad
 natis. Malitia vero ex omni illaz circumstantiarum ca-
 rentia ponimur resultare. Ceterum bonitate gratuitaz
 et meritoriaz gratia gratu faciens operam. **Sexta regula**
Omnis actus cuius finis intentus est peccatum mortale. mo-
talis est siue intendat actu siue hitu. Qd scit si operans
interrogatur. Cur h facis et aduersitatem rdebit ad
huc finem feci. Septima. Actus quod aliunde non esset mor-
talis. et sit propter finem voluntate videtur esse solum venialis
nisi forte situat finis ille ut ultimus et quietas et non
solum ut incidens et minus principalis actu vel habitu.
Octava regula. Nullum etiaz desiderium rei illicite fa-
citum sub auditore tantummodo actualiter vel habitualiter ad
hibita est de per se mortale delictum de per accidens cum pro-
pter appetitus sensualis a motore nimia quod scienter dimic-
ti inualescere ex talis desiderij continuacione libera pot-
et inter mortalia deputari. Nona regula. Si est mo-
uet occasionaliter solum ex peccato mortali ad aliquem
actum faciendum non oportet illum actu esse peccatum
mortale. Hec si causa principalis actus esse peccatum
mortale. Decima regula. Exponere se piculo mortalibus
peccati est peccatum mortale. Vel sic agere incertum. Et
dimittere certum in materia morali ex peccatum mortale.
Si tale sit incertum quod sit mortale non solum per diecuras
leues aut ex suspitione trepidi et scrupulosa puenien-
te ex nimio timore cadendi in via dei. Sed intelligitur dum
tale sit vehementer et probabilitate incertum eque sicut oppo-
situm vel magis. Tunc enim illud quod agitur non care-
bit mortali culpa. Aliter non oportet ut tacitum fuit
supra capi xij. et xiiiij. Undecima regula est. Omnis a-
gens contra conscientiam edificat ad gehennam vel
mortaliter si sit conscientia fixa quod illud quod agitur est
mortale vel venialiter solum quantum est ex parte uni-
us circumstantie que est facere contra conscientiam si

conscientia Iudicet illud esse solum veniale. Duodecima regula nullus est actus a deo mortalis quin ipse vel sibi similis sit non mortalibus dum displicet vel si non placet sensu perfecto deliberato. Similiter nullum peccatum est a deo veniale quin ipsum vel sibi simile mortale fiat dum placet h[oc] est dum sensus addit. Si tamen illud veniale erit a deo mortalibus ex genere suo et ex eo quod non fiebat ex sensu libero et perfecto venialis reddebat. Tercia decima regula. Multi ex genere mortalia sunt quorum similia potest effici bona dum trahunt extra rationem suam. Quae admodum dolere de libertate de bono alterius est mortale delictum. Si vero h[oc] fiat per seculo iusticie boni communis cui atrium est tale bonum iste dolor virtus erit plenumque etiam multa ex genere bona essent quod ex aliquo circustantia pueris fiunt mala et spiritum mortale mutantia. Quartadecima regula. Nihil est a deo filium in lege euangelica quin in casu possit esse obligatorium. Et ita competit utens ratione tenet enim preparatores anni ad quilibet filium reputata martiriū vel dimissionē omnium bonorum suorum et similiū sibi et ubi necessitas minimerit h[oc] agendi. Obligat insuper quilibet filium quod non attenuat tantum non sit salubrior obseruatio eius quam opposita. Et tamen nullus ita nisi ijs suandis astregit quoniam ab eo aut possit aut debet in casu eorum obseruatio verbalis quam prætermittatur ut de non habendo duas tunicas et de perdendo pallio tunica auferenda et simili. Quindecima regula quod ars non deliberat sicut ex virtute agit alicuius bene quam si subito. Sic ex pueris asuflatione viciosus quam si repente precipitatetur et ita male habituat in vicissim ut iniuriando dampnificando odiendo iudicando et simili fere demerit continuo. Sicut virtus osso continue merces accrescit ut verum sit. Qui in sordido est sordescat adhuc et iustus iustiam faciat adhuc. Sed decima regula est de permissionib[us] peccatorum et relaxatione pena per videlicet quod penes sunt restituendae sic quod absque utilitate reipublice vel eius cui infli

gunc neq; institui neq; instituta exequi deberent & pec-
cant oppositū facientes vel eas cū instituerunt nō tol-
lentes. In oī autē repūblica tolerari pñt aut debent vi-
ciaq; absq; dēteriori pñculo nec corrigi nec extirpari.
valerent. Qñ autē illud est & qñ non difficile ē vt sepe i
possibile generaliter diffinire nisi pñc circumstancijs pñ-
cularib; inspectis plati & supiores & sapientes determi-
nabunt. Exemplum est de meretricib; usuris & simili-
bus que quandoq; pñte mittunt. Et ita de cubimariis
p loco & tpe stare forte esse faciendum.

Docet qnd aliquid sit peccatū in regulis
religiosorū & in aliis statutis humanis & qd
sit contemtus. **C**apitulum. xxvi-

Non etiam alie regule de quibusdaz peccatis
que dñgere pñt circa varios actū videlicet
de scandalō ignorātiā & temtu de qbo sit hec
Prima regula. Nullus agens bñ hñ omnes
circumstantias dici dñ dare scandalum alteri. qntumq;
scandalisc̄t alii. Scandalum em̄ est dictum vel factū
min̄ rectū pñbens alteri occasionez ruine. Nam in via
omnino recta si q̄s ceciderit non ex scandalō vie s̄ ex
defectu pñprio puenit. Solus autē ille scandalizat actie
qui aduertens aut aduertere debens alios pñiores es-
se ad peccandum ex modo suo agendi qui sibi non est
in pcepto. Nihiloī ipse opari non desistit. Secū in ca-
sib; hic exclusis vbi malitia pñpria est scandalū gratis
acceptū. Hbi pñterea non est aduertentia nec esse debet
de scandalō alteri. Et vbi q̄s ad illud opandū tenet
Dicit vero ex malitia sua peccare & scandalū accipere
non ex actu alterius qui informatus sufficienter de bo-
nitate hui⁹ actus nihiloī in ruinaz vult cadere ut si
ex voto religionis emissio pñtes post sufficientē de reli-
gionis pñctione informatōez se scandalizari dñquant.

Scandalum est huiusmodi non pusilloz s^z p^hcoz acce
ptum. s^r non datu. Unde quilibet ab oī actu cui non ē
astrictus aliunde tenet de sistere qn timet aut timere de
bet hm vehementē z iecturaz scandalum pusilloz quo
usq^z de isto cōpescendo diligentia cōpleuerit Nisi forte
p dñi vtilitate vncio spūssanci doceat illud tūc agen
dām ut xps fecit in publicatōe veritatis sacramenti.
Secunda regula est de ignorantia. s. Hic aut culpabilis
ignorantia iuris diuini non cadit in facientem illud.
qd in se est. qr sciliez talez hoiez de necessarijs ad salu
tem que vires suas excedunt docere immediate pao
ist de. Ita etiā ignorantia inuincibilis excusat. in eis
pserit que hant facti non aut crassa aut supina que
xuenit ex negligentia sciendi et faciendi qd in se ē. Di
cit aut inuincibilis non quin vinci possit aut q ex ea
necessit sic time opari. s^z qr opans scienter hm cas^r cu
tum diligentia apposuit sciendi illud qd nescit. De ig
norantia vero juris hūam sufficienter pmulgati tenē
dum est q non libertat subditos a pena in foro exterio
ri liez frequenter quo ad dm ex uset a culpa quosdam
ignorantes. Insup sciendum q dans opaz rei illicite
ad se non spectantū non excusat p ignorantia de peccatō
sequenti pserit quo ad penas in foro exteriori dī
gore soluendas. s^z apud dm nō imputat ad nouū mī
māius pccatū sic interfectio hois p ebrium non vten
tem ratione non habet culpas maiorēm qz surrit talis
ebrietas. De adorante vero adoratione deo debita ab
solute ydolum vel dyabolum transfigurantē se in an
gelū lucis seu ypm. Dicendū q talis a mortali crimie
nequaqz excusatū. Nec hic ignorantia inuincibilis lo
cum habet. s^z pbandi sunt spūs si ex deo sunt. Sec^r si
sub conditōe implicita vel explicita hec aderatō fieri
vbi p̄babilis coniectura de sic agendo cōtingeret quē
admodum hostiam non sacraiz pmo lapidem hostie

similez casus aliquis licet faceret adorare. Tercia re-
 gula est de temtu videlicet. Qdatemque autoritatem
 supiorum ex passione vel fragilitate vel ignorantia Sz
 ex temtu qd est pncipalis causa ut finis transgressio-
 nis sue reg peccati mortalis existat ut dum qd dicit su-
 piori in eo qd supiorum. Ego in despectum vti h agaz qd
 inhibetis alias non actur. Pro cuius verbi intellectu
 notae Antiph. in summa qd temtu tribus modis fieri potest.
 Uno modo est appreciari rez minima iusto. Altero modo est rem
 negligere et de ea non curat. Et dum peccans hz circum-
 stantias rectahentes Sz eas non curat aduertit claudit
 qd oculos qdam et vertit tergum ad eas. Tercio modo est
 irasci rei tamqz vili et eaz aspernari. Primum est malum. Se-
 condum peccatum. Tertium pessimum. Dicamus igit qd in omni
 peccato etiam ventali contumelie temtus dei primo modo ve-
 re vel interpretari. Secundus temtus intervenire potest.
 taz in mortali qd in solo ventiali. Tertius temtus contra
 dominum pncipiente et erga platum suum in quantum platus est non
 videt unqz fieri cum deliberazione aperte absqz peccato
 mortali. Et hic vocatur prie temtus. Diligentem tuum adiun-
 tendum qd refert plurimum dicere aliquid facere ex con-
 temtu et aliquid esse cum temtatu sicut effert aliquid fieri igno-
 rante et aliquid ex ignorantia. Dicitur quippe aliquid fie-
 ri ex temtu qui contemtus est pncipalis causa actionis
 sic qd illo non exente non fieret actio. Ita quis operatur ex
 ignorantia qui ista non exente nullo modo fieret qd sit
 prouenit aut non nunquam actus cum temtatu vere vel inter-
 pretari non tu ex contemtu qd contemtus non est in causa
 sed vel infirmitas vel debilitas aut ignorantia aut af-
 fectione aliquod viciosa aut libidinosa dicitur. Sicut peccat
 quis quantum ignorat ita tu qd non minima operatur qd opera-
 tur si illud agnosceret ideo palam est tunc ignorantia
 non esse causam agentem Sz circumsstantem. Ex his omnibus per
 qd non videatur regula generalis posse summi de distinctione
 hec.

inter mortale penes. H est esse vel non esse ex cōtemtu.
Quin si capia tatem tuus primo modo non est necesse
omnes actum factum ex cōtemtu esse mortalez. dū scilicet de
aut platus apprecait min⁹ iusto solum veniali
ter et ex cōtemtu tali meriti alicjs aut ociose iocat. Aut
lente resistit primis motib⁹. Similiter ex scđo cōtemtu
potest euenire quis non ita leuiter nec ita frequenter
Sed actus si puenit deliberate deliberatione cōpleta ex
tercio cōtemtu sp⁹ est mortal is. Hoc em⁹ fit qñ pccās ac
tendit ad p̄cipientē et ad p̄ceptū eius licitum sit de⁹ si
ue platus et ppter vilipensionez et aspumatōez p̄cipietis
sui p̄cepti assurgit effrenate ad tale actum faciendū
vel obmittendum alioquin non factur⁹ vel obmissu
rus. Hoc ppter est agere ex cōtemtu tanq; si dicat ali
quis Ego in despectum vri et qz sic p̄cipitis agaz opon
sum. Nō tñ omne peccatum mortale tali vescit circum
stantia. Egidi⁹ vero qdli. vi. q. xxij. vbi qrit. An religio
sus strangens silentium cu agit contra statutōes peccet
mortaliter distinguit dicens. Ex cōtemtu peccat q̄s du
pliciter Primo si h ipso et h religioso p̄cipi potest ipse
vult atrarium facere ubi maxie apparet cōtemtus. Si
tut dicere aliquis in cōtemtu et despectum facere cōtra
aliquis cu videre facere contra ea que sibi sunt atraria
Scđo dicit facere in cōtemtu religionis et religionem
non reverent nisi q̄ts timet vel ppter alias causam cui⁹
ratione religionis curat obseruare de statutis religiōis
Sicut dicim⁹ q̄ aliquis agnoscens uxore suaz peccat
mortaliter si agnoscat ea non qz uxorez hz qz feminā
Ille aut̄ agnoscit uxorez suaz ut uxorez qñ nullo mo
vellet alij se diungere ille aut̄ ut feminaz qui coniun
git se ei non habens cu se coniungat alteri. Sic et mul
ti in religione viuunt quia non possunt vel quia vere
cundant aliter viuere. Et si possent sine reverendia li
benē colla ab onere religionis excluderent. Tales ut

plurimum manente tali voluntati reverentiam ad reli-
gionem non habent. **Onde** tales p̄uariant̄ religionis
statuta ex contemtu. **Quia** religionem contemnentes
nihil curant̄ religione obseruare nisi quaten⁹ possint
in religione tolerari. **Si** ergo sic frangitū silentium q̄
frangens in nullo frenum religionis habēs libenter in
alijs contrāiret. **Hic** coniugat⁹ in nullo frenum con-
iugij habens libenter alijs coniugijs omisceret potest
esse peccatum mortale. **Sed** si quis ex societate vel alit
sine religionis contemtu frangat silentium vel sic p̄ua-
ritor eorum que h̄m se non sunt mala sed sunt in re-
ligione vetita solum ppter obligationem ad penaz nō
ad culpam non dicim⁹ q̄ mortaliter peccat. **Hec** Egí-
dius **Satis** videt̄ cordare Cancel. vbi supra sic d.
Si religiosus contemnerit regulam suam vel superiorū
autoritatem etiam in hijs que appellam⁹ monitiones
vel monitoria. **Et** p̄ quib⁹ sola disciplina ordinis sta-
tuta aut supioz est arbitrio derelicta ille peccat gravi-
ter. **Quia** et monitum contemnit et remediu ait Bern.
in de p̄cep. et di. Itaq; si passim et absq; ptenso c̄slibet
ignorantie vel fragilitatis aut impotentie velo sed p̄
sola libidine transgrediendi que monita sunt religio-
nis effrenis est ad omnia velut unus ex secularib⁹ pa-
lam est q̄ contemnit presertim si super hijs addiderit
p̄tinantium que recusat̄ disciplinam. **Sic** accipiendo
reor illud beati Bernhardi et aliorum communiter di-
centur in talia esse criminalia si contemnat̄ vel si fiant
ex contemtu. **Carent** autem hoc contemtu qui ex fragi-
litate humana vel quadam leui curialitate frangunt
silētium aut alia agunt opposita hijs que monita sūt
vel h̄m Bernhardum facticia precipue. **Quia** parati
sunt ad disciplinaz ordinis ac si dum illa iuste requi-
rit ab eis conformiter ad regulam et institutōem et sue
audinez bonam in talib⁹ obseruatam.

Docet quā p̄ceptū diuinū sit obligans ad
mortale peccatum & quā non & q̄z licitū sit medi-
diuinū virtutis h̄m virtutem epikēye.

Capitulum xxvii.

Habemus orē aut declaratōeꝝ q̄ sint p̄cepta ad
mortale obligantia & q̄ solū ad veniale p̄ fi-
nali & clusione huiꝝ tractat̄ notandum ē h̄m
ſ diuinū Can. q̄ q̄z dei mandatū ē latū nimis h̄m psal.
Ibo in p̄ceptis q̄buslibet attendit̄ q̄druplex latitudo
viceꝝ magna p̄ua mīor & minia. Magna iꝝ & p̄ua ſim-
q̄s mortaliter vel venialiter peccare possū. Mīor ve-
ro obi aliqd̄ ē ſiliū ſolū. H̄z minia vbi ē dſuata iuſti-
tia q̄ ſolū h̄c in p̄tia de q̄ Augu. di. Qd̄ p̄ceptū de dilec-
tiōe dei ex toto corde ac ſolū in p̄tia pſecte & p̄rie ad
impler. Magna iꝝ latitudo ē iuſta quā dſiſtū iuſtia
q̄le a nobis req̄uit deꝝ ſub pena incurvēdi odiū ſuū cū
reatu mortis eſne. Extra hanc latitudinēz nō ſtat recti-
tū. do cuā q̄ ſtansit & egr. dī agēdo vel obmittēdo ipē
in tortuositatē peccati mortalis ſp̄ elabit̄. Hec latitudo
magna eſt mediū v̄tutis q̄le posuit Aristo. eſſe viſibile
tāq̄ ſignū ad ſagittā. Conſeruit ad h̄ loquit̄ Orat̄
Est mod⁹ in rebus ſunt certi demiq̄ ſines. Quos ultra
citra q̄ neq̄ dſiſtere reāū. Alia latitudo ſtrictior & p̄-
ua ē iuſta cuiꝝ linites rectitudo dſiſtū ſeu iuſtitia q̄le
a nobis deꝝ exigit mediate vel immeđiate ſi volū v̄i-
tare nō tñ odiū ſuū cū iuſtu pene eſne h̄m legē ſz etiam
offenſaz cī q̄le libz. Aut nō tardari a vita etiā aut
corpaliter puniri. Exorbitatio ab hac latitudine eſt
tuit aliquid tñmō peccatum veſtale dū viceꝝ deuiatō nō
ē tanta q̄ exeat primaz latitudinez. Nec ita p̄ua q̄ ma-
neat iuſta ſcdaz. Certum em̄ eſt q̄ i pueris & niſirms
& alijs non habentib⁹ plenitudinem uſus rationis ſepe
venalia ergo ſunt que apud viros grādiores merito

criminaria dicuntur. Sicut etiam quodam ex genere mortalia
 sunt venialia in alijs hodiernis ex defecione plene delibera-
 tio-
 nis et sensus ut sunt cogitationes illecebrosae non mo-
 rosoe. Exemplum de latitudine perfecta dupliciti in preceptis.
 Sit enim illud preceptum Honora deum et patres. Potest
 aliquis non honorare patres multipliciter. Uno mo-
 re pro loco et tempore quibus honorandi sunt ipse dum cogitat
 de eis spiritus eos sensu pleno et deliberato aut scient cum
 deliberatione perfecta ista time obmittit que ad honorem
 debitum pertinet. Erit enim hec latitudo precepti sic explica-
 bilis. honora dominum et patres loco et tempore quibus cogitabis
 de eis sic quod sensu profecto et deliberato eos nec maligna-
 ter in honores nec honore suo voluntarie scienter atque
 notabiliter prius. Quisque exierit habens medium virtutis
 easque latitudinez ille profecto tenebra regnus deriuatatis tor-
 tuose et criminalis. Ut vero quod contingit alitee in hono-
 rare dominum et patres erit rursus alia latitudo preceptum super
 per epikyaz ex alijs circumstantiis. Potest itaque talis in-
 honoratio contingere que non erit notabilis malitia in
 genero suo ut leuis gestus aut risus aut vobis aliquod mi-
 nus sobrium in proximia sanctorum dei et patrum suo et etiam cum
 deliberatione et dum actualis habet ad ista consideratio. Potest
 nihilominus talis in honoratio repiri quod licet expresso sit no-
 tabilis caret tamen sensu pleno moroso et deliberato cebu-
 dimez infirmitate ignorantia surreptoz vel facientes.
 primas in honorationem dum tamen absque scandalo fiat alio-
 rum quis auderet culpe mortalis arguere. Secundas
 similiter nullus opinor mortales accusabit. Ita in oī
 fere precepto repire est. Ex hinc elicit etiam evidens ne-
 cessitas virtutis illius quam aristotelles epikyam appellat
 Cui est considerare ne dum de se preceptum sed circumstantias
 omnes et particulares ipsum vescientes de quo dictum est. iij cap.
 xix. Ex hoc habet autem modum accordandi rigore iusticie
 atque severitate discipline cum lenitate misericordia et favorabilis

indulgentie ymo sic necesse est ut in oī actū nō ad alz
terentū cātem dño mīaz & iudicā. Alioquin iustitia
in cūtā & seueritas in crudelitātē auertet. Quezad
modum pūlum filium suū dominare vellet ad carēs
q̄ puerili ira mot̄ mēz pūssit. Ita de ebrio fatuo aut
inaduertente q̄s non agnoscit hanc penaz iniustissimā
esse quaz in aliū grandeū sobrium & deliberatū licet et
inserre. Quare excludit q̄ pceptū si sub prima latitudi
ne explicata cogitec̄ aliter obligat. q̄ sub sedā pma la
titudo prie vocat pceptū. Sedā vero mandatū statu
tum ordinatō oēl magis apte vocat monitō quod so
nat vt ratio sit pugil ut nec venialib⁹ deturpet. Sicut
etā p̄t̄ q̄ est qdaz lex inter pceptū & dñliū & minus q̄
pcep̄ u tan p̄ si dicerem⁹. In oī politia illā legez dum
tarat pceptū esse cui⁹ transgressio hm omnes circūstan
cias pensata extremo mortis suplicio plectenda censem⁹.
Illi vero legi monitōis non a p̄cipiāre diceremus cuius
transgressio circūstantijs oīb⁹ ponderatis veniam aut
tpalem solum punitiōnem demeret.

Docet deuotis iuramentis & pceptis co
muniib⁹. **C**apitulum xxviii.

Equit̄ ex phabit̄ hec prima re jula genera
lis. Sicut in pceptis ita in votis salte dñmni
bus & in iuramentis ac in obediētia duplex
latitudo illa f̄dicta est intelligenda. Sic q̄ non oīs vo
ti dñis aut iuramenti vel obediētiae transgressio ē pec
catum mortale. Iuramenta em & vota licet nūq̄ profe
runt̄ ita absolute quin inter p̄statōnes conditiōnes glo
fas aut ciuiles intelligentias suscipiant ut sapiēs epi
hes iudicabit. Hoc em iam supra probatum ēst capi
decimonoно. Ad idem sunt iura plurima. Ad idem ē
etiam ratio ex sacra scriptura sumta. Cum em finis om
nis legi⁹ sit caritas hm apostolū. i. Thymo. i. Cum p
tere religiones & autoritates platorum date sunt ad

edificatōez corporis xp̄i mistici non ad subuersionē ⁊ il
 laqueationē fidelium se qz eis submittentū. Quis au
 deret dicere aut cogitare q̄ sancti viri sanctos p̄ pleni
 supra xp̄i iugum suave ⁊ facilitate leḡis sue adicē vo
 luerunt onus gr̄. inde tec⁊ talium d̄stitutionū sub obli
 gatione pari ad p̄cepta pure diuina hoc est sub reatu
 pene dominatōis eterne. Dicitum est aut̄ in v̄tis d̄ūib⁊
 notanter qz se aus ē in p̄ticularib⁊ votis qz vota in d̄ūi
 tatiib⁊ int̄ceptanda sunt magis ad intentōez d̄ munem
 c̄ illīc h̄ēt aut̄ h̄ēt d̄z q̄ ad p̄ticularē intentōez vouentis
Houens aut̄ p̄ticulariter in re p̄pria sicut est actor iu
 ramenti ita est su⁊ inter p̄tator ex intentione p̄pria q̄
 uis intentionis si sit palā eronea ⁊ stulta peccet forte nec
 ad votū ligat impletōez ymo q̄ superiori autoritati sp̄ ē
 huet h̄z vsus v̄lis eccl̄ie. **S**ed a r̄gula generalis. **S**ic
 non ois p̄fites euangelicaz regulaz vel legez ⁊ ad ob
 seruatōez sui se obligās qd̄ sit in baptismo peccat mor
 taliter in omni transgressione cuiuscūq; atenti in eadē
 lege sic nec omnis p̄fites regulaz alicui⁊ religionis
 vel iurans statuta alicui⁊ dūitatis peccat mortaliter in
 oī te transgressione cuiuscūq; atenti in regula vel statutis
Ratō est qz sicut in veteri lege sic ⁊ in noua multe tra
 ditiones q̄ qn̄z p̄cepta qn̄z mandata qn̄z iustificatōes
 qn̄z lege diuine n̄ vñant tñ alie sunt p̄cepta stricto no
 mine. Alię monitōes ymo alię d̄silia ⁊ alie iusitia cō
 sumata. **E**odē mō est in regulis ⁊ statutis religionum
Estigiū tercia regula consolatoria hec q̄ istitutions
 humanę non debet tales interpretationes asp̄nari qua
 les iuramenta ⁊ vota sim concordem docto ⁊ suam re
 cipiunt etiam dum p̄ferent absolute. **A**lioquin em̄ in
 laqueum ⁊ in magnum salutis dispendium verterent
Sed argueres sic. Omnis violans iuramenti aut̄ vo
 tum peccat mortaliter. qz p̄iuriū est mortifer. **S**z mos
 nach⁊ iurat hec vel hec oīa obseruare q̄ sunt in regula

Non enim facit exceptio eorum ergo in omni transgressione huius
vota et iuramenti et obedientie peccat mortaliter. Rendet
decendo maiorem sed negando minorum videlicet et iura-
mentum et votum cadant isto modo super omnia quae in regula con-
tinentur. Sed queris super quae cadunt et super quae non. Accipe
de his regulaz generali hanc quae super sola precepta proprie di-
cta haec est haec primaz latitudinez considerata cadit haec modo
votum et iuramenti videntis regulaz. Et quicquid ubi
sonant tunc interpretatione talis haec est tunc per rectas rationes
tunc per supradictas discretiones tum deinceps per legem quam maior est
leges in aliis divinaz et legem caritatis. Sed dicitur multi simpli-
ces vires et letari fortassis putant se nouisse vel iurasse re-
gulaz aut statuta seruare et omnia que illic scripta sunt si-
ne omnibus editione aut exceptione. Rendet si huiusmodi sunt si-
cuit esse debent non ita adherent sensui suo quam explic-
ite vel implicite actu vel habitu pati sunt stare in tra-
libo ad interpretationez et iudiciu prudenter. Ita dicimur
de omnibus statutis collegio et universitatibus et capi-
tulorum cum aliis. Tu iuras seruare inviolabilitatem omnia
statuta iura privilegia libertates et suetudines laudabili-
les nec ipsis cunctis libet contrarie claram vel occulte dirende vel
indirende et obedienties talis vel tali superiori tuo in omnibus
honestis. De hinc particularia legum talia iuramenta in-
terpretanda sunt ciuiliter aut in illis modo supradicto
statuenda est latitudo magna seu interpretatione epikrype.
Est autem interpretatione hec vel similis. Quod iurans suabit
ea sicut a legislatoribus ordinata sunt aut ordinari de-
buerunt ut puta precepta proprie dicta ut precepta moni-
tores sicut mortales et filii sicut filii. Quod insuper obedi-
at in omnibus licitis et honestis superiori suo verbi gratia. Hic
ille rector obediens in quantum quod ad officium rectoris spectat.
et quod per utilitate manifesta policie cui pertinet si precepit sum
institutiones et suetudines laudabiles eiusdem politie.
Et nisi valeat legitima excusatione et tamen exceptio-
ne se aueri. ut quia videlicet plus alijs gratis oneratur

ut q̄ ab alijs vrgenciorib⁹ impedit. Qd si non possit ita iurans docer e sufficenter de impedimento legitio. ille quidē punie⁹ p rectorem ciuiliter p inobedientia. Cete ⁊ deus q̄ cor intue⁹ eundē liberabit. Et sic de égu lis generalib⁹ peccato ⁊ p directorio ⁊ scie sufficiat dixisse. Nam de sp̄cialib⁹ videant sūme docto ⁊ tractatus modernorum. Specialia tñ peccata in multis agnoscunt si regule p̄fate om̄isales ut oportet applicent casibus p̄ticularib⁹. Et de h̄ vide tractatū quem collegi de lepra anime.

Docet quō in opinionebus de fide doctoribus contraria tenentibus conscientia scrupulosa tute se habere valeat Capi xxxix

Nunc querit vtrū doctorib⁹ in materia fidī contrariantib⁹ quis possit seq̄ vnaz opinionez sine pículo mortalis peccati. Sicut multi dicunt in casu simili de moralib⁹ Rñdet q̄ cū b. Augu.li.ij.de p̄destina.sancto ⁊ dicat. Interest in qm̄ tum ⁊ in q̄b⁹ rebo eret ⁊ q̄b⁹ facile se quisq̄ corrigat vel q̄nta p̄tinacia suū defendē conetur errorē. Ideo multi plici distinctōe in hijs vtendū ē ⁊ similiū. Una de materia circa quaz doctores variant in opinionebus. Alia de ipsoz docto ⁊ aditōib⁹. Tertia de eoꝝ auditoribus Quarti de mō adherendi opinionebus ipsis aut suorū autorib⁹. Quānta de efficacia motuorū in ipsoꝝ autoritate doctor⁊ ratōe ⁊ argumentis. Quo ad primū notandum q̄ materie circa q̄s variant doctor⁊ opinionez. vel p̄tinent ad fidē vel bonos mores aut nō s̄ p̄tinente scū sunt circa materiā facultatū arcīū puta gramatice loyce phie medicine ⁊ similiū. Si p̄mo mō adhuc di sanguendū ē qz ea q̄ ad fidē p̄tinet aut exp̄sse māfeste hñc in sacra scripture vel etiā autoritate ecclēsie māfeste fidelib⁹ tanq̄ credenda sūt expoīta aut sunt talia quoꝝ nec māfesū teſāom̄i ſacree scripture h̄c nec ex

psse ecclesie vlis docina d' eis aliquid explicite doct qzqz
includat i' eis quoz explicita fides necessaria e' vnius
fidelib'. Si de p'mis fiat smo adhuc e' distinguendu' vt
ponit S. Tho. de veritate. Videliz q' ad fidem aliquid
patet duplicit. Uno mō directe & p'ncipalite sicut sunt
credibilia in articulis fidei explicita. Sed o mō indire
cte & scdario sicut sunt ea q' in diuina scriptura sunt tue
lata sicut q' abrahaz habuit dno filios ic. Sed da deim
de principlis distinctio e' hñda doctoz circa quos espri
cienda e' q'litas & q'ntitas discrete scz q'litas inq' vpo
te q' p' vna pte sunt opiniois. An sint leis famosi In
facultate sua expt' & mo' honestate & astia graues ne
sibi erat aliq's ad sui appetit' siue erroris coloratorem
prudentes aurib'. De q'bo p'phetizat. ij. Th'p. iiiij. apo'z
Erit inq' temp' cu' sanaz doctrinaz non sustinebunt s;
sm' sua desideria coacerubunt sibi mgros prudentes
autib' glo. q' ea doceant q' volunt. Tales em' cr'e nō e'
sinceritatis veritate s; desiderare mentis cccitatē & p'ri
am affectib'. Quāobr' m' vidēdi sunt doctoz hij po
ci' q'sancto & p'm doctrinis inherent aplius sm' illud
Eccl. viij. Ne despicias narratōez p'spiteroz i. doctri
na sapientū doctoz & in puerbijs eorū dñersare i. sm'
eorum doctrinaz viue. Ob ip'sis em' disces sapiaz. s. de
diuinis cuiusmōi sunt credibilia. Et doctrinaz videlicet
intellect' de morib' quib' opa vescienda sunt. Vi
deda insup' q'ntitas doctoz discrete quot videlicet sunt
doctores p' opinione vna & quot p' alia qz p'babile e'
magis veritate cōtinere dictu' multo & ceteris p'ib' q'
dictu' vni' vel paucoz ic. Eccl. vij. 8z. In multitudine
p'spiteroz prudentiu' sta & sapientie illo & ex corde con
surgere. Tercia distinctio e' attendenda ex pte auditoz
siue opiniois p'seq'ntium. qz q'de sunt simplices q' nō
obligant scire multa explicite q' tenent. Alij q'dez scire
q'bo ex officio vel aliunde incabit ratiois v'ne terram

scindere sacre scripture q̄ts inō simplices passi possint
 Juxta illud Job. i. Boues arabant & a sine pascabant
 iuxta illos. Hū etiā quibusdā magis incubit saudio i/
 tendē & examen doctrine variaz̄ opinionū audire q̄
 incubat alijs q̄ non ita dono maioris industrie & illū
 natōis intelligentie vel alioris grad⁹ dignitate in dī
 ecclesia sunt sublimati. Quarta distinctio ē capienda
 circa modū adherendi opinomib⁹. Or aliq̄s adheret
 vñ aut p̄tinaciter aut nō s̄ aīo patiū ē corrīgī veri/
 tate sibi onſa. De p̄tinacit iherente dī. Alu. Ju. & ponit
 xxiiij. q. iii. Qui in ecclesia xp̄i morbidū alicd̄ prauū
 q̄ sapient si correcti & sanū rectūq̄ aliquid sapiat re/
 sistat cōtūacitee sua q̄ pestifera ac mortifera dogmati
 emendare nolunt. s̄ defensare p̄sistunt heretici sūt. De
 non p̄tinaciter adherentib⁹ dicit idē & ponit ibidē i ca/
 pi. dixit apo⁹. Qui s̄nias suaz q̄uis falsam atq̄ puer
 faz nulla p̄tinaci cōsistatē defendunt p̄serū qm̄ non
 audaciā sue p̄sumtōis pepunt s̄ a seductis & in errore
 laph p̄ntib⁹ acceperunt q̄runt capta sollicitudine veris/
 tate corrīgī pati cū neminez inuenient neqq̄ sunt in/
 ter hereticos p̄putandi. Quinta distinctio ē accipiēda
 ex pte rationum & motiōz̄ diuersarū opinionū. Sūt
 em̄ a q̄busdaz quib⁹ h̄ appetit exāīande ratōes ut virt⁹
 argumentoz̄ pensanda qz in reb⁹ dubijs non defacili
 est p̄stant⁹ assensus. Quinymo ut dī. Alu. Ju. iii. de do/
 ctrina xp̄iana. Consulē d̄z quis regulaz̄ fidei q̄ de scri/
 pturaz̄ planiorib⁹ locis & ecclie autoritatē p̄cepit.
 Ideo Job. xxix. Causaz̄ quaz nesciebaz̄ diligentissime
 inuestigabaz̄. Scriptura insup. Qui cito credit leuis ē
 corde. Et puer. xxiiij. Immocens glo. Stule⁹ credit oī
 verbo. H̄tus quoq̄ Ambro. li. de padiso dī. Nemo d̄z
 se alteri facere credere nisi cui⁹ virtutē pbauerit. Hijs
 p̄missis distinctionib⁹ ad q̄situ. R̄ndet p. v. Dclusiones
 Prima in primis materijs ad fidē & bonos mores nō
 i j.

ptinentibꝫ sed ad facultates artium vel naturaliū pōt
q̄s sequi absq; pículo peccati q̄ntū est ex pte obiecti seu
materie opinione. Hm reiecta opinione alteriꝫ pas-
tet qz nullū sequit pículū ibi cū nec ad fideꝫ nec ad mo-
reꝫ píneat h̄m quoꝫ habitꝫ vel carentias solū pecca-
tores aut mali a deo iudicamur. Dicit autē notant ēn
tum ē ex pte materie opinonū qz ēntum est ex pte in
tentōis quis ibi peccare poss̄ vel ex inordinatōe affe-
ctus vt si ex iniuria odio amore p̄cio vel inordinata
voluntate potiꝫ se ēret vñā opinione qz alia. Sed ad
clusio circa q̄ sunt ad fidē pínenzia p̄mo mō nullꝫ in
tionis capax excusat a labe peccati in heretodo alicui opí-
nioni potiꝫ errori atra ea videlicet q̄ direcete & píncipa-
liter ad fidē pínenzia ppter opinione atraiaz cuiuscunq;
magis. qz tenet ad credendū xplicite quilibet fidelis ta-
lia Cum Apoꝫ dicat. Hebre. xi. Sine fide impossibile
est placere deo. Olias vt S. Tho. di. qdli. iii. Ignorā-
cia excusasset eos q̄ securi sunt errores Arrii Nestorii &
similiū. Et ubi excludendo di. S. Tho. Contra mā-
festum scripture testimoniū siue etiā atra illud qd pu-
blice tenet h̄m ecclesie autoritateꝫ. Ibi em currit illud
xp̄i verbum euangelij. Si cec̄ ceco ducatū p̄stat am-
bi in foueaz cadunt. Tertia clusio. Quis pōt opína-
ri atrium eoꝫ q̄ pínenzia ad fidē indirecete & sedarie
absq; pículo peccati licet xp̄isse habeat atrariū in textu
vete. & nc. testa. sicut illud David non fuit filius p̄sa-
& similia. Patet qz talia nō tenet quilibet xplicite cre-
dere s̄ solum implicite vel in p̄paratōe animi in q̄ntū
pati s̄ esse dz quilibet credere quidq; in diuina dñter
scriptura. Sed tunc solum hō tenet huiꝫ xplicite cre-
dere qn̄ s̄ h̄ dñterit in doctrina fidei dñteri. Et in te-
rim qd non dñstat nec interim q̄ obligat scire pōt ali-
clusio. Olic̄s pōt absq; pículo peccati tenet opinioꝫ

alicuius magistri etiam doctrinam veritatem fidem in his que
 ad fidem pertinet. Sed etiam modo principali distinctionis. s. quo
 rum veritas nec scripture testio nec vobis ecclesie determinat
 minatio hec expressa. **D**um tamen facta determinatio absor
 sumptos cuiusunque ratione illico intellectum suum habili
 et determinatio vobis ecclesie. **P**atz quod nullus peccat illo
 type non credendo illud quod non tenet credere pisto te
 pe sed quod expesse non continent in sacra scriptura nec per eccle
 sias sunt determinata nec alicui sunt revelatae neque ra
 tione evidenti ostesa pertinet debere ad fidem veritatem nul
 lus tenet credere explicite cum fides sit ex auditu Ro. iiiij.
Hinde et **S.** Tho. xxij. q. ii. ar. vij. di. 428 si simplices in
 his quod ad subtilitatem fidei pertinet non inueniantur tamen
 ceteri adherere si in talibus ex simplicitate deficiant non
 eis imputatur. **C**irca maiorum vero varie opinantes quos
 inter dum discipuli in variis opiniones pertinet secundum.
Vicit ibidem unum notabile opus. **C**um inquit mo
 res non habeant fides implicitas in fide maiorum nisi in qua
 tis maiores adherent doctrine diuina. **H**ec illud. i. Co
 iiiij. **I**mitatores mei estote sicut et ego Christi. **C**um humana
 cognitio sit regula fidei sed veritas diuina a qua si ali. ui
 maiorum deficiant non per indicat fidei simplicium quod eos
 rectas fidem haec credunt nisi pertinaciter eorum erroribus
 in particulari adhuc ante altera vobis ecclesie fidem quod non potest
 deficere dicente domino Lu. xxij. **E**go rogauimus per te Petre
 ut non deficiat fides tua. **H**ac ratione multi tenentes
 plura erronea ea rationum multitudine defendentes.
Tamen quia ecclesie universalis determinationi colla
 anime submiserunt et nihil contra fidem explicitam per
 tinaciter attinetuerunt Ideo heretici non fuerunt. ut
 abbas Joachimi et multi alii. **Q**uinta conclusio sequitur
 ex permisso quod stat alius circa ea que fidei sunt errare. et
 tamen non peccare ut iam preostensum est sed a parte
 capitulo. v.

Docet quō tam in fide quāz in morib⁹
diuersis diuersa sentientibus scrupulosus tu-
te ambulare possint & in suaz opinioneū et
breuissime explicat quis error excuset et q̄s
non.

Capitulum. xxx.

Quia sup̄ om̄ in q̄ p̄cedentis ea. q̄ de adhēre-
do vni opiniōni ubi doctores atrariant in
moralib⁹ sit sicut de credibili⁹ illud q̄q̄ su-
pra sit expeditū satis ea xi. isti⁹ p̄tis Tn̄ pno
tatis distinc̄ionib⁹ p̄cedentis ea. adhuc p̄ laciōri & cla-
ratione Notandum q̄ cū peccati⁹ sit exorbitatio a diuīa
lcge siue hūana a diuīa deriuata b. Ambro. di. Peccā-
tum eſe p̄uaricatio legis diuīne & celestium inobedien-
tia mandator⁹ Et h̄m Augu. Eſt dictū vel factū vel &
cūpiti⁹atra legē dei Idcirco necessaria hic ē distinc̄io
p̄iformis q̄ supra assignata fuit p̄tinenti⁹ ad fidē vi-
delic⁹ de p̄tinenti⁹ ad legez dei. Quia aliq̄ sunt exp̄ſſe
in lege dei atenta ut de non accidendo non furando et
ſimilia q̄ sunt oīb⁹ diuīa. Olia aut̄ ad legē dei p̄nt p̄tis
nre ſicut delusiones elicibiles ex atentis exp̄ſſe in lege
dei nō tñ exp̄ſſe clare legis aut scripture teſt⁹ aut v̄lis
ſicut ſunt multa in q̄b⁹ varie adhuc inter doctores cur-
runt opinioneſ ſicut ē materia de pluralitate bñficio-
rum & materia atractū multo &. H̄is ſuppoſitiſ eſt p̄
ma coelufio. Nullius ratōis ē pos p̄t agere ab q̄s dei
currat ſup̄ h̄is opinio aduersarij patet q̄r maledicti
qui declinant a mandatis dei in psal. & ex diffinitib⁹
peccati. H̄nde S. Tho. qdli. xi. ſic di. Faciens aliquid
atra opinionez m̄ḡoꝝ ſi faciat contra opinionez ve-
raz cū tim̄ faciat contra legez dei non excusat a pecca-
to q̄uis nō faciat atra conſciāz. Sic em̄ contra legez

dei facit. Hec ille. Qd intelligendū est cū materia circa
 quaz varietas est m̄ḡo & p̄tineat ad ea q̄ sunt lege di-
 uina ex̄ssa quo & qdlibet sicut & diuinaz legē necessari-
 am ad salutē teneat scire q̄libz arbitrii v̄su h̄is. Nec ali-
 quis ex̄ ho & ignorantia excusatōez peccati potest h̄er
 cū sit ignorantia iuris. Sc̄da delusio. Potest ēs absqz
 offensa dei sine peccato facere d̄tra ea q̄ sunt leḡs diuin-
 ne sc̄do mō d̄cto. Qd sicut non omnes obligant̄ scire
 oīa q̄ sunt fidei explicite. Sicut em̄ supra dictū ē non
 ē eadē ratio de oīb̄ q̄ ad fidē p̄tinent. Quedaz em̄ alijs
 sunt nociora ad h̄ q̄ hoīes dirigant̄ in finez supnatu-
 ralez. Quedaz etiā sunt alijs obscuriora. Ita intet opa-
 bilia siue ad mores p̄tinentia est distinctio. Non em̄ ē
 dīm oīa scire q̄ sunt peccata mortalia & peccatorū sp̄es
 & huiusmōi. Quedaz etiā alijs sunt planiora. Alijs e/
 tiaz ad sciendū accommoda magis q̄ disponentia ad
 positōez mo & directōez opm̄ in finez supra dictum
 Hnde S. Ioh. in. iiiij. di. xxiiij. di. Sacerdotib̄ etiam
 curatis dz esse scia non q̄dez ut omnes difficiles q̄stio-
 nes legis sciant qz in h̄is dz fieri ad supiores recurs⁹
 Sed sciant illa q̄ popul⁹ dz credere & obfutare de lege
 Sz ad supiores sacerdotes. s. ep̄os p̄tinet ut etiaz ea z
 que difficultate in lege facere possint sciant. Et tanto/
 magis q̄nto in maiori gradu collocant̄. Preterea taz
 prima delusio q̄ sc̄da exp̄sse & hanc autoritate leonis
 pape de pe. di. xiiij. dicentis. Sicut q̄daz sunt que nulla
 ratione p̄nt duelli ita multa sunt que aut p̄ necessitat̄
 te typ⁹ aut p̄ d̄f. deratōe etatū oportet tpari. Illa sp̄ d
 dicōne suata ut in h̄is que vel dubia fuerint aut ob-
 scura illud nouerim⁹ sequendū qd nec īceptis en ange-
 licis & trarī in nec decretis sancto & p̄m̄ inuenientū
 aduersū Glo. sup̄ nulla ratione p̄nt duelli dicit ut pre-
 cepta decalogi & forma bapt̄imi & forma d̄ficiendi cor-
 pus xpi. Ex quib⁹ oīb̄ patet. q̄ argumentum ad pro-

bandum conclusionem scđaz potest formari & ordina-
ti sicut formatū & ordinatū fuit argumentū p̄bans q̄e
taz conclusionem p̄cedentis capi. Est tñ sciendū q̄ ut
p̄fata hui⁹ capi. scđa conclusio v̄liter sit verū p̄suppo-
nentis sup: a in p̄cedenti capi. distinctiōnib⁹ notatis
duo requirunt. Primum ē q̄ absq; dubitatioē notabi-
li aut p̄babili de contrario quis adh̄ereat p̄fate opini-
oni ne discriminē se exponat. De quo late dictum ē su-
pra ca. xxv. pa. xi. & ca. xi. & xiiij. Secundū est q̄ adh̄ereat
p̄fate opinioni sine conscientia de opposito ut late etiam
tractatum est in scđa pte hui⁹ tractat⁹. Et de hac dis-
cūltate hui⁹ videlicet ea latissime supra in multis lo-
cis diffuse diffinitū est. Sz oriūt circa p̄missa duo scu-
pulosa dubia. Primum si simplices non tenet de necessi-
tate oīa credibilia explicite & distinde credere tunc q̄
l. bet non tenet errorē suū contrarium articulis fidi eui-
tare. Qz non tenet oppositū illi⁹ caue cuī⁹ oppositum
non tenet agnoscere & ita videt q̄ possz aliquis licet
in errore repugnatē alicui articulo cadere. Et eodē
mō atque eret p̄cise q̄ q̄s possz in actū peccati mortalis
cadere sine peccato mortali qz non tenet simplex om-
nes dicas peccatorū mortaliū & p̄ceptorū di & ecclesie sci-
re explicite. Rūde: hm. S. Tho. & Scotū in tercia dis-
xxv. negndo conseqtia. qz non solum tenet quilibet
simplex cauere omnez ei w̄re cōtrariū articulis numer-
atis. sz tenet cauere omne qd est contrarium veritati
scripturē sz canonib⁹ biblie. qz null⁹ possit p̄tinacit ad
herere cōtrario alicui⁹ veritatis in biblia quin hereti-
cus iudicaret. Et cū arguit non tenet ad errore cauen-
dum nisi teneat ad credendū explicite ei⁹ oppositum.
Dico q̄ conseqtia non v̄z sicut p̄tz in moralib⁹ alijs
& q̄libz tenet caue omne peccati mortale & tñ nō tenet
scire & cognoscē i quo gradu supbia ē peccati morta-
le vel gula qz nec h̄ sciunt multa exp̄i in scia sz circa h̄

sunt multe alteritōes. **D**ubiu scdm ē. **S**i sufficiat sim
 plicib⁹ h̄ē fide explicatū de aliquo ⁊ de alijs implicitā.
 tunc si iste cui incumbit instruere simplices p̄dicaret.
 aliquid oppositū fidei poss⁹ simplex licet adherere do/
 trine ei⁹ credendo tanq⁹ vez aliqud falsū ⁊ tunc simu
 esset fidelis ⁊ infidelis. fidelis qz non tenet actū explici
 tum h̄ē de cōtrario articulo. Infidelis vero qz credit
 aliqud esse v̄m qd repugnat fidei. p̄fatū em̄ argumentū
 induxit cuendaz doctorē notabilē scribē ⁊ cōcedere q
 q̄s poss⁹ etiā martisari simplex qn̄ ex ignorātia tene
 ret erroreū articulū sibi a suo p̄lato heretico p̄dicatum
Rūdet. **S**. **T**ho. vbi su. in iij. di. xxv. q. ii. q̄ ali
 qua sunt q̄ dūter p̄dicant in ecclēsia ⁊ talia sūt necel
 se implicit ad explicite credendū. s. q̄ xp̄s nat⁹ ē ex v
 gine maria. q̄ p̄ huāni generis crucifix⁹ salute. **H**z si
 sit ali⁹ d̄ credendū qd tñ non p̄dicat dūter in ecclē
 sia s̄ p̄oit sp̄ealiter in uno loco de nouo non ē necel
 satū simplici illud credere firmat tāq⁹ vero adherēdo
 v̄mo necessitatū ē magis illi nō adherē cuousq⁹ sciat
 illud credi ab ecclēsia tāq⁹ v̄m v̄ba sunt. **S**co. in. iij. Et
S. **T**ho. vbi pri⁹ sic clari⁹ di. in. iij. ar. Prelati atra si
 dez p̄dicant nō ē assentiendū er in h̄ discordat a p̄ma
 regula nec p̄ ignorantia subdit⁹ excusat a toto. qz ha
 bit⁹ fidei facit inclitōez ad atraū cū vñctio necessari
 o doceat de oib⁹ p̄mentib⁹ ad salutē Ioh. iij. **T**nd si
 hō nō sit nimis facilis ad credendū oī spūi qn̄ aliqud i
 solitū p̄dica⁹ nō assentit s̄ aliūde re c̄ret vel deo se cō
 mittit in ei⁹ secreta nō se supra suū modū īgerendo.
Hz q̄ et alic⁹ hō simplex q̄ ignorat d̄ras plures pecca
 toz mortaliū vel articulos fidi q̄ sūt lēatorib⁹ nota p
 qd cauebit iste simplex peccata q̄ ignorat esse mortalia.
 aut p̄fidia quā ignorat. **R**ūdit **S**. **T**. Qd talis aut ēst
 extra caritatē aut in caritate. **S**i p̄mū ⁊ ē fidelis tūc fi
 dei habit⁹ eū p̄seruare potest. **S**i vero ifidelis nō mir

est si cens offendit et vulnerat apostoli. quod ignoras ignorabit. Si autem est fidelis et in caritate tunc per habitum caritatis et per alios habitus omnium virtutum moralium et theologica- lium infusorum inclinatur per inhabitantes spiritum sanctum ut caueat peccata mortalia. quod virtus spiritus sancti docet de oib[us] ut habes supra p[ro]pter secunda etat. viij. Si etiam esset fidelis extra caritatem eximis tunc quod habitibus gratuitis caritatis carueret non ita perseveraret et peccata in quantum maderet essent pena peccati. Quod fidia tua propter habitum fidei que habet inclinatur extra omnes articulum et fidem. Unde dicitur. Sanctorum Thos. in. iiiij. di. xxv. q. iij. ar. j. H[ab]it[u]m h[ab]it[u]m spiritus tantius inclinatur ad resistendum luxurie. Ita etiam habitus fidei inclinatur ad resistendum oib[us] que sunt extra fidem. Unde in tunc quoniam emerget necessitas explicite agnoscendi vel propter doctrinam extra quam minime vel propter motum diuersum quam insurgit. tunc homo fidelis ex illiusmodi fidei non dissentit his quod sunt extra fidem sed differt quousque plenius instruat. Ideo ostendit in prima p[ro]pter. q. i. ar. vij. Quod quod est in gratia caritatis h[ab]et ex dominu[m]. viij. dona spissantia inter quae summa est sapientia quam etiam h[ab]et minimum in caritate eximis. Ideo iudicare potest talis per modum inclinacionis habitus secundum necessariis sibi ad salutem. Cum inquit iudicare ad sapientem pertineat ideo summa duplice modo iudicandi duplex sciencia acqueritur. Contingit enim aliud iudicare uno modo per modum inclinacionis sicut quod h[ab]et virtutis recte iudicat de eis quod sunt virtute agenda in intentu ad illa facienda inclinatur. Huiusmodi. Ethicorum. dr. q. vittius est mensura et regula humanae actionum. Alio modo per modum cognitiois. Sicut autem instruetur in sciencia morali possit iudicare de actibus virtutis etiam si habitum non habet. Primus ergo modus iudicandi de rebus diuinis patrum ad sapientiam cuius ponitur dominus spiritus sanctus habens illum. iij. Cor. iij. Spiritus habens iudicat omnia. Ita dicitur. Vnde post. iij. etat. de diuinis notis quod Jeronimus doct[or] erat non solum paciens sed etiam discernens diuinam. Secundus autem modus iudicandi pertinet ad doctrinam sa-

et scripture sūm qd p studiū habet ligēt ei⁹ principia
ex reuelatione habeant. Hec sanctus Thomas.

Hub diuersis diuisiōnib⁹ determinat p
qualib⁹ ignorantia qn excusat vel quād nō
excusat.

Capitulum xxxi

Analiter p clusione notendū sumo ope que
ignorantia excusat que non. Et q̄ augeat pe-
ccatū vel minuat. qz in ist⁹ scīa t̄sider remedi-
um p̄ncipale ad subueniendū t̄corate ascie.
Qis em⁹ error ex ignorantia venit. Et q̄q; p̄d. ii. ca. v.
pluta dicta sint de ignorantia tñ sub appendio hic ea de
materia finiet sūm diuisiōne H̄dal. de Argen. antiq
illi⁹ nobilissim dōctoris. Querit ergo Quid ignorantia
excusat peccatū. R̄sideret distinguendo. Est ignorantia q̄/
daz vīcibilis que est in p̄tate s. scientis. Et ideo alio
noīe d̄r affectata ⁊ est multiplex ut infra dicet. Alia i
vīcibilis s. q̄ non est in p̄tate scientis. Et est etiā mul
tiplex. qz inuincibilis aut īnest ex natura vel naturalit
īnest stultis morionib⁹ ⁊ m. lancolicis. Et hec non est
in se peccatū ⁊ ex ea sequens excusat in toto. Alia īnest
ex accidente ut ex infirmitate vel ex ebrietate. Si īnest
ex accidente aut eā h̄ns non dedit opaz ut c. si alicuius
non nominat virtutē vīni aut a' te rī⁹ op̄latiui ⁊ vīnuer
salit qn ignorat sibi futur⁹ tale accidens tunc etiāz hec
ignorantia non ē peccatū ⁊ in toto excusat sequens pe-
ccatū q̄dī manet tale accidens. Aut eā sez ignorantia ex
accidente h̄ns dedit opaz ⁊ si dedit opaz aut h̄ factū ē p
rez licitā sicut alic̄s ex deuotōe vel alio exercicio spūa
li incidit in insaniā. hec etiā excusat a toto. Aut factū
ē p̄ rez illicitā ⁊ h̄ duplicit adhuc. qz videlicet aut dedit
opaz p̄ rem illicitaz q̄ fuit veniale p̄ peccatū ut si alic̄s
p̄ iraz veniale incideret frenesim. Et hec excusat a toto
aut dedit operam p̄ rem illicitam que fuit mortale
peccatum. Et hec ignorantia in se ēst peccatum ⁊ non

excusat sequens peccatum in toto. Sed haec per hunc in. in
Ethi. Talis meret duplices maledictiones tamen ex-
cusat a tanto. Quia licet in cunctu peccati est sit voluntati-
rum. et ideo illa ratione non excusat. cui in cunctu est igno-
rancia causat quodammodo in voluntarium. ideo diminu-
it de ratione peccati. quod omne peccatum est voluntarium.
modo sequitur primum membrum prime divisionis quod
si est ignorantia vincibilis. aut est ignorantia iuris-
aut facti. Ignorantia iuris a physis et ignorantia vniuersalium
quod in ideo redit. quod ius hic vocant regule vniuersalium
gentium vitaz. Aut est ignorantia vincibilis facti que a
phyis et theologis vocatum ignorantia particularis quod in
idez redit. Quod factum vocat aliquod particulare determina-
tione per circumstantiaz quam datur etiam sapientem
ignorare. Si est ignorantia iuris habet duplicitatem quia
aut est iuris vniuersalium quod oibz imponit ad sciendum et tenen-
dum. Huius ignorantia errata est vel supima et habet non
excusat. Vnde est peccatum speciale haec. Augu. si est volun-
taria. Aut est particularis seu iuris particularis quod non sciit
misi per studium. Hec excusat a parte et a toto sicut casus
multum difficultis. Si aut est ignorantia facti. habet etiam sit
duplicitatem. Aut enim ipsa est causa actus. quod si non igno-
raret non ficeret. Et huius signum est penitudo in actu.
Et hec similiter excusat in voluntarium. et ideo excusat
a toto ut in Jacob et Lyra. Aut non est causa actus
sed per accidens se habet ad actum. quod ideo faceret etiam si non
ignoraret. Et talis non penitentia in actu ut alicuis cre-
dens accidere ad unam mulierem accedet ad alias ad
quam non debet. Talis non debet per ignorantiam facere.
sed ignorans. Et talis ignorantia nec diminuit pecca-
tum. Alia aut ignorantia est que sequitur affectionem pec-
cati. ut quando concupiscentia peccati quaz voluntas re-
primit absorbet iudicium ratibus in particulari opabili-
sicut impedit ira cum ne possit cernere verum. ut debet vi.

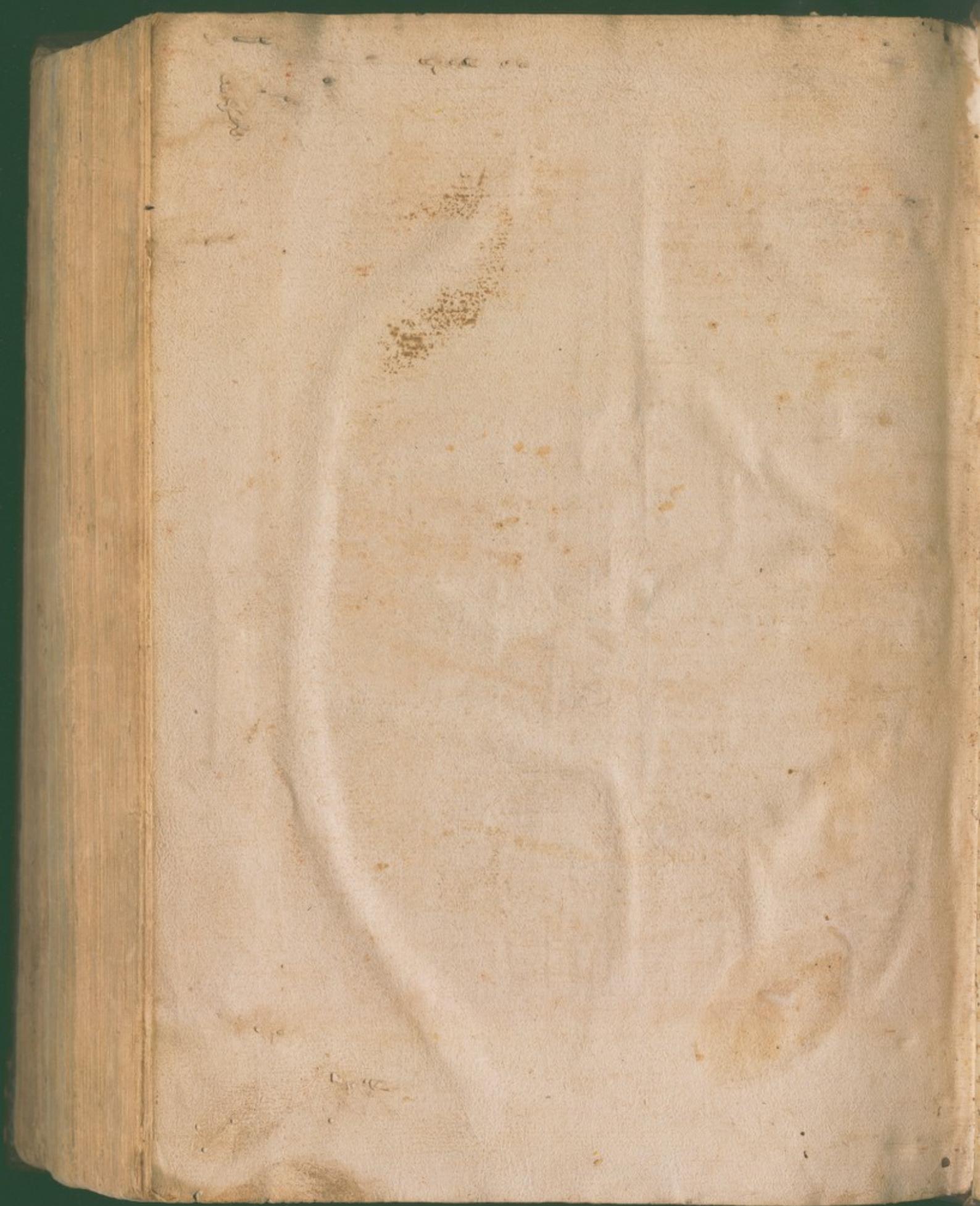
Ethi. Qd delectatio corrumpt existimationem prudentie. Et hec est ignorantia electionis hm quā omnis malus dicit. Ignorans. Et hec sequit affectum peccati. Et ideo non minuit ratione voluntarij ymo voluntas ipsam pcedit et ideo nullo modo diminuit peccatum. Quia nulla alia ratione ignorantia excusat peccatum nec diminuit nisi intentum causat aliquo modo in uno luntarium. Hec ille. Tantum de solatione timorate conscientie dixisse sufficiat. A cuiusmodi solitatione si quisq; qd suum est recipere velit nihil aut modicum quieti manebit.

Explicit Consolatorium timorate conscientie magistri Johannis Nider.

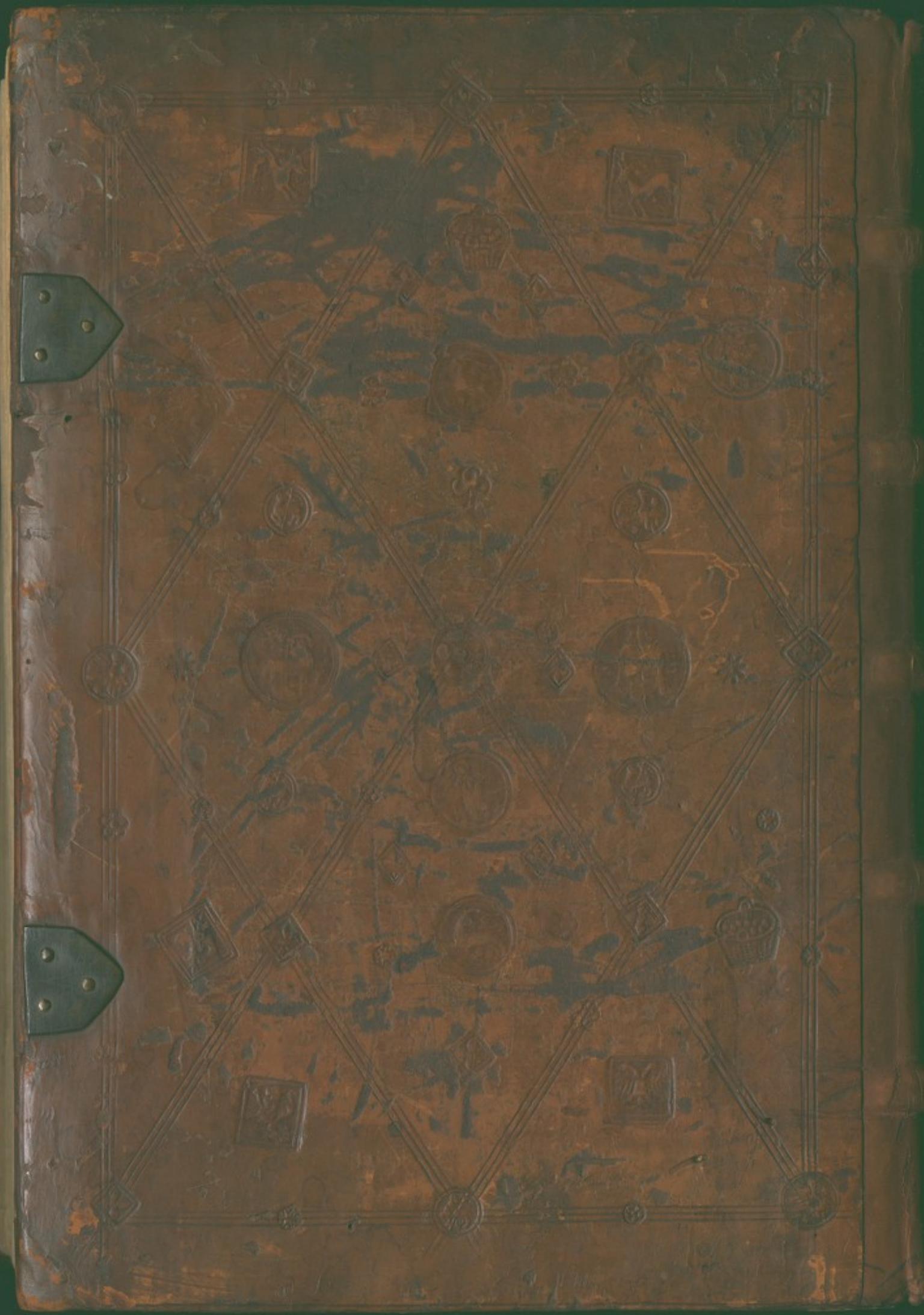
Aug Vind. A Sorg

100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

ipsum verba facere per corpoream
speciem extinuonem. Unde & pau-
lo post subdedit. Ecce angelus qui
loquebatur in me. egrediebatur.
Saepem enim non exterius apparet
sed sicut angelis pro voluntate di-
prophetarum sensib; innotescunt
atque ita eos ad sublimia subleuant
& quaeque in rebus futuris sunt
mea usus originalibus praesentia
demons trahit. Humanum nam
q; cor. ipsi carnis corruptibilis pon-
dere gneuatum. Hinc ipsam cor-
pulentiam suam quasiobicegi-
sustinens. interna non pene-
trat. & graue exterior iacet. qui
aleuantem manum interius non
habet. Unde fit sicut dictum est
ut prophetarum sensibus. ipsa
ut est subtilitas. angelica eu-
tis appareat. Corum quemens
quos subtili spiritus tangitur leuè in-
Et non iam pigritur pensus quae in
ima iacet. sed repletus intus affla-
tibi ad superna consernat. inde
quaride quo datur rerum
veritate quae-
tunus sum
Gedne quis
dictus ta-
rime verbis
angeli derizna
nomine uel patrem uel filium

uel spm sc̄m puto. sit ex timore
turae sacrae considerat quod nō
sit uelociter emendat. Quod enim
quam pati nō sum quan spm
Ct non nisi per incarnationis suae
praedicatione filium angelum
uocat. Vnde & in eisdem zac-
chiae uerbis aper te ostendatur.
quod in illo uere angelus id est cre-
scunt loqueretur cum dicitur.
Ecce angelus qui loquebatur in
me egrediebatur. Statim que-
subiungitur. Et alius angelus
egrediebatur in oecum sumelius
& dixit ad eum. Loquere ad pue-
rum istum dicens. Abs quem uero
habitabitur hierusalem. Non
est itaque dī angelus qui mittit
cui uerbo ab angelo quaedicere
debet aut iubentur. Sed quia
in conspectu conditoris angelis
caministeria ordinata gradu
um positione distinctasunt in
& pro commune felicitate bea-
titudinis opificem suum simul
uidentes gaudeant. & tamen
pro dispositione dignitatis
alii si alii subministrant. Ad
prophetam angelus angelum
mittit. & quem secum ledit
audere communiter coram
cit & doct & dirigit. & per superiore m sc̄m

NIDER

CONSOLATORIUM
CONSCIENTIAE

1486

